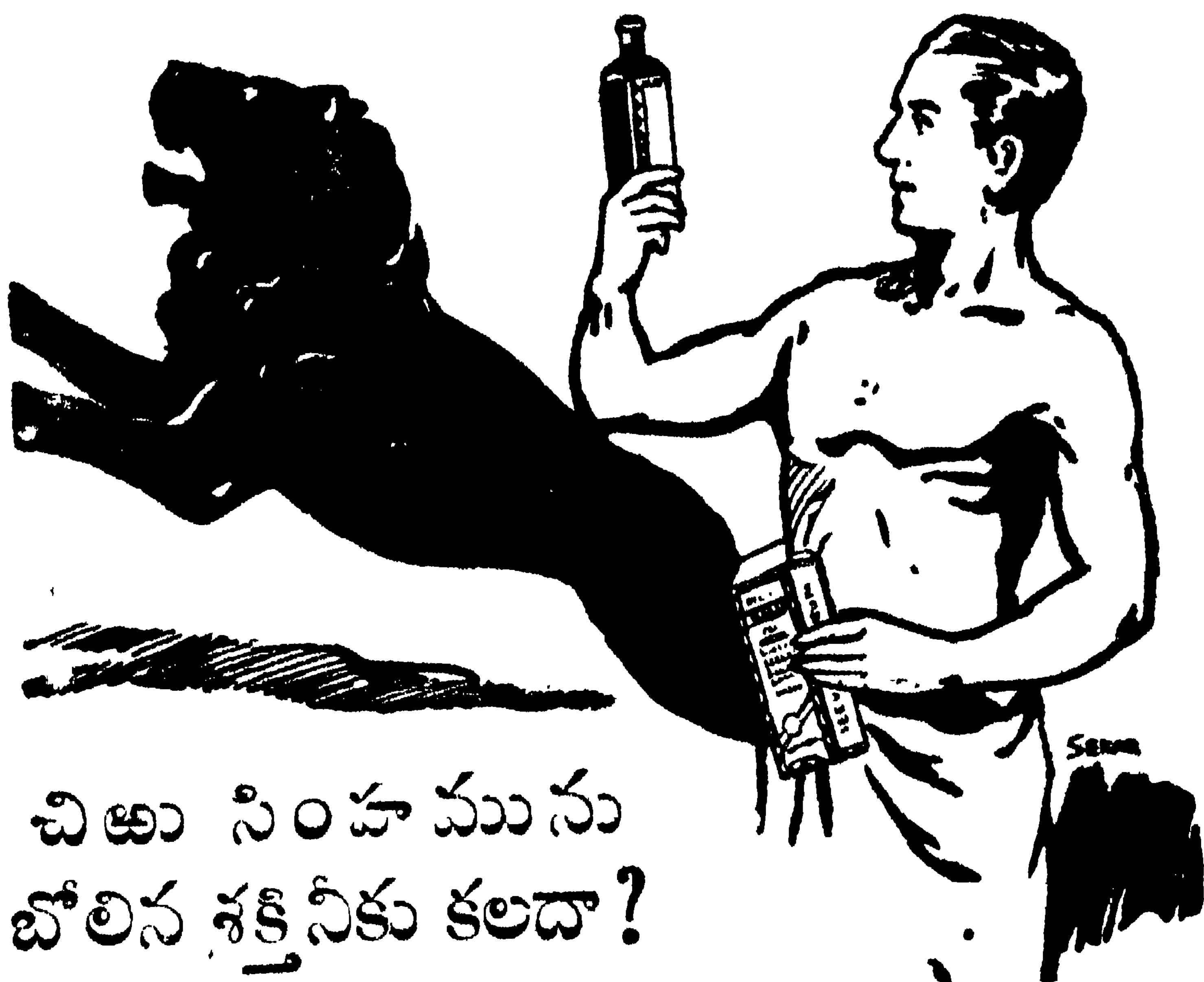
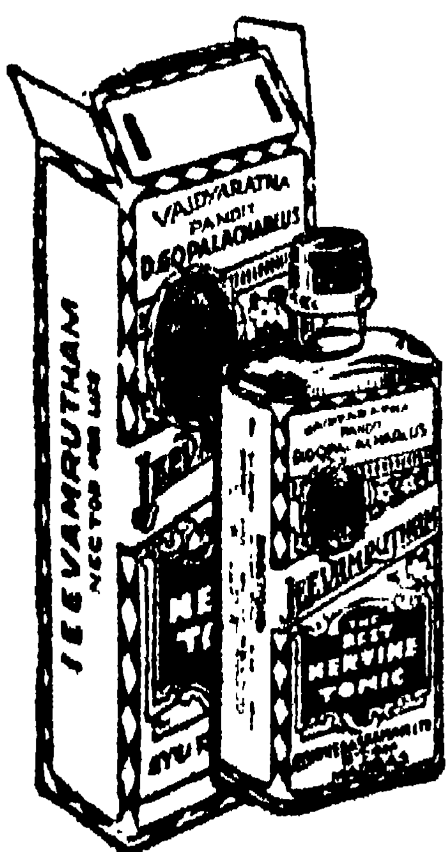

చిఱు సింహమును బోలిన శక్తి నీకు కలదా?

ఏల మీ జీవితములను దుర్బలముగను, నిస్సారముగను గడపెదరు? చిరుసింహమును బోలి సంపూర్ణోత్సాహవంతులుగ నుండ నేల ప్రయత్నింపగూడదు? జీవామృతము మీకు ఆశక్తి నొసంగును. దానిని సేవించుటచేత ఉత్సాహము, శ్రేష్ఠమైన బలము, మంచి కండపుష్టి, నరములకు పటుత్వము, వీర్య వృద్ధి కలుగును. మీలో కలిగెడు మార్పుకు మీరే ఆశ్చర్య మొందుదురు. నేడే తీసి సేవింప ప్రారంభింపుడు.

★

జీవామృతం

కండపుష్టికి, వీర్యవృద్ధికి, జవసత్వములకు,

అన్ని మందుల షాపులలో దొరకును.

ఆయుర్వేదాశ్రమం లిమిటెడ్,

మదరాసు - 17.

రవి టాయిలెట్స్ వారి నూతన సంవత్సర అభినందనములతో

మీ అందమును, వర్చస్సును కాపాడుకొనుటకు,

రవి గ్లిసరిన్ సోపు, స్నో, హెరాయిల్ నే వాడుడు.

రవి గ్లిసరిన్ సోప్

రవి స్నో

రవి గ్లిసరిన్ సోపు: అన్ని కాలములలోను వాడదగినది. శరీరమును మృదువుగాను, కాంతిగను ఉంచును. ఆహ్లాదకరమైన పరిమళము గలది.

రవి వెజిటబుల్ హెరాయిల్: శిరోజములను పెంపొందించి తుమ్మెద నలుపుతో కేశసౌందర్యమునకు తోడ్పడును. చక్కని సన్నని సువాసనతో పరిసర జనమునకు కూడా ఆనందము కలుగజేయును.

రవి స్నో: ముఖ వర్చస్సును కాపాడి విలాసమును పెంపొందించును.

రవి విజిటబల్ హెరాయిల్

సోల్ ఏజంట్లు:

ది న్యూ స్టార్ & కో

10, వైద్యనాథ మొదలి వీధి. తండియార్పేట. మద్రాసు-21.

మా అమ్మ ఎల్. జి. ఇంగువే

తెమ్మంది. అదే ఇవ్వండి.

ప్రతి ఇంటా తప్పక ఉండవలసినది ఎల్. జి. ఇంగువ.

LALJEE GODHOO & CO.,

8, PERUMAL MUDALY STREET,

SOWCARPET, MADRAS-1.

జనాభా సమస్య

శ్రీ సూరంపూడి సీతారామ్

ప్రపంచంలో జనసంఖ్య పెరిగిపోతున్నందువల్ల ఆహార సంపదుత్పత్తి చాలక అశాంతి వ్యాపించగలదని మాల్థస్ ప్రపంచాన్ని హెచ్చరించి అప్పుడే నూటయేభైసంవత్సరాలు కావస్తున్నది. తరువాత ప్రచారంలోనికి వచ్చిన డార్విన్ పరిణామవాదంతో, మానవజాతికూడా పురాతనయుగాల జంతు పక్షి సంతతులవలెనే నాశనం కాగలదనే భీతి పాశ్చాత్య దేశాలలో ఉత్పన్నమయింది. సర్వదేశాలలోనూ వ్యాపించియున్న దారిద్ర్యం అశాంతికి హేతువౌతున్నది. గడిచిన ఏభైసంవత్సరాలలో ప్రపంచం మొత్తాన గమనిస్తే పారిశ్రామిక, వ్యావసాయిక వస్తు సంపదుత్పత్తి అసాధారంగా పెరిగినప్పటికీ ప్రపంచం మొత్తంలో నాలుగింట మూడువంతులు ప్రజలు ఇంకా దారిద్ర్యబాధలో మగ్గుతూనే ఉన్నారు. ఈ దారిద్ర్యపీడిత ప్రజానీకంలో అత్యధిక సంఖ్యాకులు భారత దేశంలోనే ఉన్నారు. (ఆహార సంపద, వ్యవసాయములగురించి ఐక్యరాజ్యసమితి ఆధ్వర్యంక్రింద 1943 లో హాట్ స్ప్రింగ్స్‌లో జరిగిన సమావేశానికి సమర్పించబడిన నివేదిక ఆధారం.)

శాస్త్రజ్ఞుల అంచనా ప్రకారం పందొమ్మిదో శతాబ్దం మొదటి పాతికేళ్లలో ప్రపంచ జనాభా నూరుకోట్లున్నది. ఇరవయ్యో శతాబ్దంలో 1920—30 మధ్య జనసంఖ్య పరిమాణం 200 కోట్లయింది. ఇరవై ఒకటో శతాబ్దం మొదటి పదేళ్ళలోనే (ఈ లోగా పెద్దయెత్తున జనవినాశం సంభవించని పక్షంలో) జనాభా 800 కోట్లు పరిమాణం అందుకుంటుంది.

ప్రస్తుత జనసంఖ్య 220 కోట్లు దరిదాపులలో ఉన్నట్లు అంచనా వెయ్యబడింది. సాలీనా జనాభా నూరింట 1¼ వంతున పెరుగుతున్నది. అంటే సాలీనా రెండున్నరకోట్లకు పైగా— రోజుకి (24 గంటలు) 70 వేలమంది చొప్పున పెరుగుతున్నదన్న మాట. ఇక్కడ జనాభా పెరుగుదల అంటే జననాలని అర్థం కాదు; జనన మరణాలు రెంటినీ లెక్కలోకి తీసుకోగా మిగిలే మొత్తం అది. జనాభా పెరగడమే కాదు, పెరుగుదల రేటుకూడా క్రమక్రమంగా పెరుగుతున్నందువల్ల ఇది ప్రపంచానికి తీరని సమస్యగా పరిణమించింది. (ఇక్కడ ఇచ్చిన లెక్కలకు జూలియన్ హక్స్లీ వ్యాసం ఆధారం.)

భారతదేశంలో కూడా జనాధిక్యం, ఆహారసంపద కొరత నేడు ప్రధానసమస్య లైనాయి. సుఖజీవనానికి కనీసావసరాలైన సదుపాయాలు మధ్యతరగతివారికి కూడా అందుబాటులో లేవు. భారతదేశంలో దారిద్ర్యం సామెతప్రాయమయింది.

భారతదేశపు జనాభా 1931 లో (అంటే పాకిస్తాన్‌తో సహా) 35 కోట్ల 30 లక్షలు. ఇది 1941 లో 38 కోట్ల 90 లక్షలకు పెరిగింది. ఇందులో 31 కోట్ల 90 లక్షలు ప్రస్తుత రిపబ్లిక్ ప్రాంతంలోనూ ఏడు కోట్లు పాకిస్తాన్ ప్రాంతంలోనూ ఉంది. 1949 కి అనగా దేశవిభజన అనంతరం రెండేళ్ళకి, ప్రభుత్వ అంచనాల ప్రకారం భారత రిపబ్లిక్ జనాభా 34 కోట్ల 60 లక్షలకు పెరిగింది. 1950—51, 1951—52 ప్రభుత్వ ఆహారశాఖ అంచనాల ప్రకారం భారత రిపబ్లిక్ జనాభా దాదాపు సంవత్సరానికి 40 లక్షల చొప్పున వృద్ధి చెందుతోంది.

1950—51 భారతప్రభుత్వ ఆహారశాఖ అంచనా ప్రకారం దేశంలో ఆహారసంపద నూరింట పదివంతులు కొరవగా ఉంది. 1952—53 అంచనాప్రకారం ప్రభుత్వ సేకరణ, రేషనింగు, అమెరికా సప్లైలమూలంగా ఈ కొరవ 8% కి తగ్గింది.

జనసంఖ్య వృద్ధిచెందుతున్నదనేది నిర్వివాదాంశం. దారిద్ర్యం నానాటికీ అధికమౌతున్నదంటే ముఖ్య కారణాలలో జనాభివృద్ధి ఒకటి అనేది కూడా అందరూ అంగీకరించేవిషయమే. ప్రపంచంలో అశాంతికీ, సామాజిక విప్లవాలకూ దారిద్ర్యంకూడా ముఖ్య కారణమని గుర్తించబడింది. జనాభా పెరుగుదల సమస్యను ప్రభుత్వమూ సమాజమూ సహకరించి పరిష్కరించవలసిన అగత్యం కూడా గుర్తించబడింది. అయితే సమస్య స్వరూపంగురించీ, పరిష్కార విధానాన్ని గురించీ అనేక అభిప్రాయాలు ప్రచారంలో ఉన్నాయి.

మన దేశంలో దారిద్ర్యానికి హేతువైన ఈ అధిక జనసంఖ్య సమస్య యథార్థ స్వరూపాన్ని అవగాహన చేసుకోడానికి, ఎన్నెన్ని రీతుల ఇది సంభవమౌతో గమనించి వాని దృష్ట్యా ప్రస్తుత పరిస్థితుల్ని పరిశీలించడం సులువైన పద్ధతి. ఇందుకుగాను డా॥ క్రిస్టేల్ నిదర్శనాన్ని మనకి అనుకూలంగా మార్చుకుని వినియోగించుకోవచ్చును.

ఆహార సంపదవృద్ధినీ, జనాభా పెరుగుదలనూ ఒకే లైన్‌మీద నడుస్తున్న రెండు రైళ్ళుగా భావించుకోవాలన్నాడు డా॥ క్రిస్టేల్. ఒకే దిక్కుగా ఈ రైళ్లు పయనిస్తున్నాయంటే అర్థం ఆహార వస్తూత్పత్తీ, జనాభాకూడా వృద్ధిచెందుతున్నాయన్న మాట. వృద్ధి గమ

వంలో ఒకగైలు కొంతమేర ముందు మరొకటి వెనుకా ఉంటున్నాయి. అవసరమైన దానికంటె ఎక్కువగా ఆహారం ఉత్పత్తి చేసే ఉత్తరమెరికా, ఆస్ట్రేలియాల సందర్భంలో ఆహారం అనే గైలు జనభా అనే గైలుకంటె ముందుగా ఎక్కువవేగంతో పరిగెడుతున్నది. మనదేశంలో జనభా అనే గైలు ముందు పరిగెడుతోంది. ఆహారం అనే గైలు వెనకపడిందనుకోవాలి, స్థూలంగా ఉన్న పరిస్థితినిబట్టి. అయితే దుర్భిక్షానికి హేతువులు అనేక రీతుల ఉండవచ్చు. ఎన్ని రీతుల సంభవమో ఇప్పుడు సులువుగా వివరించుకోవచ్చు.

1. ఆహారం అనే గైలు బొత్తిగా సత్తువచాలక వెనకబడిపోయి మెల్లిగా దేకుతూంటే జనాభా అనే గైలు ముందు వేగంగా పెరుగెట్టుతూ ఉంటుంది. లేదా,

2. ఆహారం అనే గైలు వేగం హెచ్చించ గలిగి ఉండీ కూడా భేషిగ్గించి దేకుతూ ఉంటే జనాభా అనేగైలు ఆగకుండా వేగంగా పరుగెట్టుతూ ఉండవచ్చు.

3. ఆహారం వేగంగానే ముందుకు పోగలిగినప్పటికీ ప్రజల కొనుగోలుశక్తి క్షీణించిపోయినందువల్ల ఇంజన్‌లో ఆవిరి వృథాపోయి వేగంగా పోకుండా ఉన్నందువల్ల జనాభాని అందుకోలేకపోతూ ఉండవచ్చు.

ఈ మూడురీతుల హేతువుల్ని వివరించాలంటే ఈక్రింది విధంగా ఉంటుంది.

1. ఆహారవస్తూత్పత్తిని ఎంతగా వృద్ధిచేయడానికి యత్నించినా, సహజసంపదని పూర్తిగా వినియోగించినా జనాభాకి గాని పెరుగుతున్న జనాభాకి గాని చాలని పరిస్థితి ఇది. సహజసంపద మితంగాఉన్నందువల్ల ప్రభుత్వం కాని ప్రజలు కాని పెట్టుబడుదారులు కర్షకులు కలిసి సహకరించి కృషిచేసినప్పటికీ జనాభాకి చాలదని దీని అంతర్యం. ఇది భారతదేశంలో ఇదమిత్థమని తేల్చజాలని అంశంగా ఉండిపోయింది.

2. జనాభా అంతనీ పోషించగల ఆహారాన్ని పండించగలది మన దేశం అని అనేకుల అభిప్రాయం. ఇది కాదని నిరూపించడం కష్టమే. అయితే జనాభా పెరిగిపోతున్నందువల్ల పాతికేళ్ళ తరవాత కూడా మన సంపదను భూమినుండి పిండుకోడం చేతనయితే సరిపోతుందని చెప్పగలమా ?

3. దేశంలో యథార్థానికి సరిపడినంత ఆహారం ఉన్నప్పటికీ ఇతర ఆర్థికాభివృద్ధిలేక నిరుద్యోగంవల్ల ప్రజలకు కొనుగోలు శక్తి లేకపోతున్నదనీ, అందువల్లనే దారిద్ర్యం వ్యాపించిందనీ దీని అర్థం-లేదా సరిపడినంత ఆహారాన్ని పండించగల తాహతున్నప్పటికీ, ప్రజలకు పెట్టుబడిలేక ఉత్పత్తి కావడం లేదనీ, ఉత్పత్తి చేయగలిగి ప్రజలకు కొనుగోలుశక్తి అనేది ఉంటే దారిద్ర్యమనేదే ఉండదని కూడా మరొక విధంగా చెప్పకోవచ్చు.

ఈ పరిస్థితులలో ప్రస్తుతం భారత దేశం స్థితి దేనికి సరిపోలుతున్నదో తెలుసుకోడానికి ప్రస్తుత స్థితిగతుల్ని పరిశీలించాలి.

జనాభా పెరుగుదలను నిరోధించడమేకాక ప్రస్తుత సంఖ్యను కూడా తగ్గిస్తే కాని ఆహారసమస్య తీవ్రరూపం దా సంఘజీవనం అరణ్యజీవనప్రాయమైపోగలదనీ, ప్రపంచంల వస్తుసంపద ఇంతటి జనాభాకు చాలదనీ ఒక వాదం ఉంది. ప్రక ఇచ్చిన సహజసంపదను సద్వినియోగం చేసుకున్నట్లయితే ఇ కంటె ఎక్కువ జనాభా సుఖప్రదమైన జీవనం గడపడానికి కాశ మున్నదని మరొకవాదం ఉంది. ఈ రెండు వాదాల మధ్యేమార్గాన కల వాదాలు ఇంకా ఉన్నాయి.

కార్నెల్ యూనివర్సిటీకి చెందిన పియర్సన్, హార్ప అనే ఇద్దరు ప్రొఫెసర్ల అంచనా ప్రకారం ప్రపంచంలో లభిం వస్తుసంపద మొత్తం 100 కోట్లమంది జనాభాకిమాత్రం స పోతుంది. అంటే జనాభా పెరుగుదలని అరికట్టడంతో కా మొత్తం ఇప్పుడున్న 220 కోట్లమంది అంతరిస్తే కాని ప్రజలక సుఖజీవనం అసంభవమని వీరి అభిప్రాయమన్నమాట. జనాభ పెరుగుదలకి వైద్యసదుపాయం కూడా ఒక కారణమని విలియమ్ వాగ్ట్ అభిప్రాయం. వైద్యసదుపాయం లభిస్తున్నందువల్ల మ రియా మొదలైన వ్యాధులవాతబడి చనిపోవలసిన అనేక లక్షలమంది మిగిలిపోతున్నారట. వ్యాధులూ, కరువులూ మొదలైనవి జనాభా పెరగకుండా కాపాడ్డానికి ప్రకృతిచేసిన సహజసౌకర్యాలని వాగ్ట్ భావన.

అమెరికన్ విదేశాంగ శాఖవారి (1949) అంచనాలప్రకారం ప్రపంచ జనాభాలో ప్రతి ఒక్కరికీ ఆహారం లభించాలంటే, ప్రతిమనిషికోసమూ కనీసం 2½ ఎకరాల భూమిలో ఆహారంపండించబడాలి. కాని ప్రస్తుతం సాగవుతున్న భూమి తలకు ఎకరంకంటె కొద్దిగా తక్కువుంది. అంటే ఇప్పుడు సాగవుతున్న భూమికంటె రెండున్నర రెట్లు సాగుకావలసిన అవసరం ఉందన్నమాట. ఇది ప్రస్తుతం అసాధ్యమని వేరే చెప్పనక్కరలేదు. కొత్తగా ప్రాజెక్టులవల్ల సాగు కిందికి తీసుకురాబడుతున్న భూమికంటె, వ్యాపారావసరవస్తువులను, పరిశ్రమల కవసరమైన వస్తువులను పండించడం కోసం ఆహారధాన్యాలను మానుకుంటున్నది, భూసారక్షయంవల్ల తగ్గిపోతున్నది, చవుడు బారిపోతున్నది, వ్యవసాయవిధానంలోని దోషాలవల్ల నష్టపడుతున్నది, వరదలు మొదలైనవానివల్ల పంటలకు సంభవిస్తున్న నష్టమూ మొదలైనవి అధికంగా ఉన్నాయని ఆహారవ్యవసాయ విషయక సంస్థ (*Food And Agriculture Organisation*) 1951 లో హెచ్చరించింది. ఎప్పటికప్పుడు అడవులను కొట్టివేస్తున్నందువల్ల అనావృష్టి సంభవిస్తున్నదని ప్రభుత్వాలు గుర్తించాయి. ఆహారవస్తూత్పత్తిని వృదిచెయ్యడానికి వివిధదేశాలలో జరుగుతున్న కృషిని బట్టికాని, ప్రస్తుత సదుపాయాలప్రకారం ఇంకా వృద్ధిచెయ్యడానికి గల అవకాశాలనుబట్టి గాని ఎంతవరకూ ఆహారవస్తువులను ఉత్పత్తి చెయ్యగలమో గమనించినట్లయితే, అది కూడా 1% రేటున వృద్ధి చెందుతున్న జనాభాకి చాలదని అంచనా వెయ్యబడింది. (విలియమ్ వాగ్ట్ గ్రంథం *Road to Survival*).

ప్రపంచంలోని వస్తుసంపదను సక్రమంగా వృద్ధిపరచి, అందరికీ అందుబాటులోకి తెచ్చినట్లయితే చాలకపోదనేవారిలో కమ్యూ

నిస్టులు ముఖ్యులు. వీరి అంచనాలప్రకారం మొత్తం భూమిలో నూరింట 30 వంతులు సాగుకి అనువుగా ఉన్నప్పటికీ నూరింట పది వంతులే సాగవుతున్నది. ఇందులో కూడా నూరింట నాలుగు వంతులే ఆహారధాన్యాల ఉత్పత్తికి వినియోగించబడుతున్నది. (యమ్. ఇల్యిన్ వ్యాసం ఆధారం) ఆస్ట్రేలియా, దక్షిణఅమెరికాలలో మొత్తం నూరింట 1½ వంతుల భూమిమాత్రమే సాగు చెయ్యబడుతున్నది, ఉత్తర అమెరికాలో ఆహారవస్తూత్పత్తి అవసరానికంటె మరీ అధికంగా ఉన్నందువల్ల ప్రభుత్వాలకు అది పెద్ద సమస్యగా పరిణమించింది. ఉత్పత్తి పెరిగినందువల్ల ధరలు పడిపోయి రైతులకు నష్టం సంభవించకుండా కాపాడ్డంకోసం అమెరికన్ ప్రభుత్వం 1950 లో 400 కోట్ల డాలర్లు వెచ్చించి అదనపు ఆహారాన్ని కొని, విదేశాలకు లాభానికి కొంత నష్టానికి కొంత అమ్మగా మిగిలినదానిని ధ్వంసం చేసింది. దీనినిబట్టి ఆహారాన్ని ప్రజలకు సరఫరా చెయ్యడంలోగల లోపాలమూలంగా ఆహారం చాలడం లేదే గాని కొరవౌతున్న దనుకోడం పొరపాటని ఇల్యిన్ వాదం.

కమ్యూనిస్టు కార్యక్రమాలవల్ల దారిద్ర్యం తీరిపోదని ఒక వాదం ఉంది. దేశంలో అతి భాగ్యవంతులూ అతి దరిద్రులూ ఉన్నారేకాని అతి భాగ్యవంతులు మనిషికి అవసరమైన దానికంటె అధికంగా ఎవరూ ఆహారాన్ని ఖర్చుచెయ్యరు. అతి భాగ్యవంతుల భాగ్యాతిశయంవల్ల ఉత్పత్తిఅయిన ఆహారం నిర్వీర్యం కావడంలేదు; వీరి భాగ్యాతిశయం ఇతరుల కొనుగోలు శక్తి క్షీణించడానికి హేతువు కావచ్చును. వీరి ధనవ్యయం ఆహారవస్తూత్పత్తికి వెచ్చించడానికి బదులు విలాసవస్తువుల సేకరణకు వినియోగపడుతూ ఉండవచ్చును. అందువల్ల భాగ్యవంతుల భాగ్యాలను ప్రభుత్వం ఆక్రమించి దేశసంపదనంతనీ సమానంగా ప్రజలందరికీ పంచిపెట్టినంతమాత్రంచేత ఆహారవస్తువుల కొరత తీరదు.

అయితే ఈ భాగ్యవంతుల భాగ్యాన్ని ప్రభుత్వం లాక్కొని ద్రవ్యాన్ని ప్రజల కృషినీ వ్యవసాయాభివృద్ధికి నీటిసదుపాయానికి వినియోగించినట్లయితే ఎంతవరకూ ప్రజల ఆహారాన్ని వృద్ధి చేయవచ్చుననేది వివాదాంశం. భారతదేశంవంటి సహజ సంపన్నమైన దేశంలో ప్రజలకృషినీ ద్రవ్యాన్నీ ప్రాజెక్టుల నిర్మాణానికీ వ్యవసాయానికీ వెచ్చించగలిగినట్లయితే ఇంతేగాక మరింత జనాభాను పోషించవచ్చుననే విశ్వాసం అనేకులకున్నది. ఈనాడు ప్రాజెక్టుల నిర్మాణం భారతప్రభుత్వానికి కష్టమౌతున్నదంటే, గోదావరిపైన ప్రాజెక్టు నిర్మాణాల్ని తల్పుకోనైనా లేకపోతున్నారంటే కారణం ఆర్థికలోపమే.

భారతదేశంలో పరిస్థితిని గమనించినట్లయితే నిరాశకు అంతగా తావు కనపడదు. ఇక్కడ కూడా రెండు విధాలైన అభిప్రాయా లున్నాయి. పరాయి పరిపాలనలో దేశసంపద కొల్లగొట్టబడినందువల్ల దారిద్ర్యం విపరీతంగా వ్యాపించినదే గాని దుర్భిక్షం నివారణ సాధ్యమేనని కొందరి అభిప్రాయం. ప్రజ లందరికీ కాకపోయినా కనీసం నూరింట 85 వంతులకు వృత్తి లభించినట్లయితే, వ్యవసాయంపైన ఆధారపడిన వారిలో కొంతమందిని పరిశ్రమల అభివృద్ధికీ పారిశ్రామిక వస్తూత్పత్తి వృద్ధికీ వినియోగించినట్లయితే చాలినంత ఆహారం, ప్రజలకు కొనుగోలుశక్తీ లభించగలదని స్వాతంత్ర్యానికి పూర్వం కాంగ్రెస్ నాయకులు అభిప్రాయపడ్డారు.

1950 లో ప్రపంచ ఆహారపరిస్థితిని అమెరికన్ ప్రభుత్వ ఆహారశాఖ స్థూలంగా సమీక్షచేస్తూ భారతదేశంలో జనాభా తగ్గనంతవరకూ ఆహారాన్ని దిగుమతి చేసుకోకతప్పదనీ, వ్యవసాయంలో మరింత నైపుణ్యం నేర్పితే గాని దేశ ఆర్థికస్థితి చక్కబడే అవకాశం లేదనీ తెలియపరిచింది.

ప్రొఫెసర్ విశాల్ అంచనాల ప్రకారం 1913–14 మొదలు 1935—36 వరకూ భారతదేశంలో జనాభా సాలీనా 1% వంతున పెరిగింది. వ్యావసాయికసంపద ఈకాలంలో 0.65% మాత్రమే పెరిగింది. అంటే ఆహారసంపదవృద్ధికంటె జనాభా పెరుగుదల చాల అధికమని విశాల్ అభిప్రాయం. 1900 మొదలు 1934 వరకూ అంచనాలప్రకారం అదనంగా సాగులోకి తీసుకురాబడిన భూమి 11% అయితే జనాభా మొత్తం 21% పెరిగిందని ప్రొఫెసర్ గ్యాన్‌చంద్ వ్రాశాడు. కాని డా॥ థామస్ అంచనాలు ఇందుకు విరుద్ధంగా ఉన్నాయి. 1920–21 నించి 1935–36 వరకూ జనభా మొత్తం 15% పెరిగితే, వ్యావసాయిక సంపద 21% పెరిగిందనీ, పారిశ్రామికసంపద 167% పెరిగిందనీ డా॥ థామస్ అంచనా. అంటే వాస్తవంగా జనాభాకంటె సంపద అధికంగా వృద్ధిచెందిందన్నమాట. దీనినిబట్టి జనాభా పెరుగుదలకు తట్టుకోడానికి తగిన అవకాశాలు భారతదేశంలో ఉన్నాయని వీరి అభిప్రాయం.

భారతప్రభుత్వం నియమించిన క్షామపరిస్థితి విచారణ సంఘం (వుడ్ హెడ్ కమిటీ) ప్రస్తుత సంపదభివృద్ధి అవకాశాలను గమనించినా పెరుగుతున్న జనాభాకు బొత్తిగా చాలవని అభిప్రాయపడింది.

భారతదేశ పరిస్థితులను గమనించినట్లయితే రెండు ముఖ్య అంశాలు అందరికీ కనపడతాయి. 1. గడిచిన ఇరవై ముప్పైఏళ్లలో పరిస్థితుల్ని చూస్తే జనాభా పెరుగుదలకు తగిన భూమి అదనంగా సాగులోకి రావడంలేదు. ఏడాదికి కనీసం నలభైలక్షలమంది చొప్పున రిపబ్లిక్‌లో జనాభా పెరుగుతోంది. అంటే ప్రతిఏడాదీ 6 లక్షల టన్నుల చొప్పున అవసరం హెచ్చుతున్నదన్నమాట. దేశంలో దాదాపు 12½ కోట్ల ఎకరాల భూమిని అదనంగా తీసుకురావచ్చునని భారతప్రభుత్వం (1948) అంచనావేసింది. కాని 1948—49 మొదలు 1949—50 వరకూ మూడుసంవత్సరాలలో ఆహారోత్పత్తి వృద్ధికార్యక్రమంక్రింద మొత్తం 1 లక్ష 88 వేల ఎకరాలను మాత్రమే అదనంగా సాగులోకి తీసుకురాగలిగారు.

2, ప్రభుత్వం ప్రత్యేక కార్యక్రమాలు ప్రారంభించి కొన్ని కోట్ల రూపాయలు వెచ్చించినప్పటికీ 1951 లో అంచనాలు చూసేసరికి 1949,1950 సంవత్సరాలలోకంటె ఆహారవస్తువులను పండించే భూమి 87000 ఎకరాలు తగ్గింది. దీనికి కారణం వ్యాపార పారిశ్రామిక వస్తూత్పత్తికోసం భూమిని అధికంగా సాగులోకి తీసుకురావడం.

భారతప్రభుత్వం తయారుచేసిన పంచవర్ష ప్రణాళికలో పెద్ద ప్రాజెక్టుల ద్వారా అదనంగా భూమిని సాగులోకి తెచ్చి ఆహార వస్తూత్పత్తిని వృద్ధిచేయడానికి నిర్ణయించబడింది. అయితే ప్రణాళిక అయిదేళ్ళ అనంతరంగానిస్వయంసమృద్ధతి లభించదని ప్లానింగ్ కమిషన్ ముందుగానే హెచ్చరించింది. ప్రాజెక్టులలో చాలవరకూ 1956 తరవాత చాలకాలానికి కాని పూర్తికావు. కొన్ని ప్రాజెక్టులవల్ల ఈలోగానే అదనంగా భూమిని సాగులోకి తేవడానికీ, రెండో పంటకు అదనంగా నీటిని సప్లై చేయడానికీ వీలున్నప్పటికీ, వీనిమూలంగా వృద్ధి కాగల ఆహారంతో స్వయం సమృద్ధత సిద్ధించదు. 1950—51 లో దేశంలో పంట అంచనా 5 కోట్ల 27 లక్షల టన్నులు. 1955—56 కి, అనగా ప్రణాళిక ఆఖరుకి పంట 6 కోట్ల 16 లక్షలకు పెరుగుతుంది. కాని మొత్తం 75 కోట్ల టన్నులు ఉత్పత్తి అయేవరకూ అవసరాలు తీరవని ప్లానింగ్ కమిషన్ అభిప్రాయం. ఎంతవరకూ ఉత్పత్తిని వృద్ధిపరచడానికి వీలుంటుందో గమనించి, మొత్తం 2%, 3% వరిధాన్యం లోటు గాక తప్పదని ప్లానింగ్ కమిషన్ హెచ్చరించింది. ఈ లోటుమేరకి గోధుమపంటను వృద్ధిచెయ్యడానికి (రెండో పంచవర్ష ప్రణాళిక సమయానికి మాత్రమే) వీలుంటుందని అంచనా వేసినందువల్ల బియ్యంపైన ఆధారపడేవారు కొంత గోధుమవాడకం కూడా అలవరచుకోవలసిన అగత్యం కలుగుతున్నదని ప్లానింగ్ కమిషన్ నివేదించింది.

ప్రభుత్వం తలపెట్టిన పెద్దపెద్ద ప్రాజెక్టులు పూర్తయి అనుకున్న విధంగా ఫలించినట్లయితే 1956 కి కాకపోయినా, తరువాత కొన్నేళ్లకయినా ఆహారవస్తువుల కరువు తీరిపోగలదని ప్లానింగ్ కమిషన్ అభిప్రాయపడుతున్నది.

అయితే ఈ అంచనాలన్నీ ప్రజలందరికీ చాలీచాలని ఆహారం దామాషాను 8 ఔన్సుల ప్రమాణాన్నిబట్టి గుణించినవి. పాశ్చాత్యుల ప్రమాణాల్నిబట్టి కనీసం 19 ఔన్సుల చొప్పున ఆహారం చేకూర్చాలంటే చాలినంతగా ఉత్పత్తి చేసుకోవడం కష్టమే నని ఒప్పుకోక మానదు. అందువల్లనే ప్లానింగ్ కమిషన్ నిర్ణయాలలో ప్రజల కొనుగోలుశక్తి దేశీయవస్తుసంపదలను వృద్ధిచేయడం ప్రధానలక్ష్యంగా పరిగణించబడింది.

మొత్తంమీద భారతదేశంలో కనీసం పదేళ్ళవరకైనా జనాభాకి చాలినంత ఆహారం లేదనే పరిస్థితికి సమ్మతించవలసివస్తున్నది.

ప్రపంచ జనాభాసమస్యను వివరిస్తూ ప్రొఫెసర్ ఫ్లూగెల్ ఎప్పుడో భవిష్యత్తులో వస్తూత్పత్తిని వృద్ధిచేసి అందరికీ అవస్తు సంపదను అందుబాటులోకి తేగల సామాజిక ఆర్థిక రాజకీయ సంస్కారాలను ప్రవేశపెట్టి సమస్యను పరిష్కరించవచ్చునని చెప్పడంవల్ల ప్రయోజనం లేదన్నారు. ఇప్పుడున్న పరిస్థితుల్నిబట్టి ఆహారవస్తు సంపద వృద్ధి కావలసిన అగత్యాన్నీ ప్రజల కొనుగోలు శక్తినీ వృద్ధిపరచవలసిన అగత్యాన్నీ భారతప్రభుత్వం గుర్తించి తత్ప్రకారం పంచవర్షప్రణాళికను నిర్ణయించింది.

అయితే జనాభాసమస్య అనేది అన్ని దేశాలకూ ఒకరీతిగా లేదు. ప్రొఫెసర్ ఫ్లూగెల్ ఈ సందర్భంలో దేశాలను రెండు రకాలుగా విభజనచేశారు. 1. జనన మరణాల తగ్గుదలవల్ల జనాభా పెరుగుదల సమస్య లేని దేశాలు - ఇవి ఉత్తరమెరికా, బ్రిటన్, జపాన్, పశ్చిమయూరప్, దక్షిణమెరికాలో బ్రెజిల్ మొదలైన కొన్ని దేశాలు. 2. జనన మరణాలు అధికమై జనాభా పెరుగుదల వల్ల కూడా బాధపడేదేశాలు. ఇవి భారతదేశం, చీనా, ఈజిప్టు, ఇండొనేషియా, తూర్పు యూరప్, మొదటి తరగతి దేశాలలో ఫ్రాన్స్, ఆస్ట్రియా, ఆస్ట్రేలియాలలో జనాభా తగ్గుతున్నందువల్ల దేశరక్షణసైన్యాలకోసం కాని పారిశ్రామిక వ్యావసాయిక కృషికి గాని తగినంత బలగం చాలడం లేదు. ఫ్రాన్స్‌లో ముఖ్యంగా సంతాన నిరోధవిధానమే ఇందుకు కారణమని చెప్పబడుతున్నది. ప్రజల జీవన విధానంలో కూడా దాదాపు ఈ రెండురకాల విభజనను బట్టి హెచ్చుతగ్గులు కనబడతాయి. ఉత్తరమెరికా పశ్చిమ యూరప్, జపాన్‌లలో ప్రజల జీవన సదుపాయాలు అధికం. మిగిలిన దేశాలలో సర్వత్రా దారిద్ర్యం తాండవిస్తున్నది.

దక్షిణమెరికా, ఆఫ్రికా, ఆస్ట్రేలియాలలో ఇంకా అనేక లక్షలమంది ప్రజలు సుఖజీవనం గడపడానికి అవకాశం వున్నది. కాని ఆయా దేశాలలో వలస ఏర్పరుచుకున్న శ్వేతజాతులవారి జాతి తారతమ్య వైఖరివల్ల అధిక జనసంఖ్యవల్ల బాధపడుతున్న దేశాలనుంచి ప్రజలు వలస వెళ్ళడానికి వీలు లేకపోతున్నది.

జనాభాసమస్య పరిశీలనలో దేశీయ వస్తూత్పత్తితోపాటు వ్యక్తిగతమైన ఆర్థిక సమస్యనూ, ప్రజారోగ్యం, సామాజిక జీవనంపైగల ప్రభావాలను కూడా ప్రధానమైనవిగా పరిగణించాలి. భారతదేశంలో పరిస్థితుల్ని పరిశీలించినట్లయితే, ఇవెంత ప్రధానమైనవో తేటపడుతుంది. కుటుంబంలోని వ్యక్తులందరూ సంపాదనపరులైనప్పటికీ కావలసిన ఆహారసామగ్రిని సేకరించలేని కార్మిక కర్షక జనులే కాక ఒక్క సంపాదనపరునిపైన కుటుంబమంతా ఆధారపడుతున్న మధ్య తరగతి ప్రజలు కూడా ఆకలికి గురౌతున్నారు. నిత్యజీవనంలో కనీసావసరాలు మధ్య తరగతి ప్రజలకు కూడా కరువౌతున్నాయి. ముఖ్యంగా దుస్తులు, నివాసాలు, విశ్రాంతి మొదలైనవి సుఖజీవనానికి యోగ్యమైన రీతిని సమకూరడం లేదు. ఇదేరీతిగా పైన చెప్పబడిన రెండో తరగతి (పేద) దేశాలలో కూడా జనాభా సమస్య వ్యక్తిగత జీవన సదుపాయాలకు కరువు తెచ్చిపెడుతున్నది.

జనాధిక్య సమస్య పరిష్కారానికి సూచింపబడిన మార్గాలలో ప్రస్తుతం ఆచరణసాధ్యమైన వేవీ కనపడవు. ఇందుకు ముఖ్యకారణం జాతిభేదాలని చెప్పకతప్పదు. ఇది నివారణయిన పక్షంలో, చాలవరకు అధిక జనసంఖ్యగల దేశాలనుండి అల్ప జనసంఖ్యగల దేశాలకు వలస ఏర్పాటుచేయడం ద్వారా అధిక వస్తూత్పత్తికీ, వస్తుసముదాయం అందరికీ అందుబాటులోకి తీసుకరావడానికి అవకాశం కలుగుతుంది. కాని అల్ప జనసంఖ్య గల దేశాలు పాశ్చాత్యుల అధీనంలో ఉన్నంతవరకూ ఇది సాధ్యపడదు. జాతిభేదాలకు అతీతమైన స్వాతంత్ర్యవ్యవస్థ ఆదేశాలకు చిక్కినప్పుడు కొంతైనా సమస్య పరిష్కరించబడవచ్చును. అప్పుడైనా వలస వెళ్లవలసిన శ్వేతేతరజాతులవారు పెట్టుబడికి అవసరమైన ద్రవ్యబలాన్నీ, యంత్రనిర్మాణ నైపుణ్యాన్నీ, భారీయంత్ర పరిశ్రమ

లను నడపగల విజ్ఞానాన్ని అలవరచుకోవలసిన అగత్యం ఉంటుంది. అంటే శ్వేతజాతులకూ శ్వేతేతరజాతులకూ మధ్య సంబంధ బాంధవ్యాలు పూర్తిగా మారిపోయినప్పుడు కాని ఇది సాధ్యపడదు.

కలప విధానం సాధ్యపడనంతవరకూ ఏ దేశాని కా దేశం ఈ సమస్యను పరిష్కరించుకోవడం అవసరమౌతుంది.

జనాభా సమస్యను పరిష్కరించడానికి సమస్య స్వరూపాన్ని, సంభవించగల ప్రమాదాన్ని గుర్తించి సంతానోత్పత్తిని తగ్గించడానికి నిగ్రహం అలవరుచుకోవడం అవసరమని మాల్తస్ ఆదేశించాడు. మాల్తస్ వాదాన్ని అంగీకరించినవారిలో తరువాత చాలమంది నిగ్రహం అనేది మానవులకు సులభసాధ్యం కాదనీ, సాధ్యమైనప్పటికీ వ్యక్తుల మనస్తత్వాలలో విపరీత లక్షణా లుత్పన్నమై సమాజశ్రేయస్సుకు విరోధంగా పరిణమించగలవని వాదించారు. అందువల్ల నిగ్రహంతో నిమిత్తం లేకుండా కృత్రిమ సాధనాలవల్ల సంతానోత్పత్తిని నిరోధించాలని వీరు ప్రచారంచేశారు. ఈ వాదాన్ని నియోమాల్థూషియనిజమ్ అన్నారు.

సంతాన నిరోధానికి కృత్రిమ సాధనాల నుపయోగించి జనసంఖ్యలో పెరుగుదలను అరికట్టిన నిదర్శనం ఫ్రాన్సులో కనపడుతుంది. 19 వ శతాబ్దం అంతిమ సంవత్సరాలనుండీ ప్రారంభమైన ఈ సాధనాల ప్రయోగంవల్ల ఫ్రాన్సులో జనాభా పెరుగుదల అరికట్టబడింది. అంతే కాదు. యుద్ధాలవల్ల అపార జననాశనం సంభవించిన కారణంగా జనసంఖ్యలో ఏటేటా తగ్గుదల కనపడింది. రెండో ప్రపంచయుద్ధం అనంతరం ఫ్రాన్సులో సైనిక బలాభివృద్ధికీ, పారిశ్రామిక వ్యావసాయిక వృద్ధికీ అవసరమైన బలగం కొరవడింది. జనాభా పెరగవలసిన అవసరం పెద్దసమస్యగా పరిణమించింది. అయితే ఫ్రాన్సు సమాజ జీవనంలో స్త్రీ పురుషులకు సంతాననిరోధ పరికరాల వినియోగం అభ్యాసమై స్థిరపడినందువల్ల ఇప్పుడు జనసంఖ్యను వృద్ధిపరచవలసిన అగత్యం వ్యక్తిగతజీవనంలో పరిగణించబడ్డం లేదు. సంతాన నిరోధం అవసరమైన దేశాలలో సమాజజీవన విధానమూ ప్రజల అభిమతమూ సంతాన నిరోధానికి విరుద్ధంగా ఉండగా, సంతానోత్పత్తి వృద్ధి అవసరమైన ఫ్రాన్సులో ప్రజల అభిమతం ఇందుకు విరుద్ధంగా ఉండడం చిత్రంగా కనపడుతుంది.

భారతదేశంలో జనాధిక్యత సమస్యను మూడు అంశాలుగా పరిశీలించవచ్చును.

1. దేశీయార్థిక సమస్య.
2. నైతిక సమస్య
3. వ్యక్తిగతమైన సమస్య.

1. భారతదేశంలో వ్యావసాయిక పారిశ్రామికాభివృద్ధికి అపారమైన అవకాశా లున్నాయని అందరూ అంగీకరించిన విషయమే. నేటి పరిస్థితిలో జాతీయార్థిక సూత్రాలనుబట్టి చూస్తే పారిశ్రామిక రంగము, వ్యవసాయ రంగము పరస్పర విరుద్ధంగా వర్తిస్తున్నాయని డా॥ మూకొరియా అన్నారు.

వ్యవసాయంపైన ఆధారపడే జనం అత్యధికంగా ఉన్నారు. పట్టణాలలో వృత్తిదొరకక దారిద్ర్యంతో బాధపడేవారు అనేకు లున్నారు. సాగవుతున్న భూమిని అంటిపెట్టుకున్న జనం 1911లో దాదాపు పదికోట్లమంది ఉన్నారని బ్రిటిష్ ఇండియా ప్రభుత్వం అంచనావేసింది. 1931 కి మరొక కోటిమంది అధికమైనారు. దీనివల్ల రైతుల అధీనంలో భూమి అంతా చిన్నచిన్న ఖండాలుగా విడగొట్టబడ్డమూ, వ్యవసాయానికి అవసరమైన పెట్టుబడికి రైతుకి తాహతు తగ్గిపోవడమూ జరిగింది.

రైతులకు ఒక్కొక్కరికి కనీసం 7 ఎకరాలైనా లభించేలా చెయ్యాలన్నా కూలీల రద్దీ తగ్గాలన్నా కనీసం సగంమందిని కుటీర పరిశ్రమలకు భారీ పరిశ్రమలకు తరలించాలని ఆర్థిక శాస్త్రవేత్తలు అభిప్రాయపడ్డారు. ముఖ్యంగా పల్లెప్రాంతాలలో పరిశ్రమలు అనేక రెట్లు వృద్ధి చెందవలసిన అవసరం ఉంటుంది. తరవాత వ్యవసాయ విధానాలను ఆధునిక శాస్త్రరీతుల ప్రకారం సంస్కరించినట్లయితే ఆహారోత్పత్తి వృద్ధి చెందగలదు.

పెద్ద పెద్ద ప్రాజెక్టులవల్ల కొత్తగా భూమిని సాగులోకి తెచ్చినా, ప్రస్తుత ఉత్పత్తిని ఉత్తమ విధానాలవల్ల వృద్ధి పరిచినా ప్రజల కొనుగోలుశక్తి వృద్ధిచెందాలంటే పరిశ్రమలు వృద్ధి కావలసిన అవసరం ఉంటుంది.

ఈ విధానాలవల్ల వస్తూత్పత్తి చాలవరకు వృద్ధిచెందవచ్చును. కాని జనాధిక్యత అప్పటికికూడా తీరదని కొందరి అంచనా.

ఎన్ని ఆర్థికాభివృద్ధి కార్యక్రమాలను అమలు జరిపినప్పటికీ జనాభా పెరుగుదలను కొంత నిరోధించడం అవసరమని అందరూ అంగీకరిస్తున్నారు. కమ్యూనిస్టులవాదం వాస్తవమే కావచ్చును. దేశీయసంపదను వృద్ధిపరిచినట్లయితే దుర్భిక్షాన్ని నివారించడం సాధ్యపడవచ్చును. కాని కమ్యూనిస్టుల కార్యక్రమాలప్రకారం కూడా దుర్భిక్షం పూర్తిగా నివారణ కావడానికి కనీసం మూడు దశాబ్దాలు పట్టగలదు. రష్యాలో ఈ సంవత్సరం ప్రారంభించబడుతున్న సప్తవర్ష ప్రణాళిక అనంతరం, ప్రణాళిక ఆశయాలన్నీ సఫలమైనప్పుడే సర్వత్రా సమృద్ధి కనపడుతుందని అంచనా వెయ్యబడింది. అంటే యుద్ధకాలపు నష్టాలను మినహాయించుకుంటే నాలుగు పంచవర్ష ప్రణాళికలలోకాని రష్యా సమృద్ధిసంపదను సాధించలేకపోయిందనుకోవాలి. చీనాలో సమృద్ధ వ్యవస్థ సాధించడం ఎప్పుడు సాధ్యపడుతుందో అంచనా వెయ్యడానికి అప్పుడే ఆధారం లేదని చెప్తున్నారు.

ప్రభుత్వ ఆధ్వర్యంకింద వస్తూత్పత్తి కార్యక్రమాల ప్రకారం వృద్ధిచెందించగల సోషలిస్టు వ్యవస్థలేని భారతదేశంలో దారిద్ర్య నివారణకు చాలా దశాబ్దాలు పట్టవచ్చును. అమెరికాలో చిరకాల కృషిఫలితంగా వస్తూత్పత్తి వృద్ధి చెందింది.

అందువల్ల సమృద్ధివ్యవస్థ సిద్ధించేలోగా నైనా ప్రజలు జనాభా పెరుగుదలను అరికట్టవలసిన అవసరాన్ని గుర్తించాలి.

2. జనాభా పెరుగుదలను అరికట్టాలంటే వాగ్ట్‌వంటి పాశ్చాత్యనిపుణులు చేసిన సూచనలు హాస్యాస్పదంగా

ఉన్నాయి. నేటి ఆధునిక జీవనంలో వ్యక్తులు సమాజంపట్లనూ, ప్రభుత్వం ప్రజలపట్లనూ బాధ్యతను గుర్తెరిగిన నేటి పరిస్థితిలో మలేరియా క్షయవంటి రోగాలవల్ల క్షామాలవల్ల జనక్షయం జరుగుతుంటే చూస్తూ ఊరుకోడం క్షంతవ్యంకాదు. జాతి పునరుజ్జీవనానికీ చైతన్యానికీ యుద్ధాలు అవసరమని ఈ శతాబ్దారంభంలో జర్మన్ శాస్త్రవేత్తలు కొందరు చెప్పినమాట ఇప్పుడు ఎవ్వరూ విలువకట్టలేరు. మానవుడు సంఘజీవి అని అంగీకరించినప్పుడు క్షామాలకు యుద్ధాలకు జనసమూహాలను బలియివ్వాలనడంలో అర్థం లేదు.

ఇంక మిగిలినమార్గం సంతాన నిరోధం ఒక్కటే. మాల్తస్ తన వ్యాసంలో నిగ్రహాన్ని మాత్రమే సూచించాడు. క్రైస్తవమత భక్తులు సంతాన నిరోధానికి వ్యతిరేకులు—వారు సర్వం భగవంతునిపై భారం విడిచిపెట్టి ప్రజలను వారి పాపాలకు ప్రాయశ్చిత్తం అనుభవించాలంటారు. కాని వివిధమతాల అనుయాయులు కర్మసిద్ధాంతంవంటి వానిని బోధించినా మానవుల కృషిపట్లనే విశ్వాసం గల నేటి ప్రజలు పరిష్కారమార్గాలను అనుసరించకతప్పదు.

గాంధిమహాత్ముడుకూడా సహజ నిగ్రహాన్నే బోధించాడు. కాని అందరూ గాంధిమహాత్ములు కాలేరని అంగీకరించక తప్పదు. ఏవిషయంలోనూ నిగ్రహంతో నిమిత్తంలేకుండా జీవించనేర్చిన ప్రజలకు ఈ ఒక్కవిషయంలో నిగ్రహం సాధ్యం కాగలదంటే నమ్మడం తరంకాదు. వాస్తవపరిస్థితులు నిగ్రహానికి అనుకూలంగా లేవని అంగీకరించక తప్పదు. జీవనోపాధికీ, సమాజంలో ఉన్నతి సాధించడానికీ స్వయంకృషిపైనే ఆధారపడుతూ, ఇట్టికృషిలో నీతికెంత స్థానమున్నదో అవినీతికి కూడా అంతే స్థానమున్నదన్నట్లు, సమాజజీవనం ఇప్పుడు సాగిపోతున్నది. సమాజశ్రేయస్సు నుపయోగించడానికి వీలులేని స్థితి వచ్చినదనీ, పరిస్థితులే బలీయమైనవనీ, వ్యక్తులకవి అతీతమైనవనీ, ఏదైనా అకార్యం చేయవలసివస్తే నలుగురితోపాటే చేస్తున్నామనీ, నిరోధించగల శక్తి వ్యక్తులచేతులలో లేదనీ, వీనిని అందువల్ల సమాజంలో ఉన్నతి పొందడం పరమధర్మమైనప్పుడు ఇతర ధర్మాలన్నీ ప్రధానం కావాలనీ—ఇట్టి విశ్వాసాలు ప్రబలిన నేటి జీవితంలో నిగ్రహం అసాధ్యం.

సంతాననిరోధానికి కృత్రిమ పరికరాల నుపయోగించక తప్పని స్థితి వచ్చింది. భారతప్రభుత్వం దీనికి సమ్మతి తెలిపింది. సంతాన నిరోధం ప్రోత్సహించడానికి వైద్యాలయాలు కృషి చేస్తున్నాయి. దీన్ని అధికారరీత్యా ప్రోత్సాహపరిచిన దేశం ప్రపంచంలోకెల్ల మొట్టమొదటిది భారతదేశమే.

భారతప్రభుత్వం సంతాన నిరోధానికి సమ్మతించిన దంటే ఇందులో అవినీతి లేదని విశ్వసించడమే కారణం. వివిధ జాతుల మధ్య సంఘర్షణ అనివార్యమైన పురాతన కాలంలో ప్రజోత్పత్తి వృద్ధి మానవుల ధర్మమని బోధించిన పురాణకాలపు సిద్ధాంతాలను బట్టి సంతాన నిరోధం అవినీతికరమైనదని అనడం ఈనాడు అనవసరం. ఈ వాదంలో సారం లేదు.

నీతి, అవినీతి, అనేవి సమాజశ్రేయస్సుదృష్ట్యా నిర్ణయం కావాలి. మానవుడు సంఘజీవిగా ఇరుగుపొరుగుల మధ్యనూ బంధుమిత్రులతోనూ సఖ్యతతో మెలగడానికీ, తనపట్ల జరుగరాదనుకునే అపచారాలను ఇతరులపట్ల జరపకుండా ఉండడానికీ కుటుంబంపట్ల, సమాజంపట్ల దేశంపట్ల కుటుంబంలో, సమాజంలో, దేశంలో ఒకనివలె ప్రవర్తించడంలో నీతి ఉన్నది. సంతాన నిరోధం అవినీతికి దారితీయదు. నియమాలూ నిషేధాలూ వ్యక్తి వికాసానికీ, వ్యష్టిజీవనానికీ నిరోధమై నిలిచినప్పుడు నియమాతిక్రమణ సంభవిస్తుంది. ఈనాడు సమాజంలో అవినీతి ఎక్కడైనా ఉన్నదంటే కారణం విశృంఖలత కాదు; అనుసరించడానికి వీలులేని నియమాలు, అవసరాన్నిబట్టి అవకాశాలు లభించనీయని పరిస్థితులు కారణాలు, సముచితమైన అవకాశాలు లోపించినప్పుడు, పరిస్థితులు సహజమైన కోర్కెలకు ప్రతికూలించినప్పుడు వ్యక్తి వీనినుండి విడివడి విశృంఖలంగా ప్రవర్తించడానికి యత్నిస్తాడు. అంతే కాని సమాజశ్రేయస్సుకోసం నిర్ణయమయ్యే నియమాలవల్ల మానవుడు విశృంఖలంగా ప్రవర్తించి అవినీతిపరుడౌతాడన్నది సత్యం కాదు. సంతాన నిరోధంకోసం కృత్రిమ పరికరాల నుపయోగించి కాని, ఇతర ఉపాయాలవల్ల కాని సహజ వాంఛలను కూడా తీర్చగల అవకాశాన్ని కలిగించినప్పటికంటె, నిగ్రహంవల్ల సహజ ప్రకృతిని బలవంతాన అణచుకోవలసినప్పుడు అవినీతికి ఎక్కువ తావేర్పడుతుంది.

3. సంతాన నిరోధానికి కృత్రిమ సాధనాల నుపయోగించవలసిన అవసరం వ్యక్తిగతావసరాలనుబట్టి మరింత స్ఫుటంగా గోచరిస్తుంది. బలవంతాన అణచుకున్న సహజ వాంఛలు అన్యమార్గాలద్వారా విపరీత పరిణామాలకు దారితియ్యగల ప్రమాదం ఉంది. ఇది నేడు మన సమాజంలో అనేక రూపాలలో ప్రత్యక్షంగా ఋజువౌతున్నది. అణచుకున్న వాంఛలవల్ల రాక్షసప్రకృతి వ్యక్తమై అన్యులకు హానికలిగించే నిదర్శనాలు అనేకం. కొద్దిగానో గొప్పగానో ఇట్టి రాక్షసప్రకృతులు మన దురదృష్టంవల్ల ఈనాడు తరుచు కనపడుతూనే ఉన్నాయి. గాఢ పరిశీలన జరిపినట్లయితే ఆకారణ అకృత్యాలకు చాలవరకు ఇదే కారణంగా కనపడుతుంది.

ఇదిగాక మనదేశంలో స్త్రీలకు ఏభాగ్యం కొరవడినా సంతాన భాగ్యానికి ఎన్నడూ లోటులేదు. సంతానవతులు కానివారు అరుదు. అతి సంతానవతులు అత్యధికులు. పధ్నాలుగు సంవత్సరాలకే యువతులు తల్లులు కాగలగడం పాశ్చాత్యులకు వింతగా కనపడవచ్చును కాని, ఇలాంటివారు మనదేశంలో కోకొల్లలుగా ఉన్నారు. ఇరవై సంవత్సరాలకే ఐదారు కాన్పులు కని వృద్ధాప్యం స్థితి తెచ్చుకున్నవారు అరుదుకాదు. స్త్రీలు జీవితానుభవంలో పరిపక్వంచెంది పూర్ణగైహిక సుఖాన్ననుభవించగల వయస్సు రాకముందే తల్లులై దేహదార్ఢ్యాన్ని కోల్పోతున్నందువల్ల జీవిత సారాన్ని అనుభవించలేక నిరాశ నిస్సత్తువలవల్ల జీవితాలను వ్యర్థపుచ్చుతున్నారు. పూర్వశృంగార కావ్యాలను గమనించినా లేక ప్రస్తుతానుభవాన్ని పురస్కరించుకొని గమనించినా శృంగారసాఫల్యానికిగాని సంసార సౌఖ్యానికిగాని మనోవికాసము, హృదయపరిపక్వత ఎంత అవసరమో బోధపడుతుంది. పుష్పవతులయే వయస్సుకి హృదయ పరిపక్వత చేకూరదు; దేహపుష్టి పూర్తికాదు. మనోవికా

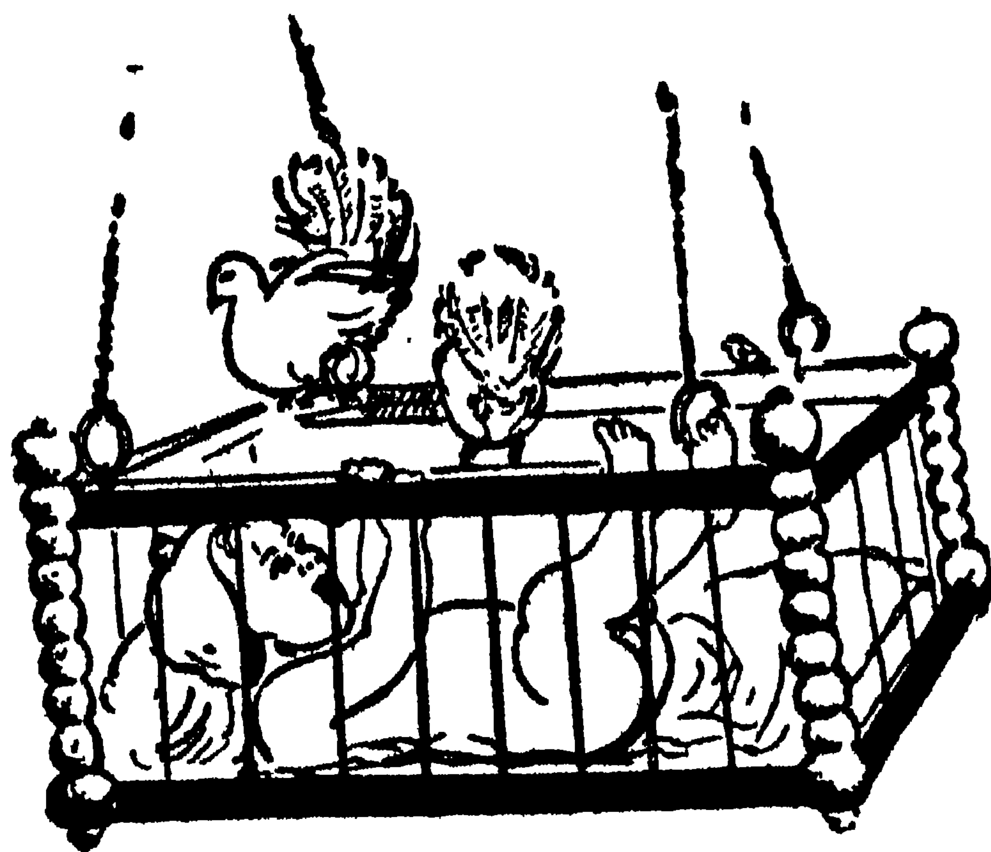
షానికీ, శాంతప్రణయానికీ, ఆరోగ్యపూర్ణమైన సంసార జీవనానికీ పదహారేళ్లు నిండాలని పూర్వులు నిర్ణయించారు. ఆహార లోపంవల్ల కాని, దైనిక జీవితంలో అలవాట్ల మార్పువల్ల కాని, జన సామాన్యంలో ప్రస్తుత ఆరోగ్యపరిస్థితులవల్ల కాని ఈ మానసిక, దైహిక వికాసాల సమశ్రుతి భగ్నమయింది. దేహపుష్టి చేకూరక ముందే వాంఛ లలవడుతున్నాయి. ఈ పరిస్థితులను మార్చడం ఇప్పుడు కష్టసాధ్యం. కాని, కృత్రిమ సాధనలవల్ల యువతుల ఆరోగ్యాన్ని వారి సంతానం ఆరోగ్యాన్ని కాపాడవలసిన అవసరం ఎంతైనా ఉన్నది. వాస్తవ స్థితి గతులను గమనించకుండా నియమాలను విధించినట్లయితే సంభవించే అవినీతికి విచారించి ప్రయోజనం లేదు.

సంతాన నిరోధానికి నేటి వ్యక్తిగత ఆర్థికస్థితికూడా అవసర కారణమాతున్నది. మధ్యతరగతి ప్రజలలో ఆర్జనపరులు తక్కువ. కాగా నేటి మధ్యతరగతి ప్రజల ఆర్జన పెద్ద కుటుంబాల మాట అటుంచి చిన్న కుటుంబాల పోషణకే చాలడంలేదు. కర్షక కార్మికులకు సంతానం అధికమైతే ఆర్జనకు అవకాశమెక్కువని తృప్తిచెందడం న్యాయంకాదు. వయసురాని పసివారు అల్పవయస్సులోనే జీవనభృతికోసం పనిపాటులకు పోవడం సమాజానికి శ్రేయస్సుకాదు. వారిలోకూడా సంతానం పరిమితమైనప్పుడే— అల్పంగానైనా విద్య నేర్పించడానికీ, సమాజంలో వారు కూడా ఉన్నతిపొందడానికీ అవకాశం ఏర్పడుతుంది. సంతతిఅధికమైనప్పుడు బిడ్డలలో పెద్దవారిని వయస్సుకుమీరిన దేహపరిశ్రమకు బలిచెయ్యడం జరుగుతున్నది. దీనివల్ల సమాజంలో అశాంతి, సంఘర్షణలు, అనారోగ్యము వ్యాపించక తప్పదు. అందువల్ల మధ్యతరగతిలోనూ, కర్షక కార్మిక తరగతులలోనూ సంతాన నిరోధం వ్యక్తిగత ఆర్థిక సమస్యలదృష్ట్యా అవసరమని గమనించకతప్పదు. సహజవాంఛల నరికట్టవలసిన అవసరం లేకుండానే స్త్రీల ఆరోగ్యాన్ని వారి సంతానం ఆరోగ్యాన్ని కాపాడ్డానికి సంతాననిరోధ సాధనాలు అవసరమని అంగీకరించక తప్పదు.

సంతాన నిరోధం అంటే పరిమిత సంతానం అని మాత్రమే అర్థం. అయితే ఈ పరిమితి ఎలా నిర్ణయించబడాలనే విషయంపైన అనేకాభిప్రాయాలున్నాయి. ఈ సందర్భంలో స్త్రీల సహజమాతృవాంఛను మరిచిపోగాదు. సంతానహీనులై ఉండడం ఎవరోకాని సమ్మతించలేని విషయం. ఇంక బిడ్డలు ఒక్కరొక్కరే ఉండాలా ఇద్దరుండాలా ముగ్గురుండాలా అనే చర్చ అనవసరం. ఎంతమంది ఉండాలనేది ఎవరి పరిస్థితులనుబట్టి వారే నిర్ణయించుకోవలసిన విషయాలు. ఆర్థికబలం కలవారికి ఒకరిద్దరితో తృప్తిచాలనప్పుడు అధికంగా ఉండవచ్చును. అంతగా ఆర్థిక బలం లేనివారు అంతతోనే తృప్తిచెందవలసి రావచ్చును. ఆర్థిక దృష్టికంటె ముఖ్యం స్త్రీల ఆరోగ్యం. కొందరిస్త్రీల ఆరోగ్యాన్నిబట్టి అసలు సంతానం ఉండరాదని నిర్ణయించవలసి ఉంటుంది. అట్టి స్త్రీలసంతానం పుట్టి ప్రపంచంలో శాపహత జీవనం గడపడంకంటె పుట్టకపోతే మేలు. సంతానపరిమితిని ఆరోగ్యవంతులైనవారు ఆర్థికస్థితినిబట్టీ, ఆర్థికసంపదగలవారు ఆరోగ్యాన్నిబట్టీ నిర్ణయించుకోడం ఉత్తమవిధానం.

ఎవరి తాహతునుబట్టి వారు, ఎవరి కొనుగోలు శక్తినిబట్టి వారు తమ సంసారాలలో ఎంతవరకూ సంతతి అనుకూలమో నిర్ణయించుకొని సంతాననిరోధ కార్యక్రమాన్ని అనుసరించినట్లయితే, వ్యష్టిసమస్య, జాతీయార్థికసమస్య, జనాధిక్యసమస్య కొంతవరకు పరిష్కరించబడగలవు.

జనాభా పెరుగుదలవల్ల దుర్భిక్షం మరింత తీవ్రంకాకుండా చెయ్యాలంటే ప్రజలు సంతాననిరోధానికి సమ్మతించాలి. సమ్మతించి ఎవరి ఆర్థికస్థితిని వారు చక్కబరుచుకో గలిగితే తప్పకుండా వ్యక్తుల వ్యష్టిజీవనం సౌఖ్యవంతం కావడంతోపాటు, జాతీయ జనసంఖ్యావృద్ధి సమస్యను కొంతవరకూ తీర్చగలిగినవారౌతారు.

స్వాగతము

శ్రీ చల్లా లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి

శ్రీమన్నందన నామక ప్రభువు వేం - చేసెన్ గదాయంచు నెం
తో మోదమ్మున దీరు బారుగ వసం - తుల్ గూడి వాసం తికా
ప్రేమోద్యాన విహారుడై విజయుడే - విచ్చేసె బెండింక లెం
డో మున్ముందుగ స్వాగతం బిడగరం - డో భారతీయ ప్రజల్!

స్వస్త్యస్తు విజయవత్సర ధన్యచారిత్ర - మహితాత్మునకు విశ్వమంగళునకు
భద్రమస్తుస్వరాష్ట్రపదవీ ప్రదానైక - బద్ధకంకణునకు ప్రబుద్ధ మతికి
శుభమస్తు సస్య సంశోభిత సర్వ స - ర్వంసహా చక్ర సంపాదకునకు
కళ్యాణమస్తు దిగ్వలయ పూరిత కీర్తి - విస్తారునకు జగద్వినుత మతికి
ఖ్యాతి సంసిద్ధిరస్తు విద్యా వివేక - వితరణాది ప్రదాన వివేకశాలి
కతులితా నంద మస్తు రాజాధి రాజ - వినుత చరణారవింద దోర్వీర్యఖనికి

మొన మొన్నన్ మననందనాహ్వాయమహా - పుణ్యాత్మ పుణ్యమ్మునన్
దన సత్పుత్రుని బెల్లు దల్లి యొకయాం - ధ్రజ్యోతి గోల్పోయె బా
వనచారిత్రుని రాష్ట్ర సాధన తపః - ప్రావీణ్యునిన్ గాంధి శి
ష్యుని శ్రీవిక్రమ సింహపట్టణనివా - సున్, ధీరు, శ్రీరామునిన్

ప్రముక్కుడి చావు చావక యపూ - ర్వగతిన్ నిజరాష్ట్ర సిద్ధికై
రొక్కడు జచ్చినన్ బ్రజల - "కొజ్జ" యితండని రూఢి చేసి తా
నక్కట! నందనుం డరిగి - నంత జయమ్ము జయంబిదే జయం
బొక్కట నాంధ్ర రాష్ట్రమున - కొప్పెనన్ విజయుండు దోచెగా!

అదిగో కోకిల పంచమమ్ము సను రా - గాలాపముల్ జేసి న
మ్మదిగా నామని మావిలేజిగురు శో - చమ్ముల్ దమిన్ మెక్కిపా
ట దొడంగెన్ గనుగొంటిరే - సుమశు - లాడన్ జొచ్చె బింఛమ్ము లొ
క్కడెనన్ విప్పి-బిరాన స్వాగత మి - డంగా లేచి రండో ప్రజల్!

కాటమరాజు కథ

శ్రీ తిమ్మావజ్ఝల కోదండరామయ్య

"రామాంకకత లంటె నే మెఱుంగనివనా
కాటమరాజుకు కన్నెఁ బోదె
భారతకతలోన బాలరా జొక్కఁడు
కుంభకర్ణునిఁ బట్టి గుద్ది చంపె
భాగోతకత కంటపాటమె అందులో
యుగినేశుఁ డగ్గువ నిరగఁ బొడిచె
కందపురాణంబు కత పల్లకాటేరి
యీరబద్రుని యిసియించి చంపె."

1 మూర్ఖ శతకములోని యీ పద్య మే సందర్భమునందుఁ జెప్పఁబడినదో యేమో కాని రామాయణము, భారతము మొదలగు పురాణములను మాత్రమే కాక పలనాటి వీరచరిత్రము, కాటమ రాజు కథ యను వీరపదములను గూడ వినియుండి నామమాత్ర పరిజ్ఞానము మాత్రమే కలిగియుండిన యొకానొక పల్లెటూరి వాని యజ్ఞానమును వెల్లడిసేయుచు నిది మనోహరమై, హాస్యరసజనకమై యున్నది. పలనాటి వీరచరిత్రము, కాటమరాజుకథ యను దేసి కథారచనములు పల్లెటూరివారికిఁ బరమప్రియములు. భారతాదులకు వలె నవి వారికి గౌరవార్హములు.

తెలుఁగు భాషలో వెలసిన రచనములను ప్రధానముగా రెండు తెఱఁగుల విభాగింపవచ్చును. సంస్కృత ఛందోనుసారముగా నక్షర గణములతోఁ జంపకోత్పలాది వృత్తరూపమున సంస్కృత పద జటిలమైన రచన యొకటి. భారతవర్షమున కెల్లను సామాన్యము లయిన భారత రామాయణాది గ్రంథార్థములు తెలుఁగున నిట్టి రచనములతో వెలసినవి. మాత్రాగణ ఘటితమై తాళ లయాన్విత మగు ఛందోబంధము గలిగి దేసి పలుకులతో నంధ్రదేశమునకు సహజమై వెలసిన రచన మింకొకటి. ఈ దేసిరచనములయం దంధ్రుల ప్రత్యేక ధర్మము స్పష్టముగాఁ బరిస్ఫుట మగుచుండును. పాటలు, పదాలు, రగడలు, ద్విపదలు, సీసములు, అక్కరలు, తరువోజలు, మొదలగు దేసి వృత్తము లీ జాతిరచనములందు విశేషముగా నుండును. వీని యందలి యితివృత్తములు ప్రాయికముగా నాంధ్రదేశ విషయకములు. కురవంజులు, ఏలలు, జోలలు, పదాలు మొదలగునవి యెన్నియో తెలుఁగు దనము ప్రస్ఫుటించు రచనలు ఉన్నవి. ఇట్టి దేసి రచనములలోఁ గూడ జగత్ప్రసిద్ధము లయిన భారత రామాయణాది కథాంశములు చేరినవి. కుశలవుల కథ, లంకాయాగము మొదలగునవి యిట్టివే. అధికారి భేదమును బట్టి వాని రచనములును భేదించుచుండును.

యాదవరాజుల కథ లని, శక్తి కథ లని, పలనాటి కథ లని ముత్తెఱఁగుల కథలను జెప్పువారు మూఁడు సంప్రదాయములవారు తెలుఁగు దేశమునఁ గలరు. పలనాటి కథలను జెప్పువారు పలనాడు ప్రాంతములయం దున్నారు. ఆ తెగ కాచార్యపురుషులు కొగమ ప్రాడి వాస్తవ్యులు. వారు బ్రాహ్మణులు. శక్తి కథలు చెప్పువారికి గూడఁ బలనాటిలోనే యాచార్యపురుషు లున్నారు. వారును బ్రాహ్మణులే. పంబవాండ్రు, బవినీండ్రు మొదలగువా రీ శక్తి కథలను జెప్పుదురు. శక్తి జాతరలు, మొక్కుబడులు మొదలగునవి జరుగునప్పు డీ శక్తి కథలను సాధారణముగాఁ జెప్పుట వాడుక. మాత పురాణము, పరశురామరామాయణము, గౌతమ పురాణము, మత్తిసెల్లి కథ, రేణుక యుద్ధము, కాకతమ్మ కథ, అంకమ్మ కథ, గంగానమ్మ కథ, మాతంగి కథ మొదలగునవి వారు చెప్పు శక్తి కథాగ్రంథములు. అవియుఁ బలనాటి వీరచరిత్రమువలెనే ద్విపద మంజరీ నిబద్ధములు. క్రీడాభిరామములో నీ గ్రంథార్థములు మిక్కిలిగాఁ బ్రశంసింపఁబడినవి. చూడుఁడు.

"కదళీనిక్షిప్త వికస్వర స్వరవిలా
సశ్రీనివాసంబు జవని కందుఁ
గట్టిన తంత్రికిఁ గంఠశ్రుతికిఁ గూడఁ
జొక్కంబుగా నారి సొబగు మీఱ
నాలాపముల శుద్ధ సాళవ సంకీర్ణ
వివిధ రాగంబుల చవులు చూపి
డమడమ ధ్వనులఁ జొటారించి యొడిసెఁ
గత్తెరమార్గంబు బిత్తరిల్ల
వాద్య వైఖరిఁ గడు నెఱవాది యనఁగ
నేకవీరా మహాదేవి యెదుట నిలిచి
పరశురాముని కథ లెల్లఁ బ్రౌఢిఁ బాడెఁ
జారుతరకీర్తి వనసీల చక్రవర్తి."

"అలరుంబోడి జనంగమప్రమద మధ్యాసన్న ఘంటాధ్వనుల్
చెలఁగం బాడె సమస్తలోక జననిన్ శ్రీ యేకవీరాంబికన్
వలరా జొక్క మూర్ఛనాస్వరమునన్ బ్రాణంబు గల్పింపగా
గలకంఠీ కలకంఠ కోమల కుహూకారంబు ఘోరంబుగన్."

"ఢోలాగ్ర సంఘర్ష ఘుమఘుమధ్వని తోర
కంఠస్వరంబుతో గారవింప

---

1. మూర్ఖశతకములోని దని యీ పద్యము సి. పి. బ్రౌను దొరగారిచే నొకానొక వ్రాఁతప్రతియందుఁ బేర్కొనఁబడి యున్నది.

D 1048 భట్టురాయబారము కడపట నీ పద్యము వ్రాయఁబడియున్నది. అం దిట్లు కలదు.

'మూర్ఖ శతకంలో చెప్పినది. వేణుగోపాల శతకంలో కూడేది'—

మునిబొట్టు బోనాన నసలు కొల్పిన కప్పు
కొడుపుచేఁ దాటించు నెఱపదవుప
శ్రుతికి నుత్కర్షంబుఁ జూపంగ వలయుచోఁ
జెవిఁ ద్రాడు బిగియించు జీవగఱ్ఱ
గిల్కు గిల్కున మ్రోయు కింకిణీ గుచ్ఛంబు
తాకి గానంబుతో మేళవింప
రాగమున నంది, లంఘించు రాగమునకు
మరుమ యూరుద్వయంబుపై నొత్తిగిల్లి
కామవల్లీ మహాలక్ష్మి కైటభారి
కలుపు పాడుము వచ్చె జక్కులపురంధ్రి.

క్రీడాభిరామము 43-45

మాఁచెవ తెలుఁగు కథలు యాదవరాజుల కథ లనునవి. ఆంధ్ర దేశమున యాదవులంటేఁ దిరుగుబోతులు, శూద్రుల గోత్ర ప్రవరాదులను దెలుపుచుఁ గానుకీయములు గడించి జీవించు తెల్లగొల్లలు, పిచ్చుగుంటలు మొదలగు జాతులవారు పండుగసమయములందుఁ గాపు టిండ్లకడ కరుగుదెంచి యీ కథలను చెప్పుదురు. ఈ కథలను గొల్లసుద్దులని పేరు. వీనిఁ జెప్పువారు సుద్దుల గొల్ల లనియుఁ, గొమ్ముగొల్ల లనియుఁ గూడ వ్యవహరింపబడుచుందురు. తక్కిన కథలు చెప్పువారికివలె వీరి కాచార్యపురుషు లున్నారో లేదో మనకుఁ దెలియరాదు. కాని యీ కథలను జెప్పువారు మాత్రము ఒంగోలు, వినుకొండ, పలనాడు, నరసారావుపేట తాలూకాలలోను, కృష్ణాజిల్లాలోని నందిగామ తాలూకా యందలి గండవరాయి యను గ్రామమునందును, నెల్లూరుజిల్లాలోని కనిగిరి సీమయందును, రాయలసీమ జిల్లాలలోను వసేకులు గొల్లజాతులవారు కలరు.

'యాదవశాస్త్రం యొక్క మోత ప్రమాణ'మని చెప్పుదురు. ఇది నిజమనుటకు హంసవింశతిలోని యీ క్రిందిపద్యము సాక్ష్యము రాఁగలదు.

"కొమ్ముల వీరణాలు జేసి గుల్కు మువ్వాఁతల కృష్ణలీలలం
గ్రమ్మగఁ దాన్ని వీరుఁ డగు కాటమరాజు కథానులాపముల్
బమ్మెర పుస్తకాలు ముఖపట్టిక కట్టు రుమాలలుంట్ గౌతా
సొమ్ములు నామము ల్వెలయు సుద్దులగొల్లలు వచ్చిరెంతయున్."

హంస. ద్వితీ.

'కాటమరాజు కథానులాపముల్ బమ్మెరపుస్తకాలు' అనేకములు కలవు, మల్లురాజు చరిత్ర, పోలురాజుకథ, కాటమరాజుకథ, ఆరుమంచి కథ, ఎఱ్ఱగొల్లపాటి పోట్లాట, కోటపాటి తాటిపత్రికం తెచ్చేకథ, పెద్దిరాజు చరిత్ర, బోల్లావు యుద్ధము, ఆవుల పగువు, ఉత్తరకాండము, దక్షిణకాండము, కరియావులరాజుకథ, కాటమరాజుకథ, భక్తిరన్నకథ యిత్యాది విభాగములతో యాదవ శాస్త్రము నిజమున కిద్దుమోత ప్రమాణము కాఁగల దనుటకు సంశయము లేదు.

ఈ యాదవకథలను దేశములో వర్షాభావ మేర్పడినప్పుడు సుద్దుల గొల్లలచేఁ జెప్పించుచుండుటయు, నా కథలను జెప్పిన పిదప వర్షములు పడుచుండుటయు నేటికిని జరుగుచున్న విషయమే. ప్రత్యక్షముగా నా వింత చూచినపెద్దలుకూడ నట్లే చెప్పుదురు. ఇది గాక సంతానార్థ మీకథలను జెప్పించుటయుఁ గాటమరాజులను గొలుచుటయుఁ గూడఁ గలదు. కాటమరాజును గొలిచిన సంతానప్రాప్తి కలుగునని మనవారి నమ్మకము. హంసవింశతిలో ద్వితీయాశ్వాసమున శైవరాత్రి కథయం దీవిషయ మిట్లు పేర్కొనబడినది.

"తిరుమల కంచి ఘప్పగిరి తీర్థములుం జని కొంగుముళ్ళతో
వరములు వంపరుల్వేయ వారికిఁ గాన్కలు వైచి యంతటన్
బరికలు స్వస్తి దీపములుఁ బన్నినగర్దలు పెట్టి యేమియున్
గనుఁగొనుపుత్రసాంద్ర కడుఁ గానఁగలేక విచారభిన్న యై"

వ. ఉన్న సమయంబున.

"కొమ్ముల వీరణాలు జేసి గుల్కు మువ్వాఁతల కృష్ణలీలలం
గ్రమ్మగఁ దాన్ని వీరుఁ డగు కాటమరాజు కథానులాపముల్
బమ్మెరపుస్తకాలు ముఖపట్టిక కట్టు రుమాలలు న్నిలా
సొమ్ములు నామము ల్వెలయు సుద్దుల గొల్లలువచ్చి రెంతయున్.

వ. ఇట్లు వచ్చి.

"పెళపెళ వీరణాల్ ఘళిఘళి వాయించి
పోటుబో కొమ్ములు నాట నూఁద
దొనకొండ గంగను దొలుత సన్నుతి చేసి
కృష్ణుని కథలచేఁ గేలు మోడ్చి
యాదికాలపు గొంద్రె సంపనఁ గొనియాడి
తాతతండ్రులకీర్తి దలఁచి పాడి
బిరుదుల వరుసగాఁ జేర్కొని కొనియాడి
దీవించి వీరుల త్రోవ చెన్ని
కరుణను పెద్దలకథ లాడికొనఁగఁ జెప్పి
శివుఁడు పుట్టించి పుత్రులఁ జెందఁగలరు
వీరులను గొల్వుఁడని చెప్పి వీడుకొల్పెఁ
జనిరి సుద్దులగొల్లలు సంతసిల్లి"

వ. ఇట్లు వారలు చెప్పిపోయిన వత్యంతభక్తి ప్రపూర్వకంబుగా నంతట.

"కొలిచెం గాటమరాజులన్ నగోలు సేమాగ్య్ మహోపకరం
బొలయుం రాజులకెంత భక్తిపరతం బూజింపె నాగంగకన్
జెలయన్ వేఁటలు బోనముల్ నిడులు గావింపెన్ సుతోత్పత్తికై
చెలి యాలాగున సల్పె దైవము కృపన్ సిద్ధింపెఁ దద్వాంఛయున్.

ద్వితీ - 85-91 వ.

పయిపద్యములు యాదవకథలు చెప్పుసుద్దులగొల్లల వేషాదికము నెఱిఁగింపఁజేయుటయే కాక వారికథలను జెప్పువిధానమును గూడఁ దెలుపుప్రామాణికాధారములుగా నున్నవి. పినుక వలుగురితోఁ గూడిన తతంగముతోఁ బ్రధానకథకుఁడు కథను వినిపించును. వీరావేశముతో నాయాయుఘట్టముల వినిపించునప్పు డాతఁడు శివమెత్తిపోవును. శివమెత్తి పాడుపాటలు గనుక వానికి 'గొల్లసివా'లనియుఁ బేరు కలిగెను. కువలయాశ్వవిజయమునం దిట్లు కలదు.

"ఎక్కుడు పట్టుగా నూఁకొనఁ దబ్బిబ్బు
పాటు 'గొల్లసివాలు' పాడుకొనుచు

ద్వితీ—౧౧౪ వ.

కాటమరాజుకథ - శ్రీనాథుడు

మార్గకవితా సంప్రదాయమునకు మహాకావ్యములు రచించిన శ్రీనాథకవి సార్వభౌముఁడు దేశికథలమీఁది యాదరముతోఁ బల్నాటికథలతోడి దేశిరచనములఁగూడ వెలయించుట యతని యుదారదృక్పథమున కొక నిదర్శనము! పలనాటివీరుల కథలతోఁ బలనాటివీరచరిత్రమును చెప్పినట్టే యాతఁడు కాటమరాజుకథను గూడఁ జెప్పినాఁడు. శ్రీనాథుని గ్రంథము నాధారముగాఁ గొని తదనుసారముగా మరికొందఱు కథను పెంచి రచించిరి. గంగుల పినవోల్లయ యనువాఁడు కాటమరాజుకథను మంజరీద్విపదగా రచియించినాఁడు. అతని గ్రంథారంభ మిట్లున్నది.

'గుణుతైన కొమనాలగోత్ర చంద్రుఁ
డగయంగ గంగుల యల్లయ కూర్మి
తనయుండు సర్వన తను సహోదరుఁడు
పినవోల్ల యనువాఁడు ప్రియముతో జను
దనొప్ప శ్రీనాథు వచనపద్ధతిని
పలికెను యాదవశాస్త్ర చరితమంతయును
వినిపింతు యాదవకుల చరిత'—

'శ్రీనాథు వచనపద్ధతిని' తా—నా యాదవశాస్త్రమును రచించినట్లాతఁడు చెప్పుకొనినాఁడు. ఇచట 'శ్రీనాథు వచనపద్ధతి' యనగా శ్రీనాథుఁడు చెప్పినవిధము" ననుసరించి యనియే యర్థము చెప్పికొనవలసియున్నది. అంతియేకాని దీనిఁబట్టి శ్రీనాథుఁడు కాటమరాజు కథను వచనములో వ్రాసినాఁడనియు, దానిఁబట్టి యాతఁడు ద్విపదగా దీని రచించెనని యుఁ జెప్పఁ గుదురదు. 'కాటమరాజుకథ' యని యొకపద్య ప్రబంధముగూడ నున్నది. అది ముద్రితము. ఆపద్య ప్రబంధకర్తకూడ శ్రీనాథుఁడు కాటమరాజుకథను రచించెనని చెప్పికొనినాఁడు. అందిట్లు కలదు.

"ఒక శుభదినమున నొగి శత్రుమని కొరి
పూజావిధానంబు పొందుపఱిచి
మాటికథ విని విని యారాత్రి నిద్రింప
శ్రీనివాసుం డిట్లు చెప్పెఁ గలను
శ్రీనాథుఁ డను కవిశ్రేష్ఠుండు ద్విపదగా
రచియించెఁ గాటమరాజు చరిత
మది నీవు నాపేర నంకితంబుగఁ బద్య
గద్యాత్మకంబుగా ఘనత సుడువు
మని వచించి తిరోహితుఁ డయ్యె నంత
నేను మేల్కాంచి యాస్వామి నెంచి మదిని
గాల్యకృత్యంబులను దీర్చి కడఁ దలిర్చి
పండితావళిఁ గనుఁగొని భక్తిమెయిని."

దీనిఁబట్టి శ్రీనాథుఁడు కాటమరాజు కథను బలనాటి వీరచరిత్రము వలెనే ద్విపదగా రచించినాఁడని నిశ్చయముగా నిరూపింప వీలగుచున్నది. కాని యిదియుఁ బలనాటి చరిత్రమువలెనే యితరుల రచనములతోఁ గలసిపోయి శ్రీనాథుని రచన యిదియని చెప్పుటకు శక్యము గాకున్నది.

మదరాసు ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారములో కాటమరాజు కథా సంబంధి రచనలు కొన్ని కలవు. అవి కాటమరాజు

కథ, భట్టురాయబారము, కోటపాటి తాటివృక్షం తెచ్చే కథ, ఎఱ్ఱగడ్డపాటి పోట్లాట, అగుమంచికథ, నల్లరాజు యుద్ధము అనునవి.*

గంగుల యెల్లయ యితని తండ్రి. సర్వన యితని సోదరుఁడు. ఇంతకుమించి యితనిఁ గూర్చిన విశేషము లేవియుఁ దెలియరావు. అతని కాలమేదో నిర్ణయించుటకు దగిన యాధారములు గానవచ్చుట లేదు. రచనమును బట్టి చూడఁగా నతఁడించుమించు పదునేనవ శతాబ్దివాఁడని కొందఱు ఊహించుచున్నది. కాటమరాజు నెల్లూరి నల్లసిద్ధిరాజునకుఁ బుల్లరి యొసఁగకుంట, పుల్లరి వాతఁ దెగఁగొట్టుట, భట్టు రాయబారము, యుద్ధ సన్నాహము, ఖడ్గతిక్కన విలుగు, బ్రహ్మరుద్రయ్యయుద్ధము, వల్లవారి పోరు, బొల్లావు యుద్ధము, చీరిసేని యుద్ధము, కాటమ రాజు పద్మనాయుల యుద్ధము, నల్లసిద్ధి కాటమరాజుల ద్వంద్వ యుద్ధము, వారు వీరశయన మందుట యను ప్రధాన కథావిభాగము లతో నీ గ్రంథము వెలయుచున్నది.†

కాటమరాజు కథలోని కథాకృత్స్నంతము లోకలు రికార్డు లయందిట్లు కలదు.‡

"నల్లసిద్ధి చోళమహారాజు నెల్లూరి పట్టణమందు సింహా సనారూఢుడై పృథివి సాంమ్రాజ్యము సేయుచుండఁగాను వారివద్ద రణతిక్కన అనే బ్రాహ్మడు సేనాధిపతి. యితనికే ఖడ్గతిక్కన

* ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారములో నున్న కాటమ రాజు కథ వ్రాతప్రతుల సంఖ్యావివరము.

13- 8-21	D 1040	కాగితప్రతి
11-11-2	D 1899	,,
11- 4-3	D 1044	తాళపత్రప్రతి
13- 2-6	D 1043	కాగితప్రతి
12- 2-28	—	,,
14- 8-9	D 1041	,,
ఎఱ్ఱగడ్డపాటి పోట్లాట		
18- 5-25	D 1088	కాగితప్రతి
13- 2-28	D 1082	,,
18- 2-26	D 1081	,,

కాటమరాజు కథ

పిన్నింటిఁ గాటమరాజు కథ యనునది కాటమరాజు చరిత్రమును సంపూర్ణముగా వర్ణించు గ్రంథము. మంజరీ వికారమయిన రచనము. శ్రీనాథుఁడు ద్విపదగా రచించిన కాటమరాజు కథ సాధారముగాఁ జేసికొని యిది రచింపబడినది. తెనిగల తెలుఁగు పలుకుబళ్ళతో, సామెతలతోఁ జవులూరించుచుఁ దెలుఁగు తనమును ఒలికించు నీ గ్రంథమును గంగుల పినయెల్లయ యను కవీశ్వరుఁడు రచించెను. అతఁడు కొమనాల గోత్రజుఁడు.

† ఈ గ్రంథము నందలి కొన్ని భాగముల నుద్ధరించి శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు 1943 వ సంవత్సరమున నాంధ్ర పత్రిక ఆదివారపు సంచికలయందుఁ బ్రకటించిరి.

‡. మూడుఁడు. లోకలు రికార్డులు 18 వ వాల్యూము.

అని పేరు కలదు. అప్పుడు యాదవవంశోద్భవుండైన కాటమరాజు యితని పినతండ్రి పోలమరాజు, యీ పోలమరాజు కొమారుడు కరి యావులరాజు వీరు లంకమల—పాలకొండ—నల్లమల మొదలయిన పర్వత ప్రదేశమందు అరణ్యములో పచ్చికపట్లను తమయొక్క విస్తారమైన గోగణమును సంరక్షణ చేసుకుంటూ నల్లసిద్ధి చోళమహా రాజుకు పుల్లరికిగాను తమ మందలలో ఆవులకు పుట్టే కోడెదూడలు కొన్ని యిచ్చేటట్టున్ను, వారి దేశమందు వుండే కసువు పచ్చికపట్లు తమ గోగ్రాసముగా యిచ్చేటట్టుగాను నిర్ణయించుకొని కొంత సైన్యం అందలాలు యేనుగులతో ప్రసిద్ధిగా వుండేవారు. మరికొన్ని దినములకు క్షామం దశవల్లను గోవులు గ్రామములో యెక్కడ యెక్కడ వున్న సస్యాదులను మనుషుల అంకిలో నిల్వక మేసేది గనుక ప్రజలు రాజుతో యీసంగతి విజ్ఞాపన చేసుకున్న యెడల బీడుపచ్చికపట్లు యీవస్తు కాటమరాజుగారి గోవులు మేపు కొనేలాగున మాట యిచ్చినాము. పైరులు వారు మేపుకోవలసినది కాదు. అయినా గాని మీరు పైరుల జాగ్రత్త చేసుకోనేది అని పైరులు మేసవద్దు. బీడు పచ్చికె మేపుకొనేది అని కాటమరాజు గారికిన్ని వ్రాసి పంపించిరి. యిదిగాక అరణ్య ప్రదేశమందుండే కాటమరాజుగారి విస్తారమైన గోగణం తిరిగి మేస్తూ వుండేది మొదలుకొని గోసంరక్షణార్థమై కాటమరాజు వారు అగపడ్డచోట క్రూరమృగములను వారే వధచేస్తూ వచ్చేవారు గనుకనున్ను అరణ్య మందు గోగణ గోపాలకులయొక్క సమయనందు విస్తారిస్తూవుండున సాధారణముగా మృగములు అరణ్యమందు నిలవకపోతూ వచ్చినం దునన్ను మృగవధ చేసుకొని తత్సామాన్య వృత్తివల్లను జీవనో పాయం కని వుండే కిరాతకులకు జీవనహాని అయినందునన్ను ఆ కిరాతకులు కాటమరాజుయందు ద్వేషులైయుండిరి.

యిదిగాక నల్లసిద్ధరాజుగారు వుంచుకొన్న భోగము దాని వద్ద వక పెంపుడు చిలుక వకనాటి కాలమందు పంజరములోనుంచి తప్పించుకుని వెలపటికి వచ్చి అరణ్యశుకములను కూడి కాటమరాజు ఆవులమందలకు సామీప్యములకు సమూహముగా వచ్చి ధ్వనులు కాయగా కొన్ని గోవులు బెదరి లాగలను కలగ తొక్కుకుని పారిపోయినవి. అప్పుడు కాటమరాజు పిన తండ్రి అయిన పోలము రాజు చూచి బాణము సంధానంచేసి వేసినందున ఆబాణము సమూ హములో వుండే పెంపుడు చిలుకకు తగిలి ప్రాణం విడిచెను. ఆచిలుక కాళ్లలో గజ్జలు అందెలు వుండేది పోలమరాజు చూచి యిది పెంపుడుచిలుక అని నిశ్చయం చేశెను. అంతట ఆసామీప్య మందున వున్న కిరాతకులు ఆచిలుకను తీసుకుని నల్ల సిద్ధిరాజుగారు వుంచుకొని వున్న భోగముదానివద్దకి తీసుకొనిపోయి అగపరిచి నీచిలుక తప్పి వచ్చినంతట అన్యాయముగా కాటమరాజు పిన తండ్రి అయిన పోలమరాజు బాణప్రయోగంచేసి చంపినాడని చెప్పినంతట అది చాలా దుఃఖస్తురాలై అరణ్యములో వుండే క్రూర మృగాదులను వధ చేసేటట్టుగాను వ్యాటలాడుతూ వుండి కాటమ రాజుగారి గోవులనున్ను వధియించమని వుపదేశించెను. గనుక ఆ కిరాతకులు కాటమరాజువద్దికి వచ్చి మేము సామాన్యమృగ ములను వధ చేసుక జీవనంచేస్తున్నామని మనవి చేసినంతట కాటమ రాజు అనుమానించి సెలవుయిచ్చినందున ఆ కిరాతకులు అరణ్య

మస్యమందు మృగాదులను చంపినట్లుగా వుండి కొన్ని గోవులను గుండుతో వధ చేసిరి.

యీ సమాచారములు కాటమరాజు విని చాలా ఆగ్రహముతో ఆ కిరాతకులను చంపించి తదారభ్యం నల్లశిద్ధరాజుగారికి యిచ్చే పుల్లరి యివ్వమని అందుకు ఆవుల మందలో వుండే కోడె దూడలు తమకు తోలి అంపించమని వర్తమానం అంపించగా, అందుకు కాటమరాజుగారు మీ శీమలో మా ఆవులమందలకు నిరోధిగా వుండినట్టు అయితే మీకు పుల్లరి యివ్వవలసిన కర్తవ్యం. అటుగాక మీ దేశములో వుండే కిరాతకులు మా ఆవులమందలకు వుపద్రవం చేసి కొన్ని ఆవులను నిష్కారణముగా వధించినారు. గనుక మేము పుల్లరి యివ్వవలసిన నిమిత్యం లేదని ఖండనగా వ్రాసి పంపించినందున అదివరకు మందలలో వున్న కోడెదూడలనుతోలుక రమ్మని కొంత సైన్యమును నల్లశిద్ధరాజు పంపించినందున వారు వచ్చి కోడెలను తోలుక పోవచ్చినంతట కాటమరాజువారు వచ్చిన సైన్యమును లక్ష్యం కాయక తిరుగగొట్టినారు. గనుక వారు తిరుగా నల్లశిద్ధిరాజువద్దకి పోయి యీ వర్తమానములు దొరుక చేసినంతట నల్లశిద్ధనోళి మహారాజులుంగారు ముఖ్యసేనాధిపతి అయిన రణతిక్కనతో కూడా కొంత సైన్యమును కూడిన కాటమరాజువారు సమాధానముగా కోడెలు యిచ్చినట్టైతే వుత్తమం. అట్లు కాని పక్షమందు బాకివిడాను కొర్యపెట్టి వున్న కోడెలు యావత్తు మళ్లించుక రమ్మని పంపించిరి. అద్ప్రకారం సేనాపతి రణతిక్కన్న వచ్చి సమాధానంగానే విహితముతో—యప్పను యిచ్చేప్రకారం మందలలో కోడెలను యిప్పించమని కాటమరాజువద్ద వర్తమానం అంపించగా వారు అనుకూలించక ప్రతిఘటించి వుత్తరువు యిచ్చినందున కార్యతిక్కన్న యుద్ధసన్నద్ధుడాయెను. యీ యత్నము విని కాటమరాజువారున్ను వారికి విహితులైనవారిని కొందరిని సహాయముగా కూర్చుకొని బలిమిగల ఆవులు, కోడెలు సహా వెంట కూర్చుకొని యుద్ధసన్నాహమై నిలిచిరి గనుక వుభయపక్షములవారికి అఘోరమైన యుద్ధమాయెను. ఆ యుద్ధసమయమందు కాటమరాజు వారి గోవులు యుద్ధభూమిని వచ్చి నిలిచి—యదిరిసైన్యములో కొంతమందిని హతం చేసినవి. అంతట రణతిక్కన కార్యం నిర్వహించలేక తిరిగి తన యింటి స్థలములోకి తేచిపోయెను. ఇంటివద్ద భోజనసమయమందు తిక్కన్న భార్య తాను స్నానముచేసి రహస్యస్థలమందు రణతిక్కనకు స్నానానికి నీళ్లువుంచి, స్నానం చేయమని చెప్పేనంతట అతడా స్థలానకు పోయి చూచి ఆడంగులు స్నానంచేసే రహస్యస్థలమందు నాకు నీళ్లువుంచిన కారణం యేమి అని అడిగినంతట తిక్కనభార్య ప్రత్యుత్తరం యిచ్చిన క్రమము 'యేస్థలమందైతే నేమి? రూపభేదమువల్ల విశేషంలేదు గనుక యిక్కడనే స్నానము చేయవచ్చునని చెప్పేనంతట తాను కార్యములోనుంచి తిరిగి వచ్చినందున భార్య యీమాట చెప్పెనుకదా అని తెలిసికొని స్నానానంతరం భోజనసమయమందు తిక్కనకు తల్లి విరిగినపాలు వడ్డించినందున కారణమేమని యడుగగా' ఈ దినమున గోవులున్ను నీవు పోయినస్థలానికే పోయి విరిగి వచ్చినవి.' అని చెప్పెను. గనుక తాను కార్యములోనుండి తిరిగివచ్చినందున యిందుకు దృష్టాంతముగ తల్లి ఆ మాట చెప్పినదని గ్రహించినవాడై భోజనోత్తరమందు తిరుగ కొంత సైన్యమును సమకూర్చుకొని యుద్ధానికి పొయ్యేటప్పుడు తల్లిని, తన భార్యను పిలిచి పూర్వము ఒక భట్రాజు నామీద కృతిగా వక పద్యం చెప్పవలెనని ఉద్దేశించి నాల్గు చరణములు చెప్పినాడు. అది యేమంటే—

"ధైర్యంబు నీమేనఁ దగిలియుండుటఁజేసి
  చలియించు మందరాచలము దిరిగె
గాంభీర్యమెల్ల నీకడన యుండుటఁ జేసి
  కాకుత్స్థుచే వార్ధి గట్టఁబడియె
వల లక్ష్మి నీయందు నలరియుండుటఁ జేసి
  హరి పోయి బలిదాన మడుగుకొనియె
నాకారమెల్ల నీయందు నుండుటఁజేసి
  మరుఁడు ధూర్జటి కంటిమంటఁ గ్రాఁగె."

యీ ప్రకారం భట్రాజు నాల్గుచరణములు చెప్పినందున అతనికి యెనిమిదివేల వరహాలు యిచ్చినాము. ఈ పద్యానికి యింకా నాలుగు యెత్తుగీతలు చెప్పవలసియున్నది. అవి నేను సజీవుణ్ణయి వుండెగా చెప్పరాదు గనుక నిల్పినాడు. తరువాత నాల్గు యెత్తుగీతలు పూర్వముగా జెప్పి తీసుకవస్తున్నాడు. అప్పుడు ఆ భట్రాజుకు మరిన్ని నాలుగువేల వరహాలు యిప్పించుమని చెప్పేనంతట ఆప్రకారం అంగీకరించిరి. అంత తిక్కన్న భార్య పెనిమిటిగూర్చి చెప్పినమాట. 'యుద్ధరంగములో నుంచి తిరిగి రావడము లేదని ఆజ్ఞాపిస్తిరి కదా! తమ్మును విడిచి దేహము వుంచే బుద్ధి లేదు గనుక యిప్పుడే శెలవు యిమ్మని అడిగినందున 'నీకు అనుకూలం అయితే ఉత్తమపక్షము' అని సమాధానము చెప్పి తాను యుద్ధమునకు తిరిగివెళ్ళి వచ్చి కాటమరాజువారి సైన్యముకు సమ్ముఖుడై కార్యపెట్టి అఘోరమైన యుద్ధము చేసి అనేకమందిని హతం చేసెను. భట్రాజు రణతిక్కనకు కృతిగా అటు పై పద్యం పూర్ణముగా చెప్పిన నాలుగు యెత్తుగీతలు—

తిక్కదండనాథ! దేవేంద్రపురము నీ
వరుగు దెంచెంగి నగము దిరుగు టుడిగె
అద్ది కట్టుబాసె నచ్యుతు కొలువు దీఱె
మరుఁడు మళ్ళి బుట్టె మగలరాజ!

ఈ ప్రకారమున భట్రాజు పద్యము పూర్ణంగా నాలుగు యెత్తుగీతలు రణతిక్కన తల్లివద్దకు పోయి చెప్పగా ఆమె బహు సంతోషురాలై 'నా గర్భవాసంబున పుట్టిన పుత్రుండు సుపుత్రుం' డని రణతిక్కన్న పూర్వమందు చెప్పిన ప్రకారంగానే నాల్గువేల వరహాలు భట్రాజుకు యిచ్చి మరిన్ని తగిన బహుమతులున్ను చేసెను. అంతట రణతిక్కనయొక్క భార్య తన పతియైన రణతిక్కనతో సహగమనము చేసేనిమిత్తమై సచేలస్నానం చేసి అనేక దానములున్ను బ్రాహ్మలకిచ్చి రణభూమిని ప్రదక్షిణనమస్కారం చేసి తన పతియొక్క కళేబరము గురుతు కనబడకయున్నందున స్వామిని ప్రార్థించి నేను పతివ్రతనైతే పతియొక్క శిరస్సు కనబడు నని నిశ్చయం చేసికొని 'రణతిక్క' అనినంతట ఆ రణతిక్కన శిరస్సు యుద్ధభూమిని పడియున్న కళేబరములమధ్యనుంచి

పైకి రేగసినది గనుక ఆ శిరస్సును గుర్తుపెట్టి తీసుకవచ్చి అందుతో గూడా అనుగమనము చేసినది. కాటమరాజువారి సైన్యములు నాశశేషమైన యాదవులు యుద్ధరంగంబునందు తమతో కూడా నిలిచిన శత్రువులను హతం చేసినవారియొక్క రూపము శిలలపై చెక్కించి వీరులు అనే ప్రతిమలు తాలూకు మఱ్ఱూరు సగిలి పాయకట్టు మాజే, కుంభగిరి అనే గ్రామములలో నున్నవి. ఇది గాక యుద్ధరంగంబున ప్రాణములు వదలి సద్గతి పొందిన గోగణములయొక్క శిరస్సులు శృంగములతో కూడా తీసుకవచ్చి వాటికి పసుపు రాచి నిత్య సాంబ్రాణిధూపము లిచ్చి యింట్లలో వుంచుకొని, యిదిగాక గోవు ఆకృతిగా శిలలపైన చెక్కించి అవిన్ని ఒక స్థలమందు పూజలు చేస్తున్నారు. ఆ శిలలు వుంచిన స్థలానకు జనులు 'ఆవుల మాలె' అని చెప్పుకుంటున్నారు. ఆ ఆవుల మాలె యొద్ద పైన చెప్పిన యాదవులు ప్రతి సంవత్సరమున్ను తాళమేళములు, పంబ జోళ్లు, పిరతాళ్ళు, జమిడికెలు, పురవన మద్దెళలు, యీ వాద్యము లతో సంభ్రమం చేస్తున్నారు. యీ సంభ్రమానకు వారి సంబంధికులైనవారున్ను, వారు కట్టించిన ఆవులమాలెయందు అభిమానంగలవారు యెంతమారములో నున్నా గాని వార్ని కాటమ రాజుగారి 'పాంగ్యస్తులు' అని వాడుతున్నారు. అలాగంటే 'పాంగ్యస్తులు' అయినవారికి పసుపుగుడ్డను అక్షితలు గట్టి సంభ్రమం చేసేదినం నిర్ణయం చెప్పి పంపించి వారిని పిలువనంపించి అందరు గుంపుకూడి ఆవులమాలెవద్ద సంభ్రమము చేసేటప్పుడు పాంగ్యస్తులైనవారిలో వారివారికి తానకములు అనే నిర్ణయం కలవు. తానకమంటే యేమంటే యల్లెద్దుతానకం, బొల్లెద్దుతానకం, బోడియెద్దుతానకం, కర్రెద్దుతానకం, పై యెద్దు తానకం యీ ప్రకారం అనేక తానకములు నిర్ణయం కలవు. తానకసంజ్ఞ యేమంటే యెల్లెద్దుతానకం వాడు ఆవులమాలె వద్దకి వచ్చి నిలిచి ఉన్నప్పుడు పంబవాడు అంటే 'పంబజోడు' వాయించేవాడు యెల్లెద్దు పరాక్రమం తలచి ఆ ఆవు మేసుట, నీరు త్రాగుట, గంతులు వేసుట, యక్కడ యక్కడ తిరుగుట, తుదను యుద్ధరంగంబులో చేసిన పరాక్రమం సహోగా పొగడితే ఆ తానకం అనుసరించి వుండేవానికి శివం వచ్చేది కలదు. ఈ ప్రకారం కొంతసేపు తానకములు పాడినతర్వాత కాటమరాజుగారి పరాక్రమమును 'సుద్దులు' అని పాడేది కలదు. ఈ సంభ్రమములోను ఇండ్లవద్ద వుండే శృంగసహితములైనగోశిరస్సులు తెచ్చి మాలెలో ఉంచేది కద్దు. అందుకు శెనగలు, పెసలు నానవేసి శిలలపైన వుండే ఆవులప్రతిమలకున్ను, దేవరావులు అనే గోశిరస్సులకున్ను నైవేద్యం చెల్లించి ఆ పణ్యారం బ్రతికివున్న గోవులకు తినిపించేది కలదు. ఈ సంభ్రమముపేరు 'ఆవులపరువు' అని వాడుకొనేవారు.

యీ కాటమరాజుల కైఫియతు తాలూకు మఱ్ఱూరు కొత్తూరు పాయకట్టు మాజే పట్టపురావి కైఫియతులోనున్ను, నోబళం పాయకట్టు మాజే యెట్టిరాళ్ళ కైఫియతులోనున్ను, సగిలి పాయకట్టు మాజే కుంభగిరి అనే గ్రామం కైఫియతులోనున్ను వ్రాశి వున్నది."

లోకలు రికార్డులయందలి పయి యుద్ధరణమున నల్లసిద్ధి మహారాజు ఉంపుడుకత్తె పెంపుడు చిలుక యరణ్యములో సంచరించుచు కాటమరాజు ఆలమందలోఁ గలకలము పుట్టింపఁగాఁ గాటమరాజు పినతండ్రి యగు పోలమరాజు దానిని బాణముతో గొట్టెననియు, ఆ విషయము తెలిసి యా వేశ్య కిరాతకులను బిలిపించి కాటమరాజు గోవులకు నష్టము కలుగజేయవలసినదని యాజ్ఞాపించెననియు, వారట్లు చేయుచుండగా కాటమరాజు మిక్కిలి కుపితుడై వారిని జంపించెననియు, నల్లసిద్ధి మితి గడచుటచేఁ బుల్లరి పంపుమని యడుగఁ బంపఁగా కాటమరాజు తన కావులమందలో గలిగిన నష్టమునకును, నాతని కీయవలసిన పుల్లరికిని సరిపోయెనని చెప్పి పుల్లరి నీయకుండెననియుఁ దెలుపఁబడి యుండఁగా కాటమరాజు పుల్లరి యెగఁగొట్టుటకు మఱొక కారణమును సంప్రదాయముగా యాదవ కథలను జెప్పువారు చెప్పుదురు. అది యిట్లున్నది.

మనుమసిద్ధిరాజు నల్లమల ప్రాంతారణ్యములలో గొంత భూమిని దన సోదరికి నరణముగా నొసగియుండెను. అతని సోదరి పేరు కుందిమాదేవి. కాటమరాజు వర్షాభావమువలనఁ గరవేర్పడఁగాఁ దన గోవులకుఁ బూరియు నీరును లేక పద్మనాయుని ప్రోత్సాహమున మనుమసిద్ధి యాస్థానమునకు వచ్చి యతని భూములలోఁ దన పసువులను మేపుకొనుట కనుమతి నీయవలసిన దని ప్రార్థించెను. అందులకుగా సంవత్సరమున కింత యని పుల్లరి యిచ్చునని యొతఁ డొడంబడెను. కార్యావసరమునుబట్టి తన సోదరికిఁ దగుమాటఁ దెలుపుకొనవచ్చు నని యామె సమ్మతిగాఁ దానే కాటమరాజుకడఁ గవులు పత్రము వ్రాయించి పుచ్చుకొనెను. మనుమసిద్ధి సోదరి కీ విషయము తెలియదు. కాటమరాజు నాఁటినుండి నల్లమల ప్రాంత భూములలోఁ దన పసువులను మేపకొనఁ దొడఁగెను. తన యనుమతి లేకుండఁగనే తన భూములలోఁ గాటమరాజు పసువుల మేపుకొనుచున్నాఁ డని తెలిసి మనుమసిద్ధి సోదరి మిక్కిలి కోపించి యాతని పసువులకు నష్టముఁ గలిగింపవలసిన దని యడవి బోయల కాజ్ఞాపించెను. వారు నట్లు సేయుచుండగా కాటమరాజు మనుమసిద్ధియే యిట్లు తన పసువులను నష్టముఁ గలిగించుచుండె నని భావించి యాతనియెడ మిక్కిలి కుపితుఁడై యుండెను. ఇంతలో సంవత్సరము మితి గడచినది. కాటమరాజు కడనుండి పుల్లరి వచ్చునేమో యని మనుమసిద్ధి యెదురుచూచుండెను. అతఁడు పుల్లరి చెల్లింపు ప్రయత్నమునసేలేఁ డని తెలిసి మనుమసిద్ధి యాతనికడకు రాయశృంగావళి యను నొక భట్టును బంపెను. కాని కాటమరాజు, మనుమసిద్ధి యనుమతి నిచ్చినట్టే యిచ్చి యడవులలో మేయుచుండిన తన పసువుల వ్రేయించెననియు నతనికిఁ దా మీయవలసిన పుల్లరికిని, దమకుఁ గలిగిన పసు నష్టమునకును సరిపోయినదనియు, నందుచే నాతనికిఁ జెల్లింపవలసిన దేదియు లేదనియు భట్టునకుఁ దెలిపెను. రాయబారము విఫలము కాఁగా భట్టు నెల్లూరికి తిరిగివచ్చెను. కాటమరాజు గోవుల మందలో నష్ట మేర్పడిన విషయము తనకుఁ దెలియకపోవుటచే—మనుమసిద్ధి—పుల్లరి యెగవేయుటకే కాటమరాజు యెత్తు వేసినాఁ డని తలఁచి యాతనిమీదికి యుద్ధమునకుఁబోవ నిశ్చయించెను.

వ్యవహారమునున్న యీకథ యెంతవఱకు సత్యమో తెలియదు. కాని కాటమరాజు కథకు సంబంధించిన గ్రంథములలో 'చిలుక వ్రేయించినందుకు' యిత్యాదిగాఁ బలుతావులఁ దొలి కథా

నేడే శాంపిల్ చూడండి.

మీ శిరోజములకు గొప్ప వరప్రసాదము

కామినియా ఆయిల్ రిజిష్టర్డు

కేశపోషణకు కావలసిన ప్రకృతి సిద్ధమైన దినుసులు కలిగిన తలనూనెను శ్రద్ధగా ఎంచుకొనటంలోనే ముఖ్యంగా మీ కేశసౌందర్యమాధారపడి యుంటుంది. చంద్రుకల ముస్తాబుకు సొంపైన కామినియా ఆయిల్ సాటిలేనిది వెంట్రుకలు రాలిపోవటం, నెరవటం, ఊరుపెక్కటం, మంను మొదలైన తల, చర్మము, కేశముల సంబంధమైన అన్ని అనారోగ్యములనునివారించును. మెదడును చల్లబరిచి ఆరోగ్యవంతమైన నల్లని కేశముల వృద్ధిపొందించుటకు తోడ్పడును. దీని—మనోహర పరిమళము ఈ రోజున కూడా అపూర్వమైనది.

పోస్టేజికి ఒకటిన్నర అణాబిళ్ల పంపి ఒక శాంపిల్ ఉచితముగ వాడిమూడండి.

పరిమళముల రాజు ఆటో దిల్బహార్

(రిజిష్టర్డు)

మజాగాఉండే ఈ ప్రాచ్యదేశపు అత్తరుయొక్క ముగ్ధ పరిమళం జగత్ప్రసిద్ధము. ఇది ప్రశస్తమైన జాజి, మల్లెపూలసారము. "అత్తరులరాజు"గా ప్రజానీకంలో ప్రసిద్ధమైనది. ప్రతివారికి అందుబాటులోనుండు ధరలకు అనేక సైజులలో దొరకును. అన్ని చోట్లను అమ్మబడుచున్నది.

పోస్టేజికి నాల్గణాల బిళ్లలు పంపి శాంపిలు ఉచితముగ వాడిమూడండి.

కేటి వైట్ రోజ్ ఆయిల్

(రిజిష్టర్డు నం. 777)

ఇది లావణ్యమగు (తాజా) గులాబిపూల అద్భుత పరిమళము కలది. మెదడును చలవచేయును. కేశపోషణకు ఆదర్శప్రాయమైన నూనె.

మీరు అంగడికి వెళ్లినప్పుడు కేటి వైట్ రోజ్ హెయిరాయిల్ నెం. 777 ను మాత్రమే కోరండి. ప్రత్యామ్నాయ మేదీ అంగీకరించకండి. అదే విధముగా పేరొందిన దిగువ నూనెలుగూడ ఒకసారి వాడండి.

కేటి పుష్పసేన తలనూనె నెం.777
కేటి పుష్పమాలతి తలనూనె నెం.777

కేటి ఆటోరోజ్ (రిజిష్టర్డు నం. 777)

మనోహరమైన నవ గులాబిపూల కమ్మటి సువాసనను స్వచ్ఛముగా నిరూపించును. మిక్కిలి నిగ్గుదేర్చినది గనుక విశేషకాలము నిలుచును. అత్తరుల ప్రేమించేవారి కతి ప్రియమైన యీ సెంటు ఒక్కమారు వాడితే చాలు. మిమ్మును ముగ్ధపరచును.

ఆటో మధుకర్ (రిజిష్టర్డు)

అసదృశమైన యీ క్రొత్త అత్తరును ఒకసారి వాడిమూడండి.

పోస్టేజి మొదలగు వాటికి నాలుగణాల బిళ్లలు పంపి ఉచితముగ శాంపిలుకు వ్రాయండి.

Sole Agents:

ANGLO INDIAN DRUG & CHEMICAL CO., BOMBAY, 2.

హిందుస్థాన్ డైరీ

మదరాసు, హైదరాబాదు రాష్ట్రములకు సంబంధించిన వివరములతో 8 సైజులలో చక్కని బైండుతో తయారై చాల ఉపయోగకరముగా వుండి మీ ఆదరణ పొందుచున్న డైరీ యిదియే. ఇంతవరకు చూపుచున్న అభిమానమును యీ నూతన సంవత్సరమునందు కూడ చూపెదరని మా ఆశ.

*** మా నూతన వ్యాపారశాఖ ***

సికింద్రాబాదులో పుస్తక విక్రయ శాఖను ఏర్పాటుచేసియున్నాము. ఇందు అన్నిరకముల పుస్తకములు, స్టేషనరీ సామానులు, గవర్నమెంటు పబ్లికేషన్సు లభించును.

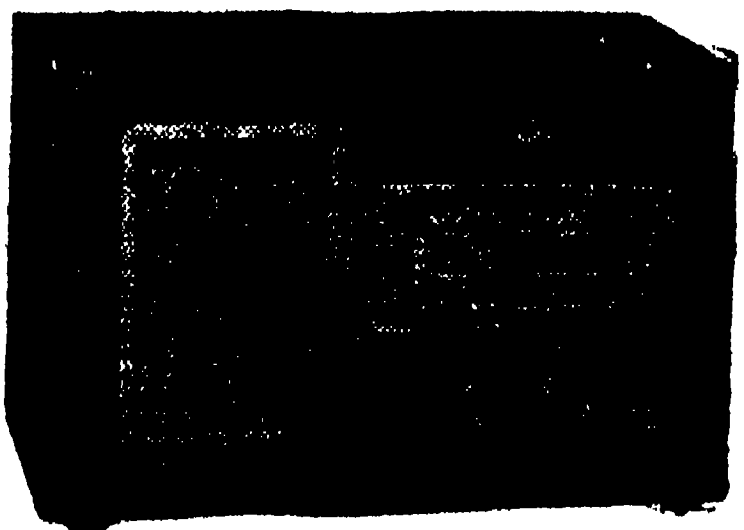
★ హిందుస్తాన్ డైరీ పబ్లిషర్సు ★

H. O. సికింద్రాబాదు

బ్రాంచీలు:

సామారంగంచౌకు విజయవాడ 1. నెం. 3997, మార్కెటు వీధి సికింద్రాబాదు.

జనసమ్మతమే మా భాగ్యం!

సర్వీసింగు

రిపేరింగు

మా

ప్రత్యేకత

పురజనుల మన్ననలు బడసిన పురాతన సంస్థ

మోడరన్ రేడియో & ఎలక్ట్రిక్ హౌస్ లిమిటెడ్

సుల్తాన్ బజారు : : హైదరాబాదు

★ నేషనల్ ఎకో ★ ఫిల్ కో

★ జి. ఇ. సి. ★ సైకో

మరియు అన్నిరకముల రేడియోలు మా వద్ద అమ్మకమునకు గలవు.

ఆంధ్ర బ్యాంకు లిమిటెడ్

(స్థాపితము : 1923)

ప్రధాన కార్యాలయము-మచిలీపట్టణము

(షెడ్యూల్డు బ్యాంకు)

అనుమతి పొందిన మూలధనము రు.	1,00,00,000
జారీచేసిన మూలధనము	50,00,000
చందావేసిన మూలధనము	48,99,000
చెల్లింపబడిన మూలధనము	25,00,000
రిజర్వుఫండు మరియు ఇతర రిజర్వులు	11,73,500
అమలులోనున్న వ్యాపార మొత్తము	6,00,00 000

మద్రాసు బ్రాంచీలు (మించినది)

(1) 322-23 లింగిచెట్టి వీధి, మద్రాసు-1.

(2) 77, కచ్చేరిరోడ్డు, మైలాపూరు, మద్రాసు-4.

(3) 87, పాండిబజారు, టి. నగర్, మద్రాసు17.

ఇతర బ్రాంచీలు, సబ్ ఆఫీసులు

అమలాపురం, అనకాపల్లి, బాపట్ల, భీమవరం, చీరాల, ఏలూరు, గుడివాడ, గూడూరు (నెల్లూరుజిల్లా), గుంటూరు, అరండల్ పేట (గుంటూరు), కాకినాడ, రామారావుపేట (కాకినాడ), మచిలీపట్టణము, నరసారావుపేట, నెల్లూరు, ఒంగోలు, పాలకొల్లు, రాజమండ్రి, శ్రీకాకుళం, తెనాలి, తుని, విజయవాడ, గవర్నరుపేట (విజయవాడ), గాంధీ నగర్ (విజయవాడ), విశాఖపట్టణము మహారాణిపేట (విశాఖపట్టణము), విజయనగరం సిటీ, ఆమదాలవలస (శ్రీకాకుళం జిల్లా), అనంతపురము, బళ్లారి, చల్లపల్లి (కృష్ణా జిల్లా), కడప, దుగ్గిరాల, గొల్లప్రోలు, ఇచ్ఛాపురం (శ్రీకాకుళం జిల్లా) జగ్గయ్యపేట (కృష్ణాజిల్లా), కర్నూలు, నరసన్నపేట (శ్రీకాకుళం జిల్లా), నిడదవోలు, పార్వతీపురం, పెడన (కృష్ణాజిల్లా), పెద్దాపురం, పిఠాపురం, పాలూరు, సామర్లకోట, తిరుపతి, వినుకొండ. ఫారిన్ ఎక్స్చేంజి సహా అన్ని రకములైన బ్యాంకింగు వ్యాపారములు చేయబడును.

తాడేపల్లి శ్రీరాములు, మేనేజింగు డైరెక్టరు.

ఏలేశ్వరపు రామచంద్రమూర్తి, ఎం. ఏ., సి. ఏ. ఐ. ఐ. బి., జనరల్ మేనేజరు.

వృత్తమునకే నిర్మాయకముగా రచనము గలదు. కనుక తొలి కథా వృత్తమే సత్యమయినదని మనము విశ్వసింపవలసియున్నది. కాఁగా మనుమసిద్ధి యుంపుడుగత్తె విషయము కథా గౌరవమునకుఁ గొంత భంజకముగా నుండునని తలఁచి యెవరో యీ రెండవ కథను గల్పించియుండెదరని యనుట సంభావ్యమే కాఁగలదు. మనుమసిద్ధి యప్పుడు వీలుగాకపోయినను నా తిరువాత నయినను దాను కాటమరాజు కడఁ గవులు వ్రాయించుకొనిన విషయము తన సోదరికిఁ దెలుపకపోవుటయును, నామె యయినను బరిస్థితియుద్ధముదాక వచ్చినను దాను బంపుల వ్రేయించిన విషయము తనసోదరుఁడగు మనుమసిద్ధికిఁ దెలుపకుండుటయు నిరెండవ కథయందసంబద్ధములుగా నున్నవి. అందుచే నీవృత్తాంతము యొక్క యాథార్థ్య మనుమానింపదగియున్నదనుటలో సందేహము లేదు.

కాటమరాజుకథ చరిత్ర మగునా?

మనుమసిద్ధి మహారాజునకును, కాటమరాజునకును నెల్లూరి పాటియందు--జరిగినయుద్ధ మింత ప్రఖ్యాతమైయుండగా నీయుద్ధ విషయ మాకాలమున వెలసిన గ్రంథములలో దేనియందును జెప్పఁబడకుండుట యాశ్చర్యముగా నున్నది. నిర్వచనోత్తర రామాయణమున మనుమసిద్ధి ప్రశంసలో నితరవిషయము లెన్నో చెప్పఁబడినవి. కాని యీ యుద్ధప్రస్తావ మందుఁ గానరాదు. దశకుమారచరిత్రమున ఖడ్గతిక్కన ప్రశంసగాఁ బద్య మిట్లు కలదు.

"చేసిన నర్థార్థి వృథఁబుచ్చనేరని
దానంబు తనకు బాంధవుఁడు గాఁగ
చెదరిన జముసైనఁ బ్రిదిలిపోవఁగనీని
శౌర్యంబు దన కిష్టసఖుఁడు గాఁగ
శరణాసొచ్చిన శత్రువగునైన రక్షించు
కరుణయ తనకు సంగరము గాఁగ
బలికిన పాండవ ప్రభునైన మెచ్చని
సత్యంబు దనకు రక్షకుఁడు గాఁగ
జగతి నతి తిక్క రాయవేశ్యాభుజంగ
రాజ్యరత్నాకరస్ఫూర్తి రాజమూర్తి
గంధవారణ బిరుద విఖ్యాతకీర్తి
దినపతేజుండు సిద్ధయ తిక్కశౌరి."

దశ—౧ ఆ. ౬౬ ప.

ఈ పద్యమునందును కాటమరాజు ప్రస్తావము కానరాదు. కాటమరాజు కథలో ఖడ్గతిక్కన బ్రహ్మరుద్రయ్యతో సలిపిన పోరు విశేషముగా వర్ణింపఁబడినది. ఖడ్గతిక్కనతో బాహాబాహిఁ బోరిన బ్రహ్మరుద్రయ్య విషయ మేనియు నిందుఁ బ్రస్తావింపఁ బడకుండుట విచార్యము. సమకాలిక గ్రంథములలో దేనిలోను జెప్పఁబడక, జనవ్యవహారములోను, జానపద గ్రంథరూపమునను నున్న యీ కాటమరాజు కథావృత్తాంతము చారిత్రిక సత్యముగునా కాదా యని సందేహించుటలో న్యాయము లేకపోలేదు. కేవలము జనపద వ్యవహారమున నున్నంత మాత్రమున నది చారిత్రికముగా జరిగిన విషయ మని నిర్ణయించి చెప్పుటకు వీలులేదు. అదియును గాక కాటమరాజు కథలో నభివర్ణింపఁబడిన మనుమసిద్ధి వంశవృత్తాంతము సమకాలిక గ్రంథములలోనిదానితో విశేషముగా భేదించుచున్నది. చారిత్రకముగా నిర్వచనోత్తర రామాయణ దశకుమారచరిత్రములయందలి వంశవృత్తాంతమే సత్యముఁ బ్రామాణికము ననుట యెల్లరు నంగీకరించు విషయము. ఈ విషయములన్నిఁ బర్యాలోచించి చూడఁగా 'కాటమరాజు కథా వృత్తాంతము' సత్యమగునా కాదా యని సందేహము కలుగకమానదు. కాని జనవ్యవహారమున నింత ప్రసిద్ధిగా నున్న యీ కథ సత్యము కాదనియుఁ గేవలము కల్పింపబడిన కథయే యనియుఁ జెప్పుటకును వీలులేదు. అయితే యిది సత్యమనుటకుఁ బ్రామాణిక సాధనము లభింపవలసియున్నది. అట్టిది లభ్యమగువఱకు నది సత్యమనుటకు వీలులేదుకదా!

శాసనప్రమాణము

నెల్లూరు మండలమున లభించిన యొకానొక శాసనమున కాటమరాజునకును మనుమసిద్ధికిని జరిగిన యీ యుద్ధవిషయము కానవచ్చుచున్నది. క్రీ. శ. 1258 నాఁటిదగు నా శాసనమున యాదవ వంశాభివర్ణనమును, కాటమరాజునకు మనుమసిద్ధితోఁ దగవు గలుగుటకుఁ గారణమును, యుద్ధము ప్రారంభింపఁబడిన దినము మొదలగు వివరములును గలవు. ఆ శాసన మిట నుద్ధరించి ప్రకటింపబడుచున్నది.

నెల్లూరుమండల శాసన సంచయము—
రెండవ సంపుటము
బట్టర్వర్తు అండ్ వేంకటగోపాలస్వామి వారిచే సంపాదితము.

Kandukur (26) (A. D. 1258—59 ?)

(Gundlapalem. Telugu. From fallen stone in Brahmeswara Temple.)

1. యాదవ[1]జల్త్రం ప్రశంసా
2. యిందు పరిక్షిత్తుకు యి
3. ట్లని ఏ అధిరికి కశ్యపునకు పుట్టి
4. న సైవస్వతుం డనుమనువునకు
5. యెయిందును శనైశ్చరుం
6. డును యెమునయుం దపతియుం
7. బుట్టిరందు సైవస్వతుం డనుమను
8. వు వలన బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యాదు
9. న్వృత్తైనవారవులు అనేకులు పు
10. ట్టిరి. వారికి [2]శేన ప్రముఖులైనరాజులు
11. యనముంద్ర పుట్టిరి, అమునిపుత్రి ఐ
12. న యిలగన్య సోమపుత్రుండైన బుధు
13. నకు పురురవ చక్రవర్తి పుట్టె పురూరవు
14. నకు పూర్వచిత్తికి నాయువుండు పుట్టె నా
15. యువునకున్ స్వర్భానుయకున్ నహుషుండు పు
16. ట్టె రాజ్యంబు సేసె నహుషునకున్ ప్రియమానా[3]
17. నకున్ యయాతి పుట్టె యనాకయాగంబులు సే
18. సు యయాతికిని శుక్రునిపుత్రి యైన దేవయాని

1. 'జన్మం' 2. 'వేన' 3. 'మను'

19. కుఁ యదువు జన్మించెను, శిలము గల యదుకులాత్మ
20. జుండు యాత్రియగోత్రజుండు అనూరూను
21. ండనువాండు మధురాపురంబ్బుం దనకు రాజధాని
22. గా మాథురంబులు సూరసేనంబు లనియెడి దేశంబులే పూ
23. ర్వకాలమున అనూరునునికి పుత్త్రుం వసుదేవుండు అచట
24. రాజేంద్ర విను తొల్లి రాజులాంచ్చనంతో వేల
25. సంఖ్యలు దైత్యవిభులుండన్ను, ఆక్రమించిన భూమిభా
26. ర మానం జాలక గోరూపునై బ్రహ్మం జేరంబోయి క
27. న్నీరు మున్నీరు రోదనం శాయ కరుణతో భావించి,
కమ
28. లభవుండు ధరణి నూరడం బల్కి ధాత్రియును
వేల్పులు క
29. దిలిరా విష్ణునిం గాన సెంగి పురుషసూక్తంబు చదివి య
30. ద్భుద సమాధినుండి యొకమాంట విని వారిసోద్ఛవు
31. ండు వినుండు వేల్పులు ధరయును నే విన్న యెట్టి
పలుకు వివరించెద
32. నని ప్రీతిం బలికెం దెలియ యాదవకులమున నమరులు
మెదిని
33. పైం బుట్టం జనుండు మాయంశమునఁ, శ్రీదెస్యుండు
వసుదేవు
34. న క్కొదరమునం బుట్టె భార మం త్రియుం భావునుహరి
పూజాతేజం
35. పుట్టుండు సురకన్యలు భూమియందు సుందరతనులై
హరి క్రీజా
36. ండై శేషుండు హరికళతోం బుట్టి భార మంతయుం
బాపును అకనీ
37. శ విను ద్రోణుం డనువాండు వసువులయందు ముఖ్యుండు
ధర అ
38. తని భార్య ఆ వేల్పులపెద్ద ఆ ద్రోణుండు యీ నంద్ధ
గోపాలకుండై జన్మి
39. ంచె ధర యియ్య హరి యోగమాయ యశోద నంద్ధుడు
గాదై జె
40. న్మించె యల్లధేనవ లెల్ల రుషుల అంశమున జన్మించె
సురలెల్ల గోరక్ష
41. పాలకులై 1 జన్మించె దేవకీయును తొల్లి స్వాయంభు
మను సంతరంబు
42. న పు స్త్రియును ప్రతివ్రత వసుదేవుండ్డను 2 సుతుపుణ్యుం
డను ప్రజాప
43. తి రెండవ జన్మమున అధితియుం గస్యపుండును
మూండువ జన్మమున
44. వసుదేవ దేవకి రామక్రిష్ణులు పుద్భవించిరి. అక్రూరాం
గనలు గోపకన్యలైపు
45. వయించిరి రామగ్రిష్టులు మొదలైన సర్వయాద గోపులు
గోపాలుల్కు ద్వాపార అ
46. ంత్యమున కూడ వతిక్రాంచ్చి అదటం గొన్నాళ్ళ।
దుర్యోధనాదులం ద్రుంచ్చి పాండ్ద

1. 'జన్మించె' 2. 'కు'.
3. ముసలాత్మకము లైన.
4. 'యాదవులు' 5. 'అక్రూరా'

47. వుల పరగ బట్టంబు గట్టి సంతోషమ్ము వచ్చే ద్వార
కాపురికి కణ్వమహోవ
48. సుల గాంధారి శావం వంకను మునుకొని యన్నం
ముప్పదియారు వషఁములు
49. శ్రీక్రింష్టు మొదలైన సర్వయాదవులు రాజ్యంబు సేసిరి
శియ్యంగ నొక్కనాండ
50. వుత్పాతములు వొడిమె పుసీఁశసంపున। జాతిరల
శియ్యను ద్వారవతి
51. కదిలిరి శ్రీక్రిష్టు యాదవులు సముద్రనికడకు జలధిత
మున నవపా
52. సముక్తులై విష్ణుభోజాం త్రిక వీరు లెల్ల మునివరనిర్ధష్ట
ముస నిర్దిష్టుము
53. లాంత్మకృతము లైన 3 ముయ్యంచ్చు తుంగ్గల మొంద
డి మ్
54. హా హైరి అంత తారకుండు చని పాండవుల కెరింగి
55. ంచె ॥

Second Side

1. అర్జునుండు ద్వారావతికి వచ్చి
2. వసుదేవు గని శ్రీకృష్ణు పరమ పదా
3. గ్రిణం గలసె 4యాదవులు దేవగణానం క
4. లసిరి ద్వారావతి వనధి ముంచ్చు వ ఆ
5. కరమె బాలవ్రిద్ధులను 5 అక్రూరాం
6. గనలను గోపాంగ్గనలను గొంచ్చు
7. అర్జునుండు యింద్రప్రస్థకుం ద
8. చ్చెను। ఆదివ కులకరుండైన వజ్రనృపుని
9. ం బట్టంబు గట్టెను। యాదవ గోపికా పాల్స్ర
10. ని నేమించ్చి గోవులకు గోరక్షపాలకునిం జే
11. సి గోవులం గాపాడుమని ఘనవిర పురంబ్బు
12. న అమృత గోవిందుని అభిషిక్తు జేసెను యా
13. దవుల అందరిని అక్కడ అక్కడ నిలిపి అర్జును
14. ండు అస్తనాపురికి బోయి దమరాజుకు యెరింగి
15. ంచ్చెను యాదవులు పాండువులూ స్వర్గాఁది
16. బోగానకు బోయినపినక నన్నూరుయేండ్లకు
17. కలియుగం చొచ్చెను। వజ్రదేవుని పుత్త్రుండు దధి
18. నంగ్గుం డనంగ గోపికల పాత్రకుల వంశకరులు
19. బృంద్దావనమునం బ్రిధివి బెంపొంద్ది నంద్దవ్రజ
20. ంబ్బున నలి నొప్పుచుండు। ఆవుల మేపుత నలరి
21. గోపకులు దైవతాచలమున రంజిలుచున యా
22. దవులకు దైవ మెంతియు నొప్పు అమృత బా
23. లేశ్వరుండుండ్డు। వలి సున్న వసుదేవనందనులు తొ
24. ల్లి శ్రీ కిష్ణుముందరం గోకులాలు మీర ప్రతిష్టలు చే
25. రి ప్రథమిరి వెలయ గోవిందు మనమందు ఫుపనంద్దు
26. పుత్త్రుండ్డు అమృతాంబోజుండని ఆదేవు పేర వెలయ
27. ంగ చెట్టెను విచిదంబుగాను. అతని పుత్త్రుండు విరయా
28. ంభోజుండు। సంతోషమున నుంద్ద జనమేజయు
29. ండు యజ్ఞంబుసేయ సెల్లరాజులను రప్పించి యా
30. జ్ఞ ముండగంజేసె విజయాంబోజుని మెచ్చి వాదణా

81. పురంబ్బున పట్నస్వామిగా జేసి కొంత్త గాలంరాజ్య
82. ంబ్బు సెసిరి | కలియుగాబ్దాః మూద్రికి రాజకాల
83. మున విజయాంబో జాబ్దాః | ౫౩౦ | కనకాం
బో జాబ్దాః
84. |౪౯౦ | విక్రమార్క్యుని కాలమున గజయాంబో
జాబ్దా
85. | ౪౩౦ | రాయాంబోజాబ్దాః | ౪౨౦ | రత్నాంబో
జాబ్దాః
86. | ౪౦౨ | వీరవిజయః రాజాబ్దాః | ౩౯౦ | శాలి
వాహనుని కా
87. లమున పద్మనరాజాబ్దాః | ౩౫౪ | శ్రీ కూమిణ రా
జాబ్దాః | ౩౪౦ |
88. భోజరాజు కాలమున సిహ్మాద్రి రాజాబ్దాః | ౩౦౦ |
89. చోడాని కాలమున వల్లురాజాబ్దాః | ౧౯౫ | పోలురా
(౩౨)
40. జాబ్దాః | ౮౨ | వోరుగంట ప్రతాపుని కాలమున కా
41. టమరాజు | ౩౨ | రాజ్యం సెసి లింగాలకొండ యర
గడ పాలు
42. ను నలసిద్ధిరాజుం గూడి యుద్ధంబు సేసి బహుసులవారు
43. చనిహాయ్యెనాంటికి కలియుగం చొచ్చి | ౩౯౬౫ |
యెంట్లా
44. యను | విరుల మహాత్యం ఆదిపర్వ సకలభూతసంభవ
అను
45. శాసన భాగవత విశేషమ్ముంద మవ్వసగాన పల్లిన
శాస్త్రసమ్మత
46. మిది త్రిమూర్తులు కారణమున గోశృంగ పర్వతానతొల్లి
47. యాంబోజుంటి మెసిద్ధైన ఋషుల సంతతిని దేనువులు
క్రిష్టావ
48. తారం న గూడి దేవతలు గూడి పతిగాంచిరి. ద్వాపార
అంత్యము
49. న జన్మించిరి అన్నవు కులమున చంద్రవంశను పురూరవ
చక్రవర్తి
50. యయాతి యెదుకులోమ్మజు నూరికేను వసుదేవు పుత్రుం
శ్రీ
51. క్రిష్టు దుగా క్రిష్టు దుగా పిరికి నడిచి చెట్టె రెండు
నియోగాలు బహుసుల
52. వారికి సెల్లును పీరు యయాదివంశం శాపకారణమున
53. గోవుల రక్షింప గోరక్షపాలకులం జేసిరి జాలసిరి గోప
54. కులు వేయి వేల సంఖ్య || శ్రీ శ్రీం జేయునూ||

Third Side

1. అత్రియో ముని సంతతి రాజులు యె
2. లిన పట్టణభూములు అత్రియ నేత్ర పుత్రుడు
3. భూలోక మెల్లాడిపించెను ఆ చంద్ర నంద
4. ను పుత్రి పురూరవుండు భూచక్ర మెల యే
5. లెను ఆ పురూరవ పుత్ర పౌత్రుండు యయా
6. ది రాజుగ్గో నవఖండ పృథివి యేలె యయా
7. ది పుత్రుండు యదువు యేనాక భూములు
8. యేలెను యెదుకులోంత్మజు నూరికేను మధు

9. ర మాధురంబులు మారసేనంబు లనియెడి దేశ
10. ంబులు యేలెను అతని పుంత్రజుండు వసుదేవు
11. మధురాపురంబు యేలె అతని బంధువు
12. నంద గోపకుండు రేపుపల్లె యేలె వసు
13. దేవు పుత్రు శ్రీక్రిష్టు ద్వారవతి యేలె నొ
14. క్రిష్టు గోపికాప పుత్రులు వజ్రనగు ఆ
15. మృతి గోవిందు అంభోజు లాగురారు
16. యింద్రప్రస్థ ఘనవీర పురి రాజ్యంబు
17. సేసిరి పద్మనాభుండు యెలె యండ్రలి
18. రాజ్యంబు కొంత యెలె | వీర విజయు
19. ంకు యేలెను న | శ్రీ కూర్మార్కం డేలెను
20. సింహల కోన అమరావతి | సింహాద్రి యె
21. ల మంచ్చి యేలెను వల్లురాజులె ఆలవల్లి
22. పురము ఆదట కొన్నాళ్ళు అడిదవి కేలె
23. ను అలుపోలురాజు ప్రతాపుని కాలము
24. న యెదుకులాత్మజాలు దనుముకొండ
25. మందలుప, పినయోర్వ పెదయోర్వ యేలంగ
26. గ యొర్వలకు అనావ్రిష్టి దాంకి ధేనువు
27. లకు మేంత లేదని రాజుగా పద్మనాయుం
28. డుగా వివరించ్చుకొని ధేనువులుగా దారు
29. కదిలిరి పొంకనాడు సిద్ధిరాజుడు పు
30. ల్లరి పోడంపసి భూమి చొచ్చి మేసరిమె |
31. పుల నలసన్న ధేనువులుం దాను దక్షిణాదను
32. కోటికి కదిలెనాడ పనుపుకోవల్లభుని
33. ంచ్చి నలసన్న దెనువులుందాను మరలి దినని ధుం [దకా
34. మిారంపం గడిలి వచ్చి పెన్న వంట విడిసిరి నలసి
35. ద్దివారు యెద్దుల యేసిరి ఆవుల పంపను అంపు
36, తిరుచాయ ఆవులవంక్క రంతుపదె
37. నెల్లూర ధేనువులుందాను వదిలి యు
38. అగస్త్యపాటు నిలిచెను నలసిద్ధిరాయు
39. భారి పుల్లరికి వచ్చెను పట్టించిరాయ
40. భారిని పుల్లరి లేదు పామ్మనిరి పేదు పా
41. మ్మం టేను నెల్లూరి నలసిద్ధిరాజు యుఅ
42. గస్త్యపాటికి యెత్తివచ్చెను

Fourth Side

1. స్వస్తిశ్రీ శాలివాహన శక వ
2. ర్షంబ్బులు ౧౧౧౬౦ అగు నేం
3. టి కాళయుక్తిసంవత్సర కార్తిక
4. శు ౫ గు నెల్లూరి నలసిద్ధిరాజు సర్వ
5. సెన్యాహం మెరసి | లింగాలకొండ యఅగ
6. స్త్యపాటి కూసలి సోమేశ్వరుని సందలిన
7. నాన అత్రియగోత్ర యాపవక్షత్రి
8. య మధురాపురమం దీశ్వరశ్రీ
9. విష్ణుయోగమాయ దివ్యశ్రీవా
10. దక్రబకట శాత్రివధంజన నన్నెర వుంచి

* *Date uncertain ; Probably 1180.*

11. పౌత్ర లాయత్తవం గౌరవ పౌరవు
12. లకు ద్వారకాపురి గోపికావల్లభు
13. ని పౌత్త్రండు వల్లురాజు లతని సు
14. తులు పోలురాజు పెద్దరాజు వా
15. రి పుత్రులు మోదలైన యాదవులు
16. నలసిద్ధింగూడి యుద్ధము
17. సేసి మృతులైరి । యదువంశ
18. మునకు ధర్మంబ్బు దొలును నని శ్రీమా
19. తుఁ లక్ష్మి యోగమాయా దేవిని యుల్ల
20. నితి గోపికా జనములు గోపాలకు
21. లుండ్ల పసలుసుండ్రను నేంగు భద్ర
22. నీవు వసుదేవనందనులకు నిధిఁ బు
23. త్రికవై నానావిధ సంప్పదలకు స్తా
24. నకమై మానవులు భక్తిం గొలుతు
25. రు కానుకలును బలులు నిచ్చి పెద్ద
26. నిమిది నామంబ్బుల గొనియాడు
27. దురు ఇయ్యాస్థానంబులు యె
28. రింగించ్చ వుమి పితాపురి హేంకృతి వ
29. సువుకాంగ్దెం బ్రత్యక్షమై । పాలేటి
30. తీరంమున భాగినత్తై నిలిచి భక్తునికి
31. ప్రత్యక్షమై త్రిమార్గుల మెప్పించి వీ
32. రమహత్తు ఇప్పించెను భాగిరతి భుగన్
33. స్తానం కొంపెయ్య కొన్క్క రా
34. ము మూర్తి ప్రతిష్ఠించిన శాసనం

* * * *

నెల్లూరుమండల శాసన సంచయములోని యీ శాసనము కాటమరాజునకును, మనుమసిద్ధికిని జరిగిన యుద్ధమును, యుద్ధకాలమును తెల్పనటుల ప్రామాణి కాధారముగ నున్నది. శాలివాహన శకము ౧౧౮౦ ప్రాంతముల కాటమరాజు నెల్లూరు నలసిద్ధిరాజుమీఁదికి సర్వసన్నాహముతో దండెత్తిపోయిన ట్లిందు గలదు. యుద్ధము ప్రారంభమయిన దినము, యుద్ధ మెన్నిదినములపాటు జరగినది, యేయే దినముల నెవరెవరు యుద్ధము సలిపిరి యను విషయములనుగూర్చి తరువాతఁ దెలిసికొందము. ఈ శాసనమున మఱియొక్క విశేషము కలదు. ఇది గద్యశాసనముగాఁ బయికిఁ గానవచ్చుచున్నను నిందు నచ్చటచ్చటఁ బద్యములును గలవు.* కనుక నిది గద్యపద్యమయ శాసనమని చెప్పఁదగును. ఈ శాసనమునఁ బద్యములుగా గుర్తింపఁబడినవాని నీదిగువఁ దెల్పుచున్నాను.

"రాజేంద్ర ! విను తొల్లి రాజులాంఛనముతో
వేలసంఖ్యలు దైత్యవిభులు వచ్చి
నాక్రమించిన భార మానంగఁ జాలక
గోరూపమై బ్రహ్మఁ జేరబోయి
కన్నీరు మున్నీరుగా రోదనము సేయఁ
గరుణతో భావించి కమలభవుఁడు
ధరణి నాఊఁపై బల్క ధాత్రియు వేల్పులుఁ
గదలిరా విష్ణునిఁ గాన నేగి
పురుషసూక్తంబు చదివి యచ్యుతిసమాధి
నుండి యొకమాట విని వారిజోద్భవుండు
వినుఁడు వేల్పులు ధరయు నే విన్న యట్టి
పలుకు వివరింతు నని ప్రీతిఁ బలికెఁ దెలియ
"యాదవకులమున నమరులు
మేదినిపైఁ బుట్టఁ జనుఁడు మీయంశములన్
శ్రీదైత్యుఁడు వసుదేవున
కాదరమునఁ బుట్టి భారమంతయుఁ బాపున్"
"హరి పూజార్థము పుట్టుఁడు
సురకన్యలు భూమియందు సుందరతనులై
హరికి గ్రజుఁడై శేషుఁడు
హరికళతోఁ బుట్టి భారమంతయుఁ బాపున్"
* "శ్రీకృష్ణ మొదలైన సర్వ యాదవులు రా
జ్యంబు సేసిరి - సేయంగ నొక్కనాఁడు?
ఉత్పాతముల్ వొడమె సర్వసంపూర్ణ
జాతరల్ సేయను ద్వారవతిని
కపిలరి శ్రీకృష్ణ యాదవుల్......
............ముద్రు కపెకు
జలధితీరంబున నవపానముతోడై
విష్ణు భోజాంధక వీరు లెల్ల
మునివర నిర్దిష్ట ముసలాత్మకము చెలగ
ముయ్యంచు తుంగల మోఁదు లాడి
మృతులైరి....................

* * *

గోవుల రక్షింప గోపాలకులఁ జేసి
వెలసిరి గోపకుల్ వెయి వేలసంఖ్య

* * *

"గోపికా జనములు గోపాలకులు నిన్ను
పసుల మందకు నేఁగు భద్ర ! నీవు
వసుదేవనంద గర్భంపుఁ బుత్రిక వయి
నానావిధశ్రీల తొసకంబు ?

ఇంకను నిట్లు పద్యచ్ఛాయ గల వాక్యము లీ శాసనమున గలవు. స్పష్టముగా గుఱుతింపఁ గలిగినంతవఱకు నిట్లు నొసఁగఁబడినవి. ఈ శాసనము ఎఱగడ్డపాటి పోట్లాట పుక్కిట పురాణము కాదనియు, చారిత్రక సత్యమే యనియు ఋజువు పఱుపఁ జాలియున్న దనుటకు సందేహము లేదు.

భట్టు రాయబారము

గంగుల పినయెల్లయ రచించిన కాటమరాజు కథ, కథావృత్తాంతమును దొలినుండి తుదిదాఁక నభివర్ణించుచుండఁగా, శాంతమంతి యీ కథలో భట్టు రాయబారమను ఘట్టమును మాత్రము పురస్కరించుకొని రసవంతముగా రచియింపఁబడిన రచన యిది.

---

* శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులుగారి సంపాదకత్వమునఁ బ్రకటింపఁబడిన శాసనపద్య మంజరియం దీ పద్యము లుదాహృతములు కాలేదు.

* ఈ పద్యమున యతిగణభంగదోషములు గలవు.

ఇదియు మంజరీ ద్విపదలోనే రచింపఁబడినది. కర్త యెవ్వరో తెలియదు. బ్రౌనుదొర యీ భట్టు రాయబారము వ్రాఁతప్రతిలో నచ్చటచ్చట నాంగ్లభాషయందు 'నోట్సు' వ్రాసికొనియున్నాఁడు. అందు 'రాయశృంగారవళి' యను వాఁడు దీని కర్త యయినట్లు వ్రాయఁబడియున్నది. కాని యది సత్యము కాదు. రాయశృంగారవళి మనుమసిద్ధిచేఁ గాటమరాజుకడకుఁ బంపఁబడిన భట్టు. బ్రాహ్మణుఁడు. కొమార బంగారయ్య కాటమరాజు భట్టు. ఈ యిరువురును తమతమ యేలికల తరఫున కాటమరాజు కొలువులో సంభాషించుకొనుట యీ గ్రంథమున సంవాదరూపమున రచింపబడి యున్నది. ఒక భట్టు సంభాషించినపిదప మరొకభట్టు భాషించు టగా నీరచనముగలదు. రాయభట్టు తనవాద మంతయు వినిపించి కడపట.

'బుద్ధి మాలియు వెళ్లి బుద్ధులు పోక
పెద్దలకొల్ల వాని పెట్టు పుల్లరిని' అనును. అతనివాదమునకు సమాధానము చెప్పి కాటమరాజుపక్షము వాఁడగు కొమారబంగార మనుభట్టు,

'వివరిక పలువాలు వసుధేశు సెనుటఁ
గదలి రమ్మనుము మీ కలవారి నెల్ల' అనును. ఒక్కొక్కఁడును తనయేలికనుగూర్చి, తమబలసంపదనుగూర్చి వీరావేశముతో గొప్పలు చెప్పుకొనును. ఒకఁడు చెప్పుకొనిన గొప్ప మరొకనికిఁ గోపకారణ మగును. అతఁడు మఱింత త్రిప్పోవును. తమ యేలికను శత్రుపక్షమువాఁడు దూషించుచుండఁగా నింకొకఁడు సహింపజాలఁడు, ఆ కోపములో వా రాడుకొనిన పలుకులయందు ఎన్నో సామెతలు, పలుకుబడులు, శ్లేషోపమలు కొల్లలుగా దొరలును. కవి సాహిత్యసంపద కీగ్రంథము కొవలెను. కొన్నికొన్ని చోట్ల వర్ణము దుర్గ్రాహ్యముగా నుండి కథాభాగ మర్థము కాకున్నను మొత్తముమీఁద నెవఁడు వ్రాసెనో కాని యిది కవి సాహితీదృష్టితోఁ బ్రశస్తమయిన రచనము; పండితులదృష్టితో నిట్టి గ్రంథములఁ బరికింపరా దనుట విజ్ఞాలకెంగినవిషయమే.

మచ్చున కొంచెకొంచెము పట్టులు పేర్కొందును.

"భట్టయ్యగారు! పెబాసు తెన్నాయె
భట్టుదేవర వైతె భాగ్యంబు వంటె
యాచకలక్షణాన నేతెంచి రాజు
నను పరించితి వైన నవనిలోపలను
దానధర్మాత్ముండు ధర గుణశాలి
యితని వేఁడిన నిచ్చు నిష్టభోగములు
అన్నదానము కోరి యాచింపవస్తె
పరఁగంగఁ బెట్టించుఁ బాయసాన్నములు
వస్త్రదానము కోరి వత్తినంటేనిఁ
బ్రస్తుతించియు నిచ్చుఁ బట్టువస్త్రములు
భూషణాల్ లేవని పాడగనవస్తే
రసికుఁ డెన్నఁగ నిచ్చు రత్నాంబరములు
కనకంబు లేదని ఘను నిపుడు గంటే
యిప్పుడే యిప్పించు నెన్ని కలసినను
పరిమళద్రవ్యాలఁ బడయంగ వస్తే
పాలుపొగా నిప్పించుఁ బునుఁగు జవ్వాది
గ్రాసంబు లేదని ఘనుఁ జూడగంటే
రాశిగాఁ బోయించు రాజాన్నములను
నేరు సాఁగఁగ నున్న నెల్ల నడిగితివేఁ
గోర్కెతో నిప్పించుఁ గోడెయావులను
గోదాన మిచ్చిన గొంపోదు వంటే
అడిగితే యిచ్చు మా అయితురాజు
ఏమి నీ మనసున నేమి కోరినను
కామితార్థము లిచ్చు కాటమరాజు
దానివేశ్యలు రెండు తప్పక విడిచి
యింతైన నాసించి యేమి యడిగెదవు"—

* * *

"మాటమాటకు గొల్ల గొల్లఁ డనియేవు
మురముగా నీ భూమి మోసెను గొల్ల
తిరికొండ లాగంగఁ బ్రాఁడారె గొల్ల
సాగరము తొక్కులఁ జల్లెను గొల్ల
వేనుక వ్రేపల్లె నెలఁగులఁ గూడి
గొల్ల లాడినవాఁడు గొల్లఁడు కాఁడె
కన్నులు తెఱవని చిన్నబాలుండై
కోపించి శకటంబు గూల్చెను గొల్ల
ముద్దులబాలుఁడై మాఁడివానెలను
దానవి చనుఁబాలు త్రాగెను గొల్ల
యేడాది కుఱ్ఱఁడై యిలఁ దృణావర్తు
మెడఁ బట్టుకొని వాని మృతిఁ జేసె గొల్ల
తల్లి వెన్నలకునై తను రోలఁ గట్టఁ
గొమరుఁడై మద్దులు గూలంగ నీడ్చె
ముద్దు గోపాలుండు మూరితి గొల్ల
కన్నుని జంపినవాఁడును గొల్ల
బలుఁడై ఖరదైత్యుఁ జంపెను గొల్ల
యితఁడు సామాన్యుఁడే యెంచి చూడంగ
బ్రహ్మదేవుఁడు గొల్ల పశుపతి గొల్ల
బ్రహ్మను గన్న శ్రీపతియును గొల్ల
పావనరుద్రుఁ డేర్పాటైన గొల్ల
దేవేంద్రుఁడును గొల్ల దివిజులు గొల్ల
భావింప రుద్రుండు పరఁగంగ గొల్ల
మా కులంబునఁ బుట్టె మదనగురుండు
మా కులంబునఁ బుట్టె మఱియు సూర్యుండు
మా కులంబునఁ బుట్టె మఱియుఁ జంద్రుండు
మా కులంబునఁ బుట్టె మఱి యొక్క వేది
అవునోయి! భట్టు! నీ వాడుకోఁ దగును
గొప్పమాటల నెంత కొప్పరించేవు
భట్టునంచును వచ్చి బయిసి పోవుటకుఁ
గాటమేశ్వరు నిట్టు కొలు లాడితివి
దేవేంద్రుఁ డెక్కిన దివ్యరథంబు
భావజ హారవరభర్తుండు నెక్కఁ

బసుల కెన్నియని బాహుబలుండు
పరకాంతఁ దల్లిగా భావించినాఁడు
ఇటువంటిరాజు కనుగొనుటను నిలిచి
తాబోటు మాటలే తప్పఁ బల్కితివి.”

*　　*　　*　　*

ఇట్టి రసవత్తర ఘట్టము లీ గ్రంథమున నెన్నేనిఁ గలవు. విస్తరభీతిఁ నుదాహరింపక యుంచుచున్నాఁడను. వ్యావహారిక భాషలో నున్నప్పటికీ పటుత్వముతో భాసించుచు గ్రాంథికము చేసినఁ జప్పనపోవు సంభాషణ చమత్కారము లిందుఁ గలవు. వ్యావహారిక భాషలో రుచి, పటుత్వము నెఱుఁగఁగోరువారి కిది కల్పవృక్షము!

3. కోటపాటి తాటివృక్షం తెచ్చే కథ

ఇదియు కాటమరాజు కథా సంబంధియగు రచనమే. భట్టు రాయబారమువలెనే దీని రచించిన కవియు నజ్ఞాతుఁడుగానే యున్నాఁడు. కాని దీని రచనము విశేషముగా భట్టు రాయబార రచనమునకంటె కాటమరాజు కథ రచనమును బోలి యున్నది. దీని ప్రతులు ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారము నందుఁ గలవు.

రాయభట్టు రాయబారము విఫలమయినది. పగలు చాటుచు నతఁడు నెల్లూరుత్రోవఁ బట్టినాఁడు. అప్పుడు కాటమరాజు మనుమసిద్ధితో నిఁక యుద్ధము నిశ్చయమని, యుద్ధములోఁ దనకు సహాయము రావలసినదిగా దొనకొండలోనున్న తన తమ్ముఁడు అయితమ రాజునకుఁ గమ్మ వ్రాయుమని పద్మనాయునితోఁ జెప్పెను. అందుకు వ్రాయకులు గావలసియున్నదని పద్మనాయుఁడు పలుకఁగా కాటమరాజు కోటపాడు అనుచోట మంచి వ్రాయకులు గల తాటిచెట్టున్నదని విని చట్టువారి గొల్లయ్య యను వానిని దానిఁ దెమ్మని పంపెను. అతఁడు బహు కష్టముతో నెన్నో బాలారిష్టములు గడచి యాచోటుఁ జేరి వ్రాయకుల మంచిచెట్లలు తనకుఁ జేయరాని నగుట నా తాటిచెట్టునే పెల్లగించి తీసికొని వచ్చెను. పద్మనాయుఁడు కాటమరాజు నాజ్ఞమేరకు వక్కాణ చెప్పి కరణములచేఁ గమ్మ వ్రాయించి కోలారిచేతి కిచ్చి దొనకొండలో నున్న యయితమరాజు కడకుఁ బంపెను. కోలారి దొనకొండకుఁ బోయి యయితమరాజును దర్శించి కమ్మ యందించెను. ఆ కమ్మ చదివి వినిపింపఁగలవా రచట నెవరు లేనందున— సిరిదేవి చప్పన్న భాషలు నేర్చినది గనుక యామెచేఁ జదివింపఁ దలఁతురు. ఆ యుత్తరము కీడు తెలుపునో, మేలు తెలుపునో యని తెలియఁగోరి ఫలములు నింపిన గుంక సళ్లెరములో నా కమ్మ నుంచి సిరిదేవిముందు దానిఁ బెట్టినపు డామె కమ్మను దాఁకక తొలుత ఫలములను ముట్టినచో శుభమనియు, నటుగాకున్న నశుభ మనియు నిశ్చయించుకొందురు. సిరిదేవి వ్రాయకునే ముట్టినది. కమ్మ చదివి వినిపించినది. కాటమరాజునకు సహాయము చేయుటకై యెల్లగడ్డపాటికిఁ బోవలయునని గొల్లలు నిశ్చయింతురు. బాలరాజులను మాత్రము దొనకొండ రక్షణమునకై యచటనే నిలిపి యందఱు నెల్లగడ్డపాటికిఁ దరలిపోవుదురు.

ఇది కథ. ముఖ్యముగా నెల్లగడ్డ పాటి పోట్లాటకుఁ బూర్వము దొనకొండలో నడచిన వృత్తాంతము నిది వివరముగాఁ దెలుపుచున్నది. మచ్చునకొక్కపట్టు నిక్కడ నుదాహరింతును.

“............అయితమరాజు
మనవిగాఁ దల్లికి మఱియు నిట్లనియెఁ
‘తల్లిరో! మామీఁద దయచేత నీవు
పల్లవరాజుల బలముల విడిచి
తల్లి మము దీవించ తగు నటో యమ్మ!
గొల్లలోకము లెల్ల చిన్నఁగాఁ దల్లి
యగుబయిజ్వలవీఁడ దొక్క కైవసిని
జరఁగంగ దయ యుంచు ప్రఖ్యాతిగాను
దూషింపవల దమ్మ! దుర్జనుల నైన
భూషింపవలెఁ దగఁ బుత్రులవలెను
సత్యంబు నిలిపిన సమకూరు శుభము
నిత్యమా దేహంబు నీటిపై బుగ్గ
సత్వరంబు నిలిపిన సకల పుణ్యములు
సత్యంబు నిలిపితే సాటెవరెక్క
సత్యమే జయమని చాటు వేదములు
సత్యసంధునిఁ బోలి చరియించువారు
సత్యలోకానను సన్నుతింపదగు
సత్యవ్రతముఁ బోలు సాటిలే దెందు
నటు గన్న వారిపై నతిశక్తి నిల్పి
తటుకున నిటు మాకు దగఁ జాతరి గనక ?
పాశేటి జగతి మాపాలి గాకుండఁ
బాలిపంతంబు తీర్చఁజాలి పోగాడ
వీరకథ లోకమున వినిని గమ్మనము
వారూధి దీవించి యంపవే తల్లి!”

*　　*　　*　　*

ఇది యసంపూర్ణముగా మాత్రమే యొసల్పబడుచున్నది. తక్కిన గ్రంథభాగము దొరకుచేమో పరిశోధింపవలసిన యవసరము కలదు.

4. ఎల్లగడ్డపాటి పోట్లాట

ఇదియుఁ బయి మూఁడింటివలెనే కాటమరాజు కథా సంబంధియగు నితివృత్తము గలిగియున్నది. కాటమరాజునకును, మనుమసిద్ధి మహారాజునకును నెల్లగడ్డపాడనుచోట జరిగిన ప్రఖ్యాతమయిన యుద్ధము నీ గ్రంథ మభివర్ణించుచున్నది. ఇందలి రచనము పయి మూఁడు రచనములకంటెను మేలయినదని చెప్పవచ్చును. ఇంగుఁ బ్రాస నియమముగూడఁ బాటించినట్లు రచనమునుబట్టి తెలియవచ్చుచున్నది. కవిత్వము రసవంతముగా నుండి రచనము మేలయినదిగా నుండుటచే నిది శ్రీనాథ రచన యేమోయని కూడ ననుమానింపదగియున్నది. ఇందలి రచనము పలనాటి వీరచరిత్ర రచనము ననేకవిధముల బోలియుండుటయే యీ యనుమానమునకుఁ గారణము.

మాతంగివీరుఁ డను బీరినాయఁడు నలనన్న తక్కినవీరుల కందఱకును తాణ్యము తీర్పఁజాలి తాను నిలిచి యుద్ధముసేయుటకు

కైవాల్యము చేర్పఁబూనుకొనుటచే నలవన్న యిట్లు వేఁడు చున్నాఁడు.

నలవన్నతో శ్రీరినాయఁ డిట్లనియెఁ
"తెలియఁజెప్పెద రాజ! తేటగా వినుము
దొడ్డఁగా శత్రువు లెదిరిన వేళ
వెన్నిచ్చి వచ్చుట విహితంబు గాదు
పట్టఁగా వచ్చిన పగవానిఁ గన్న
నట్టిట్లు జారఁగ నీయక తాళు మనక
గట్టిగా శత్రుని గైకొనవలెను
జెట్టినారికి భువి నిదియే పద్ధతియుఁ
పగవారిఁ జూపగని పారిపోయెది
తగవు గాదది వీరధర్మంబు గాదు
పంతగించిన రిపులఁ బరిమార్చకున్న
వింతగా శత్రువు లెన్ను దురవనిఁ
జిన్ననాఁటనుండి సిరిగేవి ముట్టి
మన్నించి పెంచిన మన్ననబంటఁ
బనివారు వినినను బనికి రాఁ డనుచు
నగియెదరు పురజనుల్ ననుఁ జూచి చాల
మనుపు మీరన్నఁడు ముద మొప్పనన్న"
ఘనముగా నేఁ జూడఁ గలహంబు గలిగె
నేను తరముల పగలు నిటరాకమున్నె
నేఁను రాజ్యము మాకు నేర్పడఁ దెలిపి
కరుణతో సెలవిచ్చి కడు ప్రియంబునను
బదవకముపై నీవు పంపుట లెస్స
దొడ్డ దాపుకు రాజ్య మేర్పడనిలిచి
తప్పదె రాజ్య మమరకుండినను
సకలదాక్షులు తరలి వచ్చేరు
ఈ క్షణంబున మమ్ము నిప్పుడే పంపు
బ్రహ్మదివిష్ణువు పరమేశ్వరాన!
బ్రహ్మప్రభావంబు బసవేశ్వరాన!
సమ్మసబొల్లావు సరహారియాన!
అమ్మ నాకొంబిక అనుమంచి యాన!
అనుపమగుణశాలి యనుపాపయాన!"—

* * * *

5. వల్లురాజు యుద్ధము*

ఇది పయినాల్గింటి కథావృత్తమునకుఁ బూర్వమెప్పుడో జరగిన యితివృత్తముతో రచింపఁబడిన గ్రంథము. వల్లురాజు కాటమరాజునకు తాత. కాటమరాజు అపుల వల్లురాజునకు రెండవ కుమారుఁ డగు పెద్దిరాజు కుమారుఁడు. వల్లురాజు యుద్ధమని దీనికి పే రున్నను నిది నిజమునకుఁ బోలురాజుచరిత్రము. పోలురాజు వలురాజు కడుగొట్టు కుమారుఁడు. కాటమరాజు సోదరుఁడు. వెలుకువాడ జంగాలు చోడానికి భయపడి తన్ను శరణు వేఁడఁగా వారిని శ్రీశైలమున దాఁచియుంచి, వారిని దన కప్పగింపవలసిన దని చోడాని పక్షమున వచ్చిన యుక్కంటితో చిలకల మఱ్ఱి తావ్వున యుద్ధము చేసి యొక మఱ్ఱిచెట్టు క్రింద వ్రాలి పోలురాజు తన యసువులఁ బాయును. ఈతఁడు గావించిన యీ యుద్ధవృత్తాంత మీ గ్రంథమునఁ గలదు.

గ్రంథాద్యంత భాగము లీ దిగువ నీయఁబడుచున్నవి.

గ్రంథ ప్రారంభము—

చంపుదుము చత్తుము సర్వథా మేము
మిమ్ము వప్పగించి పోలేము ఓ పోలురాజ!
పోలేము రణములో పారియుందు మనిరి
శిలవంతుల మాటలకు చిఱునవ్వు నవ్వి

* మదరాసు ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారము సంఖ్య R 642. కాగిత ప్రతి. డిస్క్రిప్టివు కేటలాగునం దీగ్రంథమును గూర్చి యిట్లు కలదు.

"This is a porticn of 'Vall raju yuddhamu' mentioned in yadav rayalu Kathalu which contians 'KatamaRaju Katha, V lluraiu yuddhamu' etc. As the work is fragmentary it is not possible to bring out the historical importance of the work. This work con'ains many proverbi l sentences now in use. The name of the author is not given. Wants the begining and the end.

అసమగ్రము—అక్షరంబులు సరిగా నున్నట్లు దోఁపదు. గ్రంథపాతములు లేవు గాని తప్పులు మెండు. శైథిల్యము లేదు.

యాదవరాజుల కథ లనఁబడు కాటమరాజు కథ మొదలగు కథలలో 'వల్లురాజు యుద్ధ' మని పేరు గల యీ గ్రంథ మొక భాగము. ఇందలి కథ చరిత్రమునకు సంబంధించి యుండునట్లున్నది. పూర్వోత్తర సందర్భములు తెలియక యిందలి కథను వివరింపరాదు.

శ్రీశైలము, పొట్లపల్లికొండ, అచ్యుతగోత్రుడు ఆ పోలు రాజు, పట్టిన జంగాల బలిమి నడిపింప—కోపాన తో (చో?)టని కొలువులో నిలిచి—నందికొండ నందిముద్ర నాపట్నమందు— అందముగ వెల్లి స్త్రీమి అరమర లేక—

చోడకొండ చోడముద్ర చూడ వేగముగ
పోలురాజు మందలో పాగిడించినాడు
శ్రీరంగ మతనిది శివమందవాడి
వెల్లూరు విలుచు నేను ఉండంగ
రమ్మని యేటికి రాజ పిల్చితివి
పరగంగ శ్రీరంగపట్న మంతయును
పల్లికొండ పోలురాజు పరగ కొలువుండి
పెలకూరు ఇది పుణ్యక్షేత్రంబు మనకు
శ్రీరామ మాపిలు శివకొల్లగాను ||

ఇత్యాది వాక్యములు చరిత్రార్థవాచకము లిం దున్నవి. కర్త పేరు తెలియదు.

జమ్మివారి లివర్‌క్యూర్

బిడ్డల లివర్, & స్ప్లీను వ్యాధులకు ఇప్పుడు టాబ్లెట్లుగా ఈయబడుచున్నది

JAMMI'S Livercure

మోతాదు ఒకేసరిగా ఉండుటకు, ఉపయోగించుట అతిసులభముగా నుండుట కొరకు వ్యర్థముగా మందు పోకుండుటకు, అతిశుభ్రముగా ఉండునుంచుటకు జమ్మివారి 'లివర్‌క్యూర్', 'సింపుల్', 'కాంప్లెక్సు' లను టాబ్లెట్లుగా గాజు ట్యూబులలో ప్యాకుచేయబడి ఇప్పుడు ఈయబడుచున్నవి.

జమ్మి వెంకటరమణయ్య అండ్ సన్స్

రాయపేట హైరోడ్డు :: మైలాపూర్, మద్రాసు.

రూబీ జనరల్

ఇన్స్యూరెన్సు కంపెని లిమిటెడ్,

హెడ్డాఫీసు: కలకత్తా.

★

చైర్మన్: శ్రీ బి. యం. బిర్లా

★

జీవిత, అగ్ని, ప్రమాద, నౌకా మొదలగు అన్ని రకముల భీమా అవసరములకు దినదినాభి వృద్ధి చెందుచున్న దేశీయసంస్థ.

★

వివరములకు:

సదరన్ సర్కిల్ ఆఫీసు	ఆంధ్ర బ్రాంచి ఆఫీసు
"ఫిరోజ్ మహల్"	(జనరల్)
82/33, లింగిచెట్టి వీధి,	N. B. 34, కాశేశ్వరరావు
జి. టి. మద్రాసు.	మార్కెటు, విజయవాడ 1.
ఫోను నెం: 2337	ఫోను నెం: 249

ధాతువర్ధని

శుక్లనష్టమునకు ప్రశస్తమైనది. కాళ్లునొప్పులు బలహీనత, గుండెదడ, మేహములు, నిస్త్రాణ, అతిమూత్రము మొ॥ ఖండించి ఇంద్రియములను వృద్ధిపరచి అధిక సంభోగ శక్తి నిచ్చును. సీసా రు. 4-12-0. వి. పి. రు. 0-14-0.

అబలసుధ

స్త్రీల కుసుమ వ్యాధులు, అకాల బహిష్టు, బహిష్టు బద్ధము, బహిష్టుశూలలు, ఒళ్లునొప్పులు, తలనొప్పి, గుండెదడ, కాళ్లులాగుట, మనస్థిమితము లేకపోవుట, నిద్రపట్టకుండుట, నడుమునొప్పులు, బలహీనత, మలబద్ధము, హిస్టీరియా మొదలగునవి హరించును.

సీసా రు. 8-0-0. వి. పి. రు. 0-14-0

అమృతప్రాస

సవామేహములు, మేహపొడలు, జల-కీళ్ళనొప్పులు, నడుము నొప్పులు, కాళ్ళుచేతులు మంటలు, తిమ్మిరలు మొదలగునవి హరించి, రక్తశుద్ధిచేసి వృద్ధిచేయును.

డబ్బా రు. 3-8-0, వి. పి. రు. 0-14-0.

ఇండియన్ మెడిసన్ హౌస్

లక్ష్మీటాకీసు రోడ్డు :: విజయవాడ - 3.

విలయ్య కోపంబు మేము ఉండంగ

గ్రంథాంత్యమం దిట్లు కలదు.

"గర్భగృహము తలుపులు గడగడ వడఁకె
గుభగుభ మల్లప్పగుడి తల్లడింప
పర్వతాల మల్లప్ప ప్రత్యక్ష మాయె
ఒరుగ మీ కేల ఉగ్రంబు నేల
శీలవంతులార చెల్ల మీ కేల
నవలింగ మూర్తులు నావారు మీరు
ఒపయలకు మీ కేల ఒరుగ నిచ్చోట
నేసె మీ కైయున్న నేరంబు ఏమి
స్వామిని కనుగొని సాష్టాంగ మొసగి
నా యీశ్వర నా మనవి వినుము
నెలకువాడ యేలు క్షేమాన ఉంటిమి."

సంప్రదాయముగా నీ కథలను చెప్పువారి కడనుండి దీని ప్రత్యంతరములు సంపాదించి పరిష్కరించి సవరించి దీనిఁ బ్రకటింప వలసి యున్నది.

* ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారము సంఖ్య R 664.

డిస్క్రిప్టివ్ కేటలాగునందీ గ్రంథవిషయ మిట్లు పేర్కొనఁబడి యున్నది.

A portion of AgumanchiKatha in Yadavarajula Kathalu. The story of Agumanchi seems to be connected with the stoty of Katamaraju. It is not possible to give substance of the story as the Ms wants the begining and end. The names of certain persons and certain places of historical importance are frequently referred to here in. Viz., Siddhiraju, Katamaraju, (Names of persons) Donakonda, Gurramukonda, Ahobalam (Names of places). The name of the author is not given but the composition seems to be ancient.

అసమగ్రము. ఆద్యంతములు లేవు. వ్రాఁత చిన్నదే. తప్పులు మెండు. శైథిల్యము కలదు. గ్రంథపాతము అల్పముగాఁ గలదు.

యాదవరాజులకథ లనఁబడువానిలో (కాటమరాజు కథ మొదలయినవి) నిది యొకటి. ఇందు సిద్ధిరాజు, దొనకొండ, పెన్నానది, నెల్లూరుపురము, గండికోట, గుఱ్ఱముకొండ, కాటమరాజు మొదలగు పేళ్ళు తఱచుగాఁ గానవచ్చుచున్నవి. అగుమంచియను స్త్రీకథ యిందుఁ గలదు. కాటమరాజుకథతో నీ కథకు సంబంధమున్నది. ఎఱ్ఱగొల్లలు మొదలగువారు పాడుచుండు తీరునుబట్టి వ్రాయఁబడిన దగుటచేఁ గాఁబోలును ఇది మంజరీవికార మనఁదగిన మాత్రాగణవృత్తమున వికృతిని బొందినది. చరిత్రపరిశోధకుల కిది పనికివచ్చును. ఆద్యంతములు లేకపోవుటచేఁ గథాసారము చెప్పఁ గుదురకున్నది. కర్త పేరు తెలియరాదు కాని రచనము ప్రాచీనమయినదే.

6. అగుమంచి కథ

ఇదియు కాటమరాజు కథా సంబంధియగు నిర్వృత్తము గల్గిన రచనము. దీని కర్త యెవరో యెఱుఁగరాదు. దీని ప్రతి యొకటి ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారమునందుఁ గలదు.*

అగుమంచి పోలురాజు కుమార్తె, అయితమరాజునకు చెల్లెలు. 'అన్నలచెల్లెల అగుమంచి నీవు' అని యీమె ప్రస్తుతింపఁబడినది. ఉత్తమరాజు ఈమె భర్త. పోచయ్య యీమె కుమారుఁడు. అయితమరాజు మొదలగువారు ఈమెను మిక్కిలి యాదరముతోఁ జూచుచుండిరి. ఈమెకు సంబంధించినకథ యీగ్రంథమున వర్ణింపఁబడినది.

ఎఱ్ఱగడ్డ పాటిలో పోరు ఘోరముగా సాగుచుండినది. అయితమ రాజాదులు కాటమరాజు సహాయార్థము దొనకొండనుండి యెఱ్ఱగడ్డపాటికిఁ బోయి యుండిరి. అగుమంచి దొనకొండయందే యుండెను. ఒకనాఁ డామె తలంటి నీరు పోసికొనఁ దలఁచును. ఆమె వదినెయగు గంగ యామెకుఁ దలంటి నీరు పోయును. ఆనీరు కాలువలయి కొకరపొదులలోనికిఁ జాఱినవి. అది యశుభముగాఁ దోఁచి యగుమంచి విచార మందును. నూతనవస్త్రములు ధరించి, నగలు తొడిగి యామె రాత్రి నిద్రించును. ఆమె కొక కల వచ్చును. అందుఁ దనసోదరులకు నెఱ్ఱగడ్డపాట విపత్తురానుండుట తెలిసి యామె నిద్రలో బిగ్గఱగాఁ గేకలు వేయును. బంధువర్గమంతయు నామె చుట్టుఁ జేరుదురు. అగుమంచి తన స్వప్నవృత్తాంతము వారికి వినిపించును. వారు మిక్కిలి విచారింతురు. ఉదయమాయెను. ఎఱ్ఱగడ్డపాటిలో నామె సోదరులు మృతినందిన ట్లామె యంతకుఁ బూర్వము వారు చెప్పిపోయి యుండిన యానవాళ్ల మూలముగ నెఱుఁగఁ గల్గును. అన్నలకై బిట్టు దుఃఖించి పెద్దల యనుమతిఁ బొంది చితి పేర్పించుకొని యందామె సహగమనముఁ గావించును.

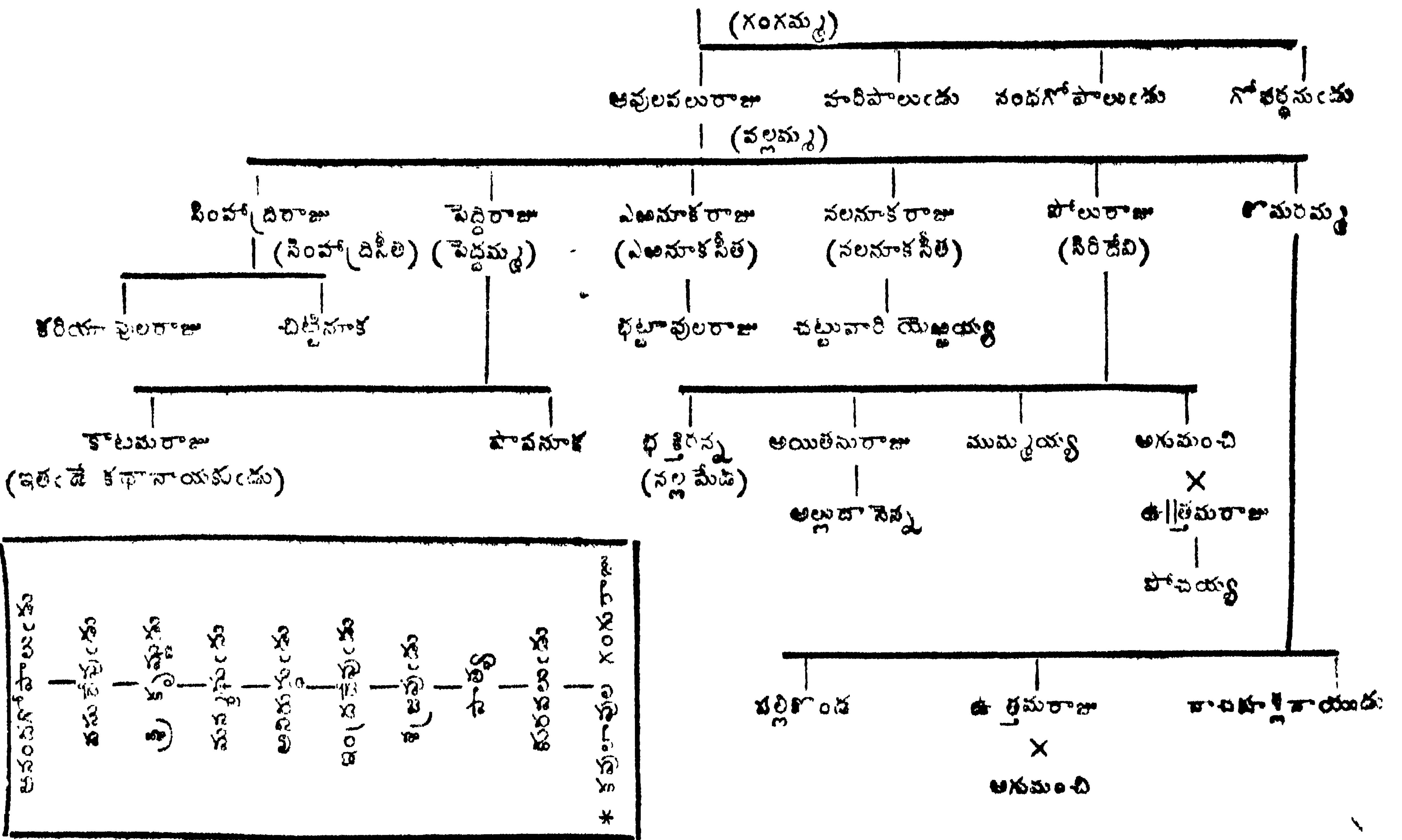
ఈ కథావృత్తమే యగుమంచి కథలో నభివర్ణింపఁ బడినది. ముందువెనుక కథలు సరిగాఁ దెలియనివారికి కథ దుర్గ్రాహము గానే యుండును. గ్రంథప్రారంభ మిట్లు కలదు.

"బ్రహ్మయు వసు నోయి ! బహుగుల రాజ !
ధర్మంబుగా నేలి ధాత్రి వర్ధిల్లు
భూపాల తిలకుండు బుధబృందనుతుఁడు
భావజాకారుండు భాగ్యవంతుండు
సరసుఁడు సుజనుండు సత్యవాక్యుండు
కరుణాంతరంగుండు శుభకర్మపరుఁడు
సుజన గర్వహారుండు గురుభక్తియుతుఁడు
దానరాధేయుండు ధర్మవర్తనుఁడు."

* * * *

ప్రత్యంతరముల సంపాదించి వాని సహాయముతో దీనిఁ గూడఁ బ్రకటింపవలసియున్నది.

యాదవులవంశము

వంశవృక్షము

కాటమరాజు కథలోను, దానికి సంబంధించిన యితర రచనములయందును దఱచుగా పేర్కొనబడు వ్యక్తులకు గల పరస్పర సంబంధ బాంధవ్యము లెట్టివో తెలియనిది యందలి కథా వృత్తాంతములు మనకు సరిగా బోధపడవు. అందుచే వారివారి సంబంధ బాంధవ్యములను దెలుపు నీ వంశవృక్షము ప్రత్యేకముగా నీ పుటలో ప్రకటింపబడుచున్నది. కాటమరాజు కథ చదువరులకు యిది యత్యంతము సహాయకారి కాగల దనుటలో సందేహము లేదు.

గండరాయి గురవయ్య

నందిగామ తాలూకా 'గండరాయి' గ్రామములో కొమ్ముల మార్కాపురపు రంగయ్య కుమారుడు గురవయ్య యనునాతడు యాదవకథలను సంప్రదాయ పద్ధతిని జెప్పుచుండునని ప్రతీతి. ఇది విని ముక్త్యాలలో ఆయుర్వేదరసాయనశాల ప్రధాన చికిత్సకులు, శ్రీ గురవయ్యలు వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారి సోదరులు నగు శ్రీ వేటూరి శంకరశాస్త్రిగారు పయిని పేర్కొనబడిన గురవయ్య ఇట్టువారిని నిన్నవల—సరిగా గత వేసంగి సెలవులలో—ముక్త్యాలకు పిలిపించి వారిచే నా యాదవకథలను జెప్పించిరి. ఆ గురవయ్య యనునాతడు తా గొల్లసుద్దులను పనుక నలుగురితో గూడిన తతంగములో నొకరాత్రి యంతయు పాడి వినిపించెను. ఈ గురవయ్య సాంప్రదాయకముగా నీ గొల్లసుద్దులను పాడి జీవనము జరుపుకొను కొమ్ము గొల్లల తెగకు చెందినవాడు. సంప్రదాయ సిద్ధముగా వచ్చుచున్న యీ యాచారమును పరిరక్షించుకొనుచు జీవనము చేయుచున్నవాడు. తనయింట యాదవశాస్త్రమునకు సంబంధించిన కథ అన్నియు తాళపత్ర గ్రంథములలో నున్నవని యాతడు చెప్పుచున్నాడు. ప్రకటనార్హము కానిని కోతగా నట్లే యిత్తునని యాతడు వాగ్దానముగూడ జేసినాడు. ఈ యాదవ కథలకు సంబంధించిన చిత్రములు కూడ వారివద్ద నున్నవి. అతడా కథలను పాడి వినిపింపగా వినియు కొన్ని కొన్ని స్థలముల సందేహ నివారణార్థమై యాతని నడిగి తెలిసికొనియు శ్రీ వేటూరి శంకరశాస్త్రిగారును, మిత్రులు శ్రీ వేటూరి ఆనందమూర్తిగారును సేకరించిన విషయముల నిందు వారి యనుమతితో వెల్లడించుచున్నాడను.

కాటమరాజు కథలో ప్రసక్తులగు ముఖ్య వ్యక్తులను, వారిని గూర్చిన కథా వివరములును నీ దిగువ నొసగబడుచున్నవి.

అవుల వలురాజు—

ఈతడు చంద్రవంశజుడు. కవులావుల గంగురాజునకును గంగమ్మకును జన్మించినవాడు. ఎలమంచి పట్టణ మితని రాజధాని. తన నగరములో చేదోడువాదోడులైన తగవు లాగా నీతడు ఎలమంచికి నుత్తరమునున్న 'కండమొండముల కోట'కు నధిపతి యయిన కలుభూర గంగురాజుతో యుద్ధము జేసి యందు జయమందును. చివరకు దన కుమారులకు రాజ్యము నప్పగించి తాను చనిపోవును.

(తక్కువ తరువాయి సంచికలో)

సింహాద్రిరాజు—

ఈతఁడు అవుల వలురాజు పెద్దకుమారుఁడు. సింహాద్రి సీత యితని భార్య. కరియావులరా జితనికిఁ గుమారుఁడు.

శ్రీ కూర్మమునకును జేరను దండు
శ్రీ వైష్ణవులను దాఁ జేరఁ దీసికొని
సింధు దేశము నేలు క్షితిపాలకులను
సింహబలముతోడ శిరములు నఱికి
పై నుండి చంద్రగిరి బల్లాలు నాటె
సింహాద్రి వెళ్లెను శ్రీకూర్మమందు.

పెద్దిరాజు—

ఈతఁడు అవుల వలురాజు రెండవ కుమారుఁడు. సింహాద్రికిఁ దమ్ముఁడు. భార్య పెద్దిమాదేవి. కాటమరాజు కుమారుఁడు. పాపనాకమ్మ కుమార్తె. ఈతనికిఁ జాలకాలమువఱకు సంతానము లేకుండెను. సంతానముకొఱకై యితఁడు తమ కులదైవ మయిన బసవనికి మ్రొక్కుకొనెను. తన సహోదరులు నలుగురికిని సంతాన మున్నదనియు వారి పూజల నందిన బసవన్న తమకును సంతాన మనుగ్రహింపవలయు ననియు వేఁడ పెద్దిరాజును, నాతని భార్య యగు పెద్దిమాదేవియుఁ బూజకు రాఁగా బసవన్న పెడమోము పెట్టెనఁట! అతనికి సంతానము లేదయ్యెను. దంపతులు కను దుఃఖితు లయిరి. అసలు పెద్దిరాజున కొక శాప మున్నది. ఈతని బిడ్డలు సన్యాసులై పుత్రసంతతి లేక యుందురు—అని యా శాపము. ఒకనాఁడు స్వప్నమునఁ బెద్దిమాదేవికిఁ గల్యాణములోని సోమప్ప 'సంతాన మనుగ్రహింతును. నన్నుఁ గొల్వ రమ్మ'నినట్లు తోఁచెనట! ఆ విషయమును భర్త కెఱింగింపఁగా పెద్దిరాజు నాఁడే ప్రయాణము కాఁదలచి పితృసంపాదిత మయిన యాస్తిని దన సోదరులతోఁ బంచుకొనెను. ఆ పంపకమున వారి కడగొట్టు సోదరి యయిన కొనకమ్మకు వచ్చిన పెట్టెలో వారి కులదైవతము గంగమ్మ యుండెనఁట! అది యామె యదృష్ట మని యెల్లరు నామెను బ్రశంసించిరి. ఆస్తి పంచుకొని పెద్దిరాజును, నాతని భార్య యగు పెద్దిమాదేవియు నా ప్రాంతమును వదలి కల్యాణమును జేరుకొందురు. దంపతు లిరువురును సోమేశ్వరునిఁ బ్రార్థింపఁగా నతని కఱుణచేఁ గాటమరాజనువాఁడు జన్మించి యా దంపతుల కానందముఁ గొల్పినాఁడు. ఆపయి పదేండ్లకు వారికిఁ బాపనాకమ్మ యను పుత్రిక పుట్టినది. ఈమె పుట్టిన యేడవనాఁటికి 'యార్లపెంట' రణమునఁ బెద్దిరాజు నిహతుఁ డయ్యెను.

'చిత్రభానునఁ దాను చిట్టి పాపమ్మ
ఫాల్గుణ మాసాన పాపనాకమ్మ
బుధవారమునఁ దాను పుట్టిన దమ్మ
మధ్యాహ్న వేళను మునుప జన్మించె
తల్లిగండానను తండ్రి గండాన
ధనముగండానను ధాన్యగండాన
అవులగండాన............
పుట్టినవారిల్లు బూడిదైపోవు
పుచ్చుకొనువారిల్లు భువియందు నిలుచు'

అందుచేతనే యీనాటికిని యాదవులయింట బుధవారము నాఁడాడుపిల్ల పుట్టుచో నిఁక వారు దానిని పెంచరు. మిత్రాసులకు నప్పగింతురు. లేదా యామె నింటనే యుంచుకొని యిల్లఱిక మిత్తురు. ఇది నా నాఁటినుండి యవలంబించుచున్న యాచారము.

'పోవల దన్నను పోయె పెద్దన్న
అయినవారికి జయమయి వచ్చు ననిరి
అయిరానివారికి నపజయ మ్మనిరి
మిత్రాసవారిని ముందు చేసికొని
కదనకుంభినిఁ జేరె ఘన పెద్దిరాజు
జనపతి వాలికేతునికోట చేరె
కనకదుందుభికోట కరదుర్గకోట
వాలికేతునిమీఁద స్థైరంబు చేసి
యార్లపెంట రణమున హత మాయె రాజు

వాలి సంతతివాఁడయిన వాలికేతువుచే పెద్దిరాజు నిహతుఁడయినాఁడు. అతనిభార్యయగు పెద్దిమాదేవి యాపై సహగమనము చేసినది. తండ్రియనంతరము కాటమరాజు సింహాసనమెక్కెను.

(పెద్దిరాజుచరిత్రనుండి)

ఎఱనూకరాజు—ఈతఁడు అవుల వలురాజునకు మూఁడవ కుమారుఁడు. ఇతని భార్యపేరు ఎఱనూక సీత. కుమారుఁడు భట్టావులరాజు. ఇతఁ డెఱ్ఱభూపతితో యుద్ధముచేసి చనిపోయెను.

'ఏన్గురాజులలోన యెఱనూకరాజు
యేగి యుద్ధముఁ జేసె నెఱ్ఱభూపతితో
ఎఱుకలు సేనాడు లేకేర జంట
ఎదురొమ్ము పోట్లతో నెదిరించితండ్రి!
అక్కడ రణములో హతమయిపోలి.'—

నలనూకరాజు—ఈతఁడు ఎఱనూకరాజు తమ్ముఁడు. భార్య పేరు నలనూకసీత. కుమారుఁడు చిట్టుబారి రొట్టయ్య ఒండె—పయ్యావుల రొట్టయ. ఈతఁ డొకతూరి బెజవాడ కనకదుర్గాంబను జూడఁబోఁగా 'నున్నభూపతి' యాతని సుంకము చెల్లించ మనెనంట; ఆనాఁటిలో నున్న భూపతులు దేవిదర్శనార్థము వచ్చువారి నుండి సుంకములు గ్రహించుచుండిరి గాఁబోలును! కాని నలనూకరాజు దాని కొడంబడక నున్న భూపతితో యుద్ధముఁ జేసెను. ఆకనకదుర్గ వరప్రసాదమున నలనూకరాజునకుఁ గలిగినకుమారుఁడే పయ్యావులరొట్టయ.

'నన్న బెజవాడ నలనూకరాజేగ
నంబను జూడ ఘంకం బడ్డె రాజు
సుంకంబు విలమీఁద నున్న పేయంగ
నున్న భూపతులను నుగ్గుగాఁ జంపె'

ఆపై సుంకముమాట లేకనే దేవిని జూచి నలనూక యాదేవి వలన వరములఁ బడసినాఁడు.

పోలురాజు—

ఈతఁడు అవుల వలురాజు కడగొట్టు కుమారుఁడు. వీరిదేవి యితని భార్య. వీరికి ముగ్గురు కుమారులు నొక కుమార్తెయుఁ గలరు.

భక్తిరన్న, అయితమరాజు, మమ్మయ్య, అగుమంచి - వారి సంతానము. ఈతని జననమును గూర్చి యొక వింతకథ కలదు. తరువాత చెప్పఁబడును.

ఈతని మేనల్లుఁడు పల్లికొండ (అనఁగా పోలురాజు సోదరి యగు కొమరమ్మ కుమారుఁడు) యిట్లుగాఁ దన మామను స్మరించుచున్నాఁడు.

'ప్రార్థించు జంగాల ప్రాణమ్ము కొఱకు
సమరంబు చేస్తివి... .....
భక్తుల కొఱకునై పర్వతముఁ బంపి
చోడరాజులతోడ.........
కత్తులపాలైతి గద పోలు రాజ!
భక్తులకై నీవు ప్రాణ మిచ్చితివి
ఒరులకై మన మంద ఒరగె నోమామ!'

పూర్వము చోడరాజగు సోడాణి (చోడాని) శ్రీరంగము రాజధానిగా నేలుచుండెను. కావేరినదిలో వెల్లువవచ్చినది. దాని యుద్ధృతము నాప నెవరితరము గాకపోయెను. దానిని కట్టుటకు వెట్టిచేయుటా గెవరని రాజు ఆలోచించెను. చుట్టుపట్టులవారిని వెట్టిచేయమని సోడాణి ఆజ్ఞాపించెను. వెట్టికి వచ్చిరా సరి లేదా యుద్ధము తప్పదాయె! ఆ సమయమునఁ గావేరీ సమీపదేశమున పాలకువాడలో కొందఱు జంగాలు వసించుచుండిరి. వారిని వెంటనే వచ్చి వెట్టి చేయవలసినదిగా నాజ్ఞాపించుచు సోడాణి పురవారుఁడను యోధునితోఁ గబురు పంపును. జంగాలకు నాచార్యకిరి యిష్టములేదు. ఆ రాత్రికి వేచియుండుమని పురవారునికి లక్షరూప్యములు లంచమిచ్చి జంగాలు ప్రార్థింతురు. ఆ రాత్రికి రాత్రే పయనమై పోలురాజును సమీపించి వివరములు చెప్పి తమకు సోడాణివలనఁ గలుగఁబోవు నాపదనుండి తమ్ము రక్షింపవలసినదని ప్రార్థించిరి. అప్పుడు పోలురాజు వారి కభయమిచ్చును. 'నాయనలారా! జఙ్గమలారా. మీ ప్రాణములకు మా ప్రాణముల నిత్తుము. మా యాదివకులము నాశనమయినను సరియే. మిమ్ముఁ గాపాడి తీరుదుము. వెంటనే మీరు శ్రీశైలమునకుఁ దరలిపొండు.' అనును. తెల్లవారినంతనే పురవారునకు సమాధానము చెప్పుకొనవలయును. పోలురాజు వారికి ధైర్యము చెప్పును.

"ఏడెద్దుల మసిలినాయుడు ఎన్నగల బలము
కల్లందుల మారినీడు ఘనుఁడు బొల్లావు
శ్రీశైలపర్వతము చేరంగఁ బంపె
అప్పుడు యుద్ధంబు ఆరంభ మాయె

పోలురాజు పైతీరుగా జంగాలకు సాయమిచ్చి పంపి తాను గూడ యుద్ధమునకు సిద్ధమగును.

చిలకలమఱ్ఱి గ్రామ్యమున పోలురాజు మూఁడుకన్నులవాఁడు ముక్కంటిమీఁద యుద్ధమునకు దిగును. కొంత యుద్ధము జరగును. పోలురాజొకమఱ్ఱిచెట్టుక్రింద నేల వ్రాలును.

అప్పుడితని మేనల్లుఁడయిన పల్లికొండ యచ్చటికి వచ్చును. పోలురాజతనితో నిట్లనును. "నాయనా! యింక నేను పంచలింగాల కొండమీఁద వేపకొయ్యంత లింగమై వెలసెదను. మతి యుబువదియేండ్లకు నేను వత్తును. మీ కప్పుడు పిలిచిన పల్కుచు పలుకుచుందును. నాయనా! నా కుమారులు బాలురు. నీవు వరప్రసాదివి. ఆ కుబ్జవాంద్రను కాచి పెద్దవారిని చేసి రాజ్యము కట్టించుము. ఈ తూరివచ్చు చిత్రభానుసంవత్సరమునందుఁ బగ తప్పక వచ్చును. అప్పుడు నేను వచ్చెదను. అందాక మీ మేనత్త యగు సిరిదేవిని వైధవ్యము చెందనీయక ముత్తైదువతనముతో నుండమని చెప్పుము. జాగ్రత్త! నాయనా!"

ఆపై పోలురాజు కుమారులు పల్లికొండ పెంపుమీఁద నుందురు. పెద్దిరాజు కుమారుఁడయిన కాటమ రాజు రాజ్యము వహించును.

ఈ సోడాణిరాజు పంపిన ముక్కంటితోఁ బోలురాజు యుద్ధముచేయుటకుఁ బూర్వము కొంతకథ వారిద్దఱి మధ్య జరగును.

కావేరి వెట్టి చేయుటకు సోడాణి యీ పోలురాజును గూడ రమ్మనెను. అతని యాజ్ఞను కాలఁ దన్నిఁ పోలురాజు వచ్చిన వానిని తూలనాడి పంపును. సోడాణి కోపముతోఁ గావేరియొడ్డున హోమాగ్నులు వ్రేల్చి పోలురాజుమీఁద మంత్ర ప్రయోగము చేయును. యాదవులకు దానిమూలమున నపార మయిన నష్టము సంభవించెను. వేనకువేలావులు చనిపోవును. పోలురాజీ కుతంత్రము సోడాణి దని యెఱిఁగి తిరుగమంత్రము ప్రయోగించును. దానితో సోడాణి రాజధాని యగు శ్రీరంగ మంతయు దహించుకొనిపోవును. సోడాణి భయభ్రాంతుఁ డయ్యెను. అప్పుడు సోడాణి తన మంత్రి యయిన సుమంత్రునిఁ బిలిచి యతని నిట్లడుగును 'ఏమిటి ప్రజ్ఞ! ఎవరా పోలురాజు?' అని.

మంత్రి సుమంత్రుఁ డప్పుడు పోలురాజు సామాన్యుఁడు కాఁడనియు, వతఁడు దేవతాంశసంభూతుఁ డనియుఁ జెప్పును. ఇంకను నిట్లు చెప్పును.

'కొంతకాలముక్రితము చంద్రగుప్తుఁ డనురాజు మన దేశమును బరిపాలించుచుండెను. ఆరాజు కొక కుమార్తెయుండెను. ఆమె పేరు మల్లికాదేవి. ఆమె మిక్కిలి భక్తురాలు.

ఆరాజుగారి పశువులశాలలో దివాణము క్రింద వినియోగించుట కని యయిదావు లుండెడివి. ఆ యయిదావుల పాలను రాజుగారు తమ క్రింద వినియోగించు కొనుచుండెడివారు. కొంతకాలమునకు రాజుగారి కొకవార్త వచ్చెను. కొట్టములో నాలుగావులే పాలిచ్చుచున్నవనియు, నయిదవ యావొక చుక్క పాలు గూడ నిచ్చుటలేదనియు వారు చెప్పిరి. ప్రతి దినము నాయావు వెంగుచేతనో కాని యాలస్యముగాఁ గొట్టములోనికి వచ్చుచుండెను. రాజుగా రామాటలు విని తగిన కట్టుదిట్టములు చేసెను. ఆ యయిదావులను గాచియుండుట కయిదుగురు గొల్లల నేర్పాటు గావించెను. 'కాచి యుండి యా యావుపాలు పిదుకుకొని పోవు నా దొంగ దెవరో యాతనిఁ బట్టుకొని రండు' అని యాతఁడు వారి కాజ్ఞాపించెను.

ఆవును పొలము తోలినవెంటనే గొల్లలుకూడ నావువెంటఁ బోవుచుండిరి. అవును పెద్దకుల్ల, నల్లమల కొండలను దాటి యింకను

ముందునకుఁ బోవుచునే యుండెను. ఊపిరి బిగియఁబట్టి యా గొల్లలును దానివెంటఁ బోవుచునే యుండిరి. పోయిపోయి యా యావొకచోట చాటయ్యెను. గొల్లలు కొంతదూరముననుండి చూచుచుండిరి. ఆ యావొకచెట్టుక్రింద నున్న యొక పెద్ద పుట్ట దగ్గఱకు వెళ్లెను. వెళ్ళి 'అంబా' యనుసరికి నా పుట్టలోనుండి యొక పెద్దనాగు పడగ విప్పుకొని నాట్యమాడుచు వెలికి వచ్చెను. ఆవు పాలు పితుకఁగా నాగు త్రాగుచుండెను. గొల్లలీ వింతను చూచుచునే యుండిరి. నాగు పుట్టలోనికిఁ బోయెను. అది యట్లు పోవుచుండఁగా గొల్లలు తమచేతనున్న గొడ్డలి నా నాగుమీఁదికి విసిరిరి. నాగు వెళ్ళిపోయెను. గొల్లలా చోటునకుఁ బోయి చూచిరి. గొడ్డలిలోని యినుము బంగారమయ్యెను. కొయ్య వెండి యయ్యెను. ఆవు వనుకకు మళ్ళెను. ఆదృశ్యము నాయయిదుగురు గొల్లలును నయిదుతీరులుగాఁ జూచిరి. 'నే నీరూపములోఁ జూచితిని' అని యొకఁడు చెప్పఁగా 'అబ్బే! అది కాదు నే నీరూపములోఁ జూచితి'నని మఱియొకఁడు చెప్పుచు వారు తమలోఁదాము వాదులాడుకొనిరి.

వారయిదుగురును వెంటనే రాజుకడకు వచ్చి తాము చూచిన మహిమలోఁ జూచినవింతను నాతనితోఁ జెప్పిరి. చంద్రగుప్త మహారాజాశ్చర్య మందెను. 'మీరు పుణ్యాత్ములు కనుక నే మీ కీనాఁడు దేవదర్శనము లభించినది. పదండి రేపటిదిన మాయావు పోవుసమయమునకు నన్నును బిలువుఁడు. నేనును వచ్చెదను' అని యాతఁ డనెను.

ఆమఱునాఁడు రాజుగారును, నాతని కుమార్తె మల్లికాదేవియుఁ బల్లకీల నెక్కి ముందు ఆవు, వనుక తామునుగా దానికిఁ దమరాక తెలియనీయకుండఁ బోవుచుండిరి. ఆవు యథాస్థానమునకు వచ్చెను. చంద్రగుప్తుఁడు చూచుచుండెను. నాగు పుట్టలోనుండి వెలికి వచ్చెను. దాని నిశ్వాసమునుండి పొగ భూమ్యాకాశములు గప్పుచు వచ్చెను. ఆ ప్రదేశ మంతయుఁ బొగతోఁ గప్పఁబడి పోయెను. ఆ తరువాత నే మయ్యెనో యెవ్వరికిని దెలియదు. చంద్రగుప్తుఁడు హతాశుఁ డయ్యెను.

కొద్దిసేపటికి నా వింటికి మళ్ళెను. పొగ యడఁగెను. పుట్ట స్పష్టముగా గానవచ్చెను. కాని నాగు ఏదీ? ఆ పుట్టను ద్రవ్వించి నాగును చూడవలె నని చంద్రగుప్తునికిఁ గోరిక గలిగెను. సేవకుల కట్లాజ్ఞాపించెను. వారు పుట్టను ద్రవ్వుచుండిరి. ఎంత త్రవ్వినను పుట్ట తఱుగకుండెను. నాగు కానరాదయ్యెను. త్రవ్వఁగా త్రవ్వఁగా నొక పెద్దబండ యడ్డమయ్యెను. ఆ బండయే శ్రీశైలము. చంద్రగుప్తుఁ డంతటితో నాగలేదు. ఆ బండను బగులఁ గొట్ట నాజ్ఞాపించెను. దానిక్రింద నాగు న్నదేమో యని! బండను బగులఁ గొట్టిరి. ఆ కొట్టుటలో గడ్డపారపోటు నాగు శిరస్సునఁ దగిలెను. మునుపటికవలెనే ప్రచండముగాఁ బొగ నలుదెసల నావరించెను. ఆ ధూమములో రాజుగారును, బరివారమును జిక్కువడిరి. వారు మూర్ఛనొంది చనిపోయిరి. పొగ వచ్చుట, అచ్చటి గల్లంతు అంతయు మల్లికాదేవి యవతల పల్లకీలోఁ గూర్చుండి చూచుచుండెను. కొలఁదిసేపటికిఁ బొగ యడఁగిపోయెను. తన తండ్రి యగు చంద్రగుప్తుఁడును, నతని పరివారమును నేల కొరగిన వైనమును, మల్లికాదేవి చూచెను. వెంటనే యామె పుట్టదగ్గరకు వెళ్ళి తన తండ్రికొఱకై మిక్కిలి దుఃఖించెను. తనపైఁ గనికర ముంచి తనకు దర్శన మిమ్మని యామె పరమేశ్వరునిఁ బ్రార్థించెను. అతఁడు తనకు దర్శన మీయకున్న నక్కడఁ బుట్టిన బండకుఁ దన తలఁ బగులఁగొట్టుకొందు నని యార్భాటము చేసెను. ఈశ్వరుఁ డామెపైఁ గరుణించి యామెకుఁ బ్రత్యక్ష మయ్యెను. మల్లిక తన పరివారమును బ్రదికించుకొనెను. చివర కామె యొకవరముఁ గోరుకొనెను. "స్వామీ! మిమ్ము దర్శింపఁ గలుగుటచే నా జన్మ తరించినది. నా దొక్క కోరిక. మఱుజన్మమున నేను, మీరు, మీకుఁ బాలిచ్చిన యీ యావు—మనము ముగ్గురమును గలసి యొక కుటుంబముగా వెలయవలయును' అని. పరమేశ్వరుఁడును నామె కావరము ననుగ్రహించెను.

ఆ మల్లికాదేవియే సిరిదేవిగా జన్మించెను. ఆ యావే యావుల పోలురాజుగా జన్మించి సిరిదేవిని వివాహమాడెను. వారికి సంతానమై పరమేశ్వరుఁడు భక్తిరన్నగా జన్మించెను. ఇట్లు వారి పవిత్రజన్మము లున్నవి."—అని సుమంత్రుఁడు సోడానికిఁ బోలురాజు పూర్వజన్మ వివరము తెలిపెను. సోడాణి యాశ్చర్యచకితుఁడై యట్టి మహనీయుఁడగు పోలురాజుతో బాంధవ్యము నభిలషించెను. 'మార్గ మేమిటి?' యని యాతఁ డాలోచించెను. పూర్వము పోలురాజు కంచి మొదలగు పుణ్యక్షేత్రములలో దేవాలయముల నెత్తించి యుండెను—కాని వానిమీద నింకను శిఖరములు నిలువకుండెను. ఆ విధముగా సంబంధము చేయుదమని యనుకొని సోడాణి గంధమాధవనేఁడు అను భట్టును బిలిచి పోలురాజు దగ్గరకుఁ గబురు పంపెను. దాని సారాంశ మిది!

'పోలురాజా! నీవు పలుస్థలములయందు దేవాలయములు నిర్మించితివి. కాని వానిమీద శిఖరము లింకను వెలయలేదు. ఆ శిఖరముల నెత్తించి పుణ్యశేషమును నేనును బంచుకొందును. గుడిలో లింగము నీది. గుడిమీఁది శిఖరము నాఁది. పాలగచ్చుతో నాపని చేయింపవలయునని నాకున్నది. దయచేసి నాకు మీయావులపాలు పంపుము'—అని.

గంధమాధవనేఁ డావిషయమును పోలురాజున కెఱింగించెను. 'చంకలో గుదియఁబెట్టుకొని శివశార్థి సన్నట్లు ఏమిటీ రాయబారము? నే నెట్లు పాలు పితికి యవి యన్నియుఁ బంపు నేర్పాటు చేయఁగలను? అంత యవసరమే యయినచో మీరాజుతో నిక్కడినుండి శ్రీరంగము దాఁకఁ గాలువలు తీయించు కొమ్మనుము. పాలు పితికించి యందుఁ బోయింతును' అని పోలురాజనెను.

ఆవిషయము తెలిసి సోడాణి యాశ్చర్యమందెను. 'ఇదేమిటి? పాల నడుగఁగా బిందెలో గంగాళాలోఁ బంపు ననుకొంటిని. కాలువలు తీయించు మనుచున్నాఁడే? చూతా' మనుకొని సోడాణి గచ్చుకాలువలు తీయించెను. రెండుదినములు గడచి మూఁడవదిన మగుసరికి నాకాలువలు పాలతోఁ బొంగి పోవుచుండెను. కాలువలలోఁ బాలు గట్టుల నెగఁదట్టుచుండెను. ఇంకన నొక్కరోజట్లే పాఱుచుండినయెడల శ్రీరంగ మంతయు పాలమయము నగునట్లుండెను. సోడాణి దిగ్భ్రాంతుఁడై

పోలురాజునకుఁ బాలు పంపుట చాలింపు మనికబురు పంపెను. ఈ వార్త తీసికొని భట్టు పోవుచుండఁగా పోలురాజు పంపిన ఎఱ్ఱయ్య యతనికిఁ దారసిల్లెను. పంపిన పాలు సరిగా శ్రీరంగము చేరుచున్నవో లేదో చూచి రమ్మని పోలురాజతనిని బంపియుండెను. ఎఱ్ఱయ్య యావార్తతో నచ్చటికి వచ్చుచుండెను. అప్పటి కప్పుడే పాలకాలువ తెగి పాలు నవస్థలో నుండెను. ఎఱ్ఱయ్య శ్రీరంగమును సమీపించెను. సోడాణి కాలు గాలిన పిల్లి వలెఁ గాలువయొడ్డునఁ దందనాలాడుచుండెను. గట్టు కొద్దిగా తెగెను. వెంటనే సోడాణి యొక పార తీసికొని యింత మన్ను పోసి గట్టు తెగకుండఁ గాపాడెను. ఇది చూచుచున్న యెఱ్ఱయ్య "ఇట్టికి మన్ను రమ్మన్న ఓ వెఱ్ఱి సోడాణీ! ఇప్పు డేమిటయ్యా నీవు నువ్వే కట్టి చేసుకుంటున్నావు?" అనెను. సోడాణి యామాటలకుఁ జిదికిపోయెను. తన జులుమునకు, నహంకారమునకు సిగ్గుపడి యెఱ్ఱయ్యను సత్కరించి పంపెను. అప్పటి నుండియు సోడాణియుఁ బోలురాజును బరస్పర సఖ్యముతో వర్తిల్లుచుండిరి.

(పోలురాజు చరిత్ర నుండి)

కొమరమ్మ—

ఈమె యావుల వలురాజు కుమార్తె. పందుమల పాపినాయని భార్య. పల్లికొండ యీమె కుమారుఁడు. అతఁడు వరప్రసాది. యాదవుల కులగురువు.

కరియావులరాజు—

ఈతఁడు సింహాద్రిరాజు కుమారుఁడు. 'కాళ్లలో కత్తి కడిగె కరియావులరాజు'. ఈతఁడు సోదరుఁడగు కాటమరాజు తరఫున నెలగఢ్డపాటి పోట్లాటలోఁ బాల్గొనెను. ఈతని చెల్లెలు చిట్టినూక.

కాటమరాజు—

ఈతఁడే యాదవకథా నాయకుఁడు. ఇతనికే మఱి యైదు నామాంతరము లున్నవి.

"నరజన్మ మెత్తుటచే నలనన్న
ఆవుల గాచుటచే ఆవులన్న
పశువులకు పట్టము గట్ట పశువులన్న
కాట కోటేశ్వరుడు కాటమరాజు
క్రతేయుడు." ఇవి!

ఈతని జననము ధాతనామ సం॥ ఫాల్గుణ శుద్ధపంచమి గురువారము. ఆనాఁడు యాదవులకుఁ బర్వదినము. ఈతని నాధారముగాఁ గొనియే యాదవశాస్త్ర మంతి పెరిఁగినది.

తండ్రి పెద్దిరాజునకు సంతానము లేకపోఁగా కల్యాణము సోమప్ప వరప్రసాదమున కాటమరాజును, పాపనూకమ్మయు జన్మించిరి. పెద్దిరాజు అర్లపెంట రణములో చనిపోఁగా కుమారుఁడు కాటమరాజు కొంతకాలము మున్త్రాసుల యిండ్లలోఁ బెరుగును. ఆపై రాజ్యము చేయును. నాఁడీతఁడు తన పశువులమందను ఉత్తరదక్షిణభూములలో మేపుకొనుచు కాశినుండి కంచివఱకు వచ్చును. నెల్లూరిలో నలసిద్ధి రాజునొద్ద పుల్లరి యొడంబడిక వ్రాయించుకొని పశువుల మేపుకొనును. అనల్లసిద్ధి చెల్లెలు కుందమాదేవి భూములలో వీరి పశువులను మేపఁగా నామె యాతని పశువులకు నష్టము గలిగించినది. అది కారణముగా కాటమరాజునకును, నల్లసిద్ధికిని నెలగఢ్డ పాడులో ఘోరయుద్ధము జరగెను. రణమున నలసిద్ధియుఁ గాటమరాజును మరణింతురు.

యాదవులమతమున విష్ణువే కృష్ణుఁడు. కృష్ణుఁడే కాటమరాజు. ఇతనిది ఆదినారాయణవంశము. అచ్యుతా నంద గోత్రము. సురలు యాదవులుగా, సురకాంతలు గోపికలుగాఁ బుట్టిరని వారి విశ్వాసము.

ఈతనికి డెబ్బదియేను బిరుదులున్నవి. అంభోజ బిరుదు, ప్రళయకాలబిరుదు, సింగిణితోరణాలు, కనకసింగిణీలు, విష్ణుబిరుదు, చంద్రబిరుదు, గరుడ శార్దూల కనక పడగలు, పిగిలి తలాటము, పిగిలి కుచ్చులు, పంచలోహతలాట, భస్మ శంకర—యిత్యాది బిరుదులు గలవాఁడు కాటకోటేశ్వరుఁడు.

కాటమరాజు భార్య పేరు మల్లవాడి గంగ. అర్లపెంట రణమున నాతని తండ్రి చనిపోయినప్పు డామె యాతని వివాహ మాడఁగోరెను. అప్పు డాతఁడు 'ఇప్పుడు కాదు. నీవు పోయి మల్లవారింటఁ బుట్టుము. నేను ఉత్తరభూములకుఁ బోయి దక్షిణ భూములకు మరలు నప్పుడు నిన్ను వివాహమాడుదును.' అనెను. దక్షిణభూములకు వచ్చినపుడు పాలేటిలో గంగ యాతనిని దాటనీయదయ్యెను. అప్పు డాతఁడు గంగను ప్రార్థించును. మల్లవారు వచ్చి కాటమరాజును ప్రార్థింపఁగా కాటమరాజు కత్తికిఁ బుస్తె కట్టి యా యింటిపడుచును వివాహమాడును. ఇతని తండ్రి యగు పెద్దిరాజునకుఁ గల శాపముచే నితనికిఁ బుత్రసంతతియే లేదయ్యెను.

పాపనూకమ్మ—

ఈమె కాటమరాజు సోదరి. చిత్రభాను సంవత్సరమున ఫాల్గున మాసమునందు బుధవారమునాఁ డీమె పెద్దిరాజునకును, పెద్దిమాదేవికిని జన్మించెను. ఈమె పుట్టిన యేడవనాఁడు పెద్దిరాజు గతించెను. అందుచేతనే బుధవారమునాఁడు పుట్టుట యాదవులకు నశుభసూచకము. (వివరములు పెద్దిరాజునుగూర్చిన వృత్తాంతమునం దొసఁగఁబడినవి.)

ఈమె తనం తండ్రియయిన పెద్దిరాజు మరణానంతరము మున్త్రాసుల యిండ్లలోఁ బెరిఁగెను. పెద్దిరాజు చనిపోవుచు మున్త్రాసులతో నిట్లనెను. "నాయనలారా! ఈ పాపనూకను మీరు పోషింపుఁడు. భక్తిరన్న యని యీమె సోదరుఁడు వచ్చి యీమెను తీసికొనిపోవును. అప్పు డతని కీమె నప్పగింతురు గాని" అని. ఆ బిడ్డను తమ బిడ్డయని తెల్పినపుడు మున్త్రాసులు మంత్రప్రయోగము చేయుదురు. అప్పుడు పెద్దిరాజు ప్రత్యక్షమై యది సత్యమే యనును. ఇదియే భక్తిరన్న యామెను గ్రహించుటకు నిదర్శనము.

కొంతకాల మయినపిదప మున్త్రాసులకుఁ బేరాస కలిగెను. ఆమెను హరించినచో నామె తాలూకు ఆస్తియంతయుఁ దమదే. యని! పాపనూకమ్మను నొకగదిలో వారు దాచియుంచిరి. కొంత కాలమునకుఁ బిదప భక్తిరన్న పెద్దిరాజు సంతానమునకై వెదకుచు నా మున్త్రాసులుండు నగరికి వచ్చెను. వారి నడుగ నెవరును నా విషయమై యేమియుఁ జెప్పరయిరి. రెన్నాళ్లుండెను గాని లాభము

లేదయ్యెను. మూఁడవనాఁడు ముత్రాసు లిండ్లలో వస్లు దంచుకొను చున్న యమ్మలక్కలు ధర్త్రిరన్న యూరువదలి వెడలిపోయియుండు నని యెంచి దంపుటకు రమ్మని పాపనూకను బిలిచిరి. పాపనూకయు వచ్చి వడ్లుదంచుచు నొక సువ్విపాట పాడును. అప్పుడు ధర్త్రిరన్న యాదారిని బోవుచు నది విని వచ్చి పాపనూకను దనవెంటదీసికొని పోవును. సువ్వి యిది!

సువ్వి! సువ్వి! దేవ సువ్వి! సువ్వన్నలార
సువ్వాలె పాడితే యే యన్న రాఁడు?
పచ్చవడ్లు నే దంచి పాలెసరబోసి
పాయక నే జాతు పాలేట దారి
సువ్వాలె నే నొక్కపోటు వేసేను
తడిగే నమ్మ ధనమకొండ ధాన్యరాసుల్లు
నవిదేదుమందిలో సంపదగలరాజు
అవులపోలురాజు అన్న కూతురిని
కాశికి పడమర గంట మ్రోగింది
కాశి పోయినధర్త్రిరన్న కల నన్నగాడు
శిరసున్న లింగాల శివభక్తురాలు
వరుసతో 'నల్లమేడ' వదినమ్మ మాకు
అవురా తీరమ్మా అద్దములో తీరు - మా
ఆడవారిలో నెల్లా అగుమంచి తీరు
మొగలిపూ తీరమ్మా మొగసాల తీరు
మొగవారిలో నెల్లా ముమ్మయ్యతీరు
కాకర చెట్టుకి కాయ లందమ్మ
కన్నతల్లి పెద్దమ్మకు కమ్మ లందమ్మ
గుమ్మడిచెట్టుమీద గువ్వ వ్రాలంగ
గుంటములో పెద్దిరాజు కూలె గామాలు
సింహాము భేతాళ శిర సుత్తరించి
కాశిలో కత్తి గడిగె కరియావులరాజు
ఏనూరు సన్నాలు ఎం డుంగరాలు?
ఎద్దావుల చెలికాఁడు మా ఎల్లయ్య రాను

ఇట్లుగా నామె
తిరుమందుల గోత్రాలు తీర్చి పాడింది
మర్లవారి గోత్రాలు మగువ పాడింది
చల్లవారి గోత్రాలు చక్కగ పాడింది
వందుమల గోత్రాలు పరగ పాడింది

అప్పుడు ధర్త్రిరన్న యామెను తీసికొని పోయినాఁడు. నిద ర్శనము గూడ నాతఁ డాసందర్భమునఁ జూపెను.

ధట్టావుల రాజు—

ఈతఁడు ఎఱనూకరాజు కొడుకు. కాటమరాజు తరపున సెలగడ్డ పాటి యుద్ధములో సిద్ధిరాజుతో నితఁడు యుద్ధము చేయును.

పయ్యావుల రొట్టయ్య—

ఈతనికే దట్టావుల రొట్టయ యని నామాంతరము కలదు. ఇతఁడు వలనూకరాజుయొక్క కుమారుఁడు. ఇతని తండ్రి యగు వలనూకరాజు నున్న భూపతులపై యుద్ధము చేసినవు డీతఁడును నతనికి సహాయుఁడుగా నుండెను. ఆ యుద్ధమున నీతఁడు జయించుటచే బెజవాడ బెబ్బులి పెయ్యావుల రొట్టయ్య యను యాతఁ డనిపించుకొనెను. ఇతఁడు బెజవాడ కనకదుర్గ వరప్రసాది.

ఎద్దులభాషలు ఎల్లయ్య కెఱుక
రొట్టయ్యభాషలు ఎద్దుల కెఱుక
అవుకి హరిమంత్రం, ఎద్దుకి గురుమంత్రం
నూటికి కెలగ ఎల్లయ్యకు—

కాటమరాజు సైన్యము ఎఱగడ్డపాడులో యుద్ధము సేయఁ బోఁగా నాతని మందలోని పసువులు కొన్ని శకునములు తెలిపినవి. ఆ వాని వివరములేవో తెలియఁగోరి కాటమరాజు ఎల్లయ్యను బిలిచి యడుగును. 'గోభాషాంత్రములు' కొంత తెలిసినవాఁడగు ఎల్లయ్య వాని వివరములను రాజున కెఱిఁగించును.

ధర్త్రిరన్న—

ఈతఁడు పోలురాజునకును సిరిదేవికిని జన్మించినవాఁడు. ఈశ్వరావతారము. ఈతఁడు పరలోకగతు లయిన తన పూర్వులకుఁ బుణ్యలోకములు కలుగవలయునని వారివారి పిండములఁ గొని కాశికేగి యందు గంగలో నిమజ్జనముచేసి వచ్చెను. ఈతనిగూర్చి యొక కథ విస్తరభీతి నిట నుదాహరింప మానితిని.

అయితమరాజు—

ఈతఁడు పోలురాజునకు రెండవ కుమారుఁడు. కాటమరాజునకు సోదరుని వరుస. నలసిద్ధిమీఁద యుద్ధమున నీతఁడు చూపిన పరాక్రమము ప్రశంసనీయము. అల్లునాడెన్న ఈతని కుమారుఁడు.

ముమ్మయ్య—

ఈతఁడు పోలురాజునకు మూఁడవ కుమారుఁడు. ఈతఁడును యుద్ధమునఁ బాలుగొనును. ఇతనిది చక్కని విగ్రహము. అందు చేత నే,

"ఆడవారిలో నెల్లా అగుమంచి తీరు
మొగవారిలో నెల్లా ముమ్మయ్యతీరు." అని ప్రశస్తి యేర్పడినది.

అగుమంచి—

ఈమె పోలురాజునకుఁ గడగొట్టు బిడ్డ. భర్త ఉత్తమరాజు. వీరి బిడ్డఁడే పోచయ్య. 'అగుమంచి కథ' యని యీమెను గూర్చిన కథయే గ్రంథరూపమున నున్నది.

దానిఁ గూర్చినవివరము లింతకుఁ బూర్వమే యొసఁగఁబడినవి. ఎఱగడ్డపాటిలోఁ దనభర్తయు, సోదరులలోఁ గొందఱును నిహతులగుట విని యాభరణాదికముల విసర్జించి యీమె సహగమనము చేయును.

గోసంగులు—వీరు ఆరువేలమంది. మంగల్లి పాడు వీరి తాణ్యము. కొంగవాలుకత్తి వీరి యాయుధము.

చినగబ్బి పెదగబ్బి చిన్నయ్యతమ్ములు
పినరంతు పెదరంతు బీరన్నతమ్ములు

అశనిపాక కుమారుఁడు మసిలినాయుఁడు. మసిలినాయునికుమారుఁడు బీరినాయఁడు. ఈతఁడు మాతంగిహీరుఁడు. గోసంగుల కథపతి. కాటమరాజు శెల్లవారికిని తాణ్యము లేర్పఱచి తనకు తాణ్యము

తీర్పుఉపక పోఁగా నితఁడు కాటమరాజును ప్రార్థించి నిష్ఠురము లాడి మంగల్లిపాడు గ్రామము నిప్పించుకొనెను.

చల్లవారు—చల్లభూపతికి నేడుగురుకుమారులు కలరు. పిన్నయ్య, వేంకటాద్రి, కోనేరు, అచ్యుతుఁడు, అనంతుఁడు, గోవిందుఁడు, పుణ్యుఁడు—వీ రందఱును కాటమరాజునకు యుద్ధమున సాయమగుదురు. సాగలకొండ వీరిగ్రామము.

పద్మనాయఁడు—

ఇతఁడు వెలమకులమునకుఁ జెందినవాఁడు. 'కులమున వెలమ వా చెలిమిని గొల్ల'యని యీతనిని కాటమరాజు సంబోధించును. ఇతఁడు కలనాయని కుమారుఁడు. కలనాయఁ డొక గోహత్యను గావించినాడు. అపాప మెఱువదియేండ్లకుఁగాని తీరదుట! గోహత్య కావున గోపాలునికిఁ దాము సేవచేసినఁ గాని యాపాపము పరిహారము కాదు. అందుచే నాతని తరువాత పద్మనాయఁడు కాటమరాజునకు మంత్రియై సేవ చేయును. అతఁ డీతనిని బావమఱఁదిగా సంభావించును.

గంగమ్మ—

యాదవుల కులదైవ మీమె. ఈమెనుగూర్చి యీక్రింది ప్రశస్తిని గొల్లలు చెప్పుదురు.

పండ్రెండుచేతుల భాగీరథీగంగ
జడలు విరబోసిన జాహ్నవీ గంగ
మురిమురి మీస మెచ్చిన మూడులక్షల రాజుల శిరసులు—
నడుముకి వడ్డాణం కావించె కాటమరాజు
తొంబైనూఱు యేనుగుల కుంభస్థలము
గావు మెడకు పెట్టెను కాటమరాజు
పన్నెండు చేతుల భద్రేను ఆయుధాలను [illegible]
అసురుల మర్దించు అంబువు ఒకచేత
దూతల మర్దించు దుడ్డు ఒకచేత
పట్టెను గంగ త్రిశూలము ఒకచేతి
సింగిణీ ఒకచేత కరవాల మొకచేత
కత్తి ఒకచేత ఖడ్గము ఒకచేత
పరుషైన దానిమ్మపండు ఒకచేత
శంఖువు ఒకచేత చక్రము ఒకచేత
ఐరిగోల ఒకచేత.........
డక్క ఒకచేత డమరుక మొకచేత
బద్ది యారగించేటి పట్టెడ ఒకచేత
కట్టిన దమ్మవారు మాంఘాళి చీర
తొడిగినది గంగ తొమ్మిది మూళ్ళ
దొంతావళి రవిక
రాక్షసవన్నియ రవిక తా తొడిగి

ఈ వర్ణనము గంగస్వరూపమును దెలుపుచున్నది.

మనుమసిద్ధి—

ఈతఁడు నెల్లూరును పరిపాలించినరాజు. నల్లసిద్ది యను నీతనికి వ్యవహారము కలదు. ఈతఁడు అమరావతి లింగేశ్వరునికిని పార్వతికిని బుట్టిన ముక్కంటికిఁ బుత్రుఁడు. ఈతని కెనిమిదిమంది సోదరీలు గలరు. కుందమాదేవి యం దొకతె. సంప్రదాయముగా మనుమసిద్దిని గూర్చి చెప్పఁబడు వృత్తాంత మిది. చరిత్ర నికషమునకిది నిలువఁజాలక పోవచ్చును.

ముక్కంటి—

ఈతఁడు అమరలింగేశ్వరస్వామికిని పార్వతికిని కుమారుఁడు ఇతనికి నెనిమిదిమంది సంతానము. ఈతని జన్మమును గూర్చి యొక వింత కథ కలదు. విస్తరభీతి నది యుదాహరింప మానితిని.

* * * *

కాటమరాజు కథ - భారతము

పలనాటివీరుల కథ భారతమంత పెద్దగ్రంథ మగుటచే నది పలనాటి భారత మనియు, బ్రహ్మనాయుఁడు పలనాటి కృష్ణుఁడుగా, బాలచంద్రుఁ డభిమన్యుఁడుగా భావింపఁబడుటయుఁ గార్యమపూడి కదనరంగము కురుక్షేత్రసంగ్రామరంగముగాఁ దలపఁబడుటయు నెల్ల రెఱిఁగినవిషయమే. పలనాటివీరుల కథ పలనాటిభారత మయినట్లే కాటమరాజుకథ యాదవభారత మనఁ దగియున్నది. కురుక్షేత్రమునఁ బాండవులతోఁ బోరుటకు సైన్యాధిపతి నియామకములు జరిగినట్లే యిందును నొక్కొక్క దినమున కొక్కఁడు ప్రధానముగా యుద్ధముసేయుట గమనార్హము. అర్జునునకు శ్రీకృష్ణునివలెఁ గాటమరాజునకుఁ బద్మనాయఁడు సలహాల నొసఁగుచు నుండెను. అనాగత విషయములయం దాతఁడు పల్లికొండ సలహాల నపేక్షించుచుండువాఁడు. యుద్ధమాడువ డంతులను పల్లికొండయే తెలుపుచుండెను.

"బలభద్రమూర్తి! యో బావ! పల్లికొండ!
తెలఁగి మన యాదవుల్ చేసిన యాజి
మాఘబహుళ అమావాస్య మంగళవారంబు మొదలు
బాగుగా తెంబళ బ్రహ్మరుద్రయ్య
దశమి గురువారాన తగఁ జల్లవారు
ఎసగంగ బొల్లావు ఏకాదశి తిథి
అమర ద్వాదశినాఁడు అమరవీరన్న
త్రయోదశినాడు తగ బాలరాజు
తెనయంగ శేపట నెవ్వరి వంతో?"

భారతమునందువలె నిందును రాయబారము కలదు. కనుక పలనాటివీరుల కథను పలనాటిభారత మనినట్లే కాటమరాజు కథను కూడ యాదవభారత మనఁదగు ననుటలో దోషములేదు.

చర్మ సౌందర్యమును చేకూర్చు సబ్బులు

చర్మసౌందర్యం అకస్మాత్తుగా సంభవించేది కాదు. పట్టువంటిచర్మముగలసుందరాంగు లందరును చర్మపోషణ విషయమున అపారమైన శ్రద్ధ తీసికొనేవారే.

అందమైన చర్మాన్ని కోరేవారందరికీ "కామినియా సబ్బులు" అమూల్యమైనవి. అవి చర్మరంధ్రాలలో ఉండే మాలిన్యాలను కడిగివేయటమేగాక చర్మాన్ని సున్నితంగా మృదువుగా చేస్తవి. శాశ్వతమైన పరిమళము కలవి. వివిధ పరిమళములలో దొరకుతవి.

KAMINIA MRUG KASTURI SOAP. (Regd.)

"కామినియా" సబ్బులు

స్నానం చెయ్యటంలో నూతనానందం కల్పిస్తవి. వైట్‌రోజ్, దిల్బహార్, ఓంటెంం, లవెండర్ మొదలైన వివిధరకాలవి దొరుకుతవి.

ప్రశస్తమైన ఈ టాయిలెట్ సబ్బులను నేడే వాడి చూడండి.

అందమైన వర్చస్సు

చర్మపోషణకు తగు శ్రద్ధతీసుకోవటంవల్ల వస్తుంది

కామినియా స్నో

(రిజిష్టర్డు)

తీవ్రమైన ఎండ, దుమారంతో నిండిన వేడిగాడ్పులు, పొడిగాలి-పిటిబారిన ప్రకృతులు సాధారణంగా ఎండదెబ్బ తినకుండా గాని, కమిలిపోకుండా గాని, బొబ్బలు లేలకుండా గాని ఉంచటం కష్టం అయితే కామినియా స్నో ఉపయోగించండి. అది మీ వర్చస్సును భద్రంగా కాపాడుతుంది.

లావణ్యమైన ఈ స్నోను నిత్యం వాడితే మీ చర్మం బిడ్డల చర్మంలాగు సున్నితంగా ఉంటుంది.

సోల్ ఏజంట్లు:

ఆంగ్లో-ఇండియన్‌డ్రగ్ & కెమికల్ కం.,

285, జుమ్మామసీదు, బొంబాయి-2

జగద్విఖ్యాతి గాంచిన జాండ్రపేట చూర్ణము

(రిజిష్టర్డు ట్రేడ్ మార్కు)

గ్యారంటీ!

వాడి చూడండి!!

సంగ్రహ, పాండువ, గుల్మ, హృద్రోగములు, ఉబ్బసములు, రక్త ప్రదరము, శ్వేతప్రదరములు, మొదలగు సర్వ వ్యాధులను నివారించుటలో పేరుపడినది ప్రఖ్యాతి వహించెను.

వైద్యశేఖర, గుత్తినాగయ్య

రిజిష్టర్డు ఫిజిషియన్

1 పొట్లము వాడిన 15 రోజులకు గుణమిచ్చును.

15 రోజులకు సరిపడే పొట్లము 1-కి రు 5-0-0.

శ్రీ వెంకటేశ్వరాయుర్వేదాలయం,

జాండ్రపేట. (వయా) చీరాల, గుంటూరు జిల్లా.

శ్రీ గురురాజ ఇండస్ట్రియల్స్

మాన్యుఫాక్చరింగ్ & సెల్లింగ్ ఏజెంట్లు

ది యస్వంత్ సోప్సు & కెమికల్సు లిమిటెడ్

బెంగుళూరు

మెస్సర్సు **యం. పట్టాభిరామ్ & కంపెని**

అరండల్ పేట, గుంటూరు, వారు

16 మార్చి 1953

నుండి, ఆంధ్ర జిల్లాలకు తమ సోల్ సెల్లింగ్ ఏజంట్లుగ నియమింపబడిరని ప్రకటింప సంతసించుచున్నారు.

ఆంధ్రదేశమున వ్యాపారవివరములకు వారికి వ్రాయగోరవలసినది.

నూతన సంవత్సరము మా ఖాతాదార్లందరకు, సంతోష, సంపదలను ఒసగుగాక.

మంజీర*

"ధాశరథి"

ఎవరి గజ్జెల రవళివే నీవు! మంజీర!
ఎవరి కజ్జల బాష్పధారవే! మంజీర !
నీవు పారిన దారిలో ఇక్షుదండాలు
నీవు జారిన జాడలో అమృత భాండాలు
నీవు దూకిన నేల మాకు విద్యున్మాల
నీవు పాకిన పథము మాకు చైత్రరథమ్ము
ఎవరి కొరకయి పరుగులెత్తి వచ్చితివి?
ఎవరి జూచి తటాకమైనిల్చి పోతివి?
నా తెలుగు నింగి నీడల నడచి నడచి
తెలుగు నడకలు నేర్చుకో గలిగినావు;
తెలుగు కవి కలమున మషీజలమువోసి
వ్రాయమని నావు తీయని పదము నొకటి

జీరలు వడ్డనా గళముజేరి నవధ్వని పుక్కిలించు మం
జీరవు నీవు; నీ వెలుగు జిందెడి చక్కని దేహయష్టికే
చీరలు కాన్క తేగలను చెప్పుము? తెల్గునదీ! తెలుంగు బం
గారపు రంగు లద్దిన నిగారపు కావ్యదుకూలముల్ వినా.

నీ నీలాల జలాల చేలములలో నిద్రించు నాకాశ మం
భో నిర్నిద్ర పయోద గర్జనముతో ప్రోద్యన్మహా విద్యుదు
ల్కానీకమ్ములతో సదా సలిల ధారా రమ్య వర్షాయుతు
స్థానమ్మై కృషిక ప్రజావళి బుభుక్షా శాంతి గావించుచున్

ఆకలి తీర్చుకన్న ఘనమైన మహా యజనమ్ము కానదీ
లోకమునందు; నీ మనసులో నొకనాడు తదీప్సితమ్ము చీ
కా కొనరింప వాకవయి, కాలువవై, ఝురివై, తటాకమై
మాకొరకేగు దెంచితి సుమా! కమనీయ పయో భరమ్మునన్

---

* ఈయమ బాలగిరి కనుమల్లో ఉద్భవించి తెలుగింటికి జారివచ్చిన తెలంగాణ ముద్దుబిడ్డ. ఈమె చల్లనిచూపుల జల్లులకు మూడు లక్షల ఎకరాల ఎర్రని ఎడారి పచ్చని పంట చేనుగా పరిణమించింది. ఈవిడ దూకుళ్లకు విద్యున్మాల లుద్భవించి పల్లె పల్లెకూ కాంతిని ప్రసాదిస్తున్నాయి. గంజి దొరకని కర్షకులకు అపరంజి దింపిన నదీమతల్లి—మంజీర.

శిలగా నే గిరిసీమ నుండితివో మంజీరా! శతాబ్దాలు ని
శ్చల వృత్తిన్ పలుకేనిలేక నొక వృక్షచ్ఛాయ దుష్టాత్మ గుం
డెలలో ద్వేషమువోలె ఇంచుకయినన్ హృద్యమ్ముగా; కిష్టు క
న్నుల నీరై ఇటుజారినావు దయతోనో, ప్రేమ భావాననో!

నిను కరగించి తెచ్చిన పునీతుడెవం? డతనిన్ భగీరథుం
డనవలె; వాడు నా తెలుగు టంగణ మందలి ముళ్ల దుబ్బులన్
తునియలు కొట్టి ఈ చెరకు తోటలు నాటి, హాలమ్ము గ్రుమ్మి భూ
మిని ప్రసవింపజేసి పసిమిన్, మిసిమిన్ పెకలించె దండిగా

అతడు నేల దున్ని బ్రతుకంతయు పస్తులు పన్న రైతు మా
పోతనయేమొ! వాని పడవోతలలో కవితా ప్రపంచ మా
పాత మనోహరమ్మయిన పల్కు జగద్విది తమ్ము! వాని సం
గాతమునీకు కావ్యతను కల్పన చేసినదోయి, వాహినీ!

ఒకట నదివయి, ఒకచోట ఒదిగి ఒదిగి
*సాగరమ్మై చలింపక దాగియుంటి
వెంత సౌమ్య స్వభావమోయీ! పరుంగు
లిడు మనస్సును బంధించ దొడగినావు.

†'ఇందూరు మండలం' బెండాక నీనీటి
తడి తాకి తీయని తనము నొందు,
నా తెలంగాణమ్ము గీత నృత్తములతో
నెందాక నిన్ను పూజించుచుండు
నందాక నిరుపేద లంది నీ జలధార
పండింతు రెల్లగా పైరుపంట,
ఏ కవీశులు నీ మహాకావ్యత నెరింగి
తమ కలమ్ములకు సౌందర్య మిడుదు.

ఎంత దాక మహీ మండలాంతరమున
నీ వెలుంగుకు రవ్వంత నీడ రాదు,
దివ్య గోదావరీ గృహాంతికము నందు
నీ విలాసమేనాటికి నిలిచిపోవు.

రుద్రవీణ తీవ మాద్రి జుం జుమ్మని
తరగ లెత్తి వచ్చుదాన వీవు;
నా మనస్సులోన నాదాలు కల్పించి
స్పందనమ్ము నేర్పజాలి నావు

*నిజాంసాగర ప్రాజెక్టు
†నిజామాబాదు జిల్లా

నా తెలుగు వీణపోయిన మూర్ఛనలు నేడు
నీవుగా పారి నిండినవి నాభూమిలో:
ఇక ఎన్ని చెరకు తోటలు పండవే చోట!

యెవ్వరే యెదురొచ్చి* ఏడు పాయలు చేసి
రవ్వల్ల వీణగా రాగమెత్తిరి నిన్ను?
'ఏడుపాయల దుర్గ' యేమన్నదే నిన్ను?
యేమన్నదే నిన్ను యేడుపాయల దుర్గ?

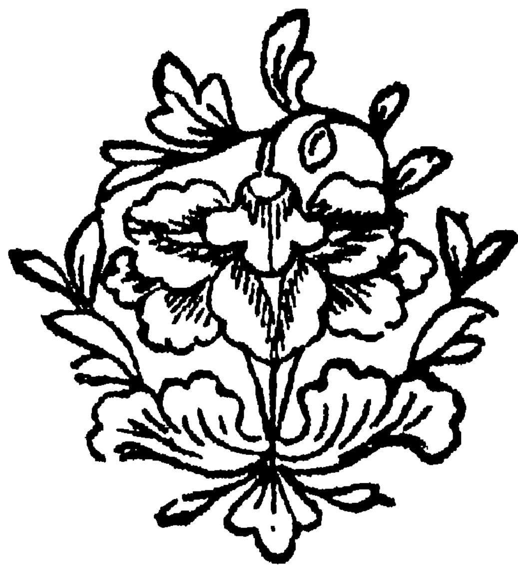
(మంజీర మౌనభంగం)

"ఏడుపాయల దుర్గ యెదురుగా వచ్చింది,
పాడు కొమ్మన్నాది, పరుగులిడ మన్నాది,
స్వర ముక్కపాయగా సాగిపొమ్మన్నాది,
బంగారు పండించి ప్రజల కిమ్మన్నాది."

(మంజీరకు విశ్రాంతి)

అదిగో హసంతికలు అదెసుమ లలంతికలు
అదిగో శామంతికలు అదిగో వాసంతికలు
జయ దాయకములు సంశయ మాయకమ్ములా
ప్రియకరము లమృత పిచ్ఛిలము లుజ్జ్వలములు
మిట్టలెక్కి యెక్కి గుట్టలు దిగజారి
త్రోవ గడిచి వచ్చినావు నీవు;

మిగుల శ్రమలు గొన్న మిసిమింతు రాలవు
సేద దేరు మీ ఉగాది చెంత!
ఎవరి గజ్జెల రవళివే! నీవు మంజీర!
ఎవరి కజ్జల బాష్ప ధారవే! మంజీర

* మెదకు మండలంలో ఒకచోట మంజీర యేడు పాయలుగా చీలుతుంది.
యేడు పాయలుగా మంజీర చీలినచోట 'ఏడుపాయల దుర్గాదేవి' వెలిసింది. జాతరకూడా యేటేటా జరుగుతుంది.

ఆంధ్రదేశ ఖనిజసంపద

శ్రీ ఎ. వి. భాస్కర్

ఆంధ్రరాష్ట్రావతరణం త్వరలోగానున్నట్లు వార్తా పత్రికలు, ఉద్దండనాయకుల ప్రసంగములు తెల్పుతున్నాయి. వివిధ గతుల ప్రయత్నములు సాగించి, ఎంతోకాలముగా వేచి చూచుచుండిన ఆంధ్రులముందు ఒక ఆశారేఖ పొడ చూపింది. అది నిర్దుష్టంగా నిలిచే అవకాశాలూ చాలా కన్పిస్తున్నాయి.

ఈ శుభసమయంలో ఆంధ్రరాష్ట్ర స్థానిక పరిస్థితులు అమూలాగ్రంగా తెలుసుకోవలసిన, అవసరం, బాధ్యత ప్రతీ ఆంధ్రుడి మీదా ఉన్నాయి. ఈ సందర్భంలో పెక్కురు వివిధరీతుల ఆంధ్రరాష్ట్రస్థాపనలో ఉన్న లసువు బిగువులు, ఆర్థికంగాను, సామాజికంగానూ, వ్యావహారికంగానూ, వ్యక్తీకరించారు. ఖనిజసంపదలో ఆంధ్రరాష్ట్రస్థితిగతులను తెల్పడమే ఈ వ్యాసముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము.

ప్రకృతి శాస్త్రరీత్యా ఖనిజసంపద ముఖ్యంగా కొండప్రదేశాలలో ఎక్కువగా అగుపిస్తుంది. ఈ విషయంలో ఆంధ్రదేశానికి వెన్నెముకవలెనున్న తూర్పు కనుమలు, కడప కర్నూలులోనున్న కొండలుతో సహా చాలా ఖనిజసంపద గల్గినట్లుగా తెలియగలదు. దానివెనుక గోదావరి, కృష్ణల లోయలుగూడ ఒకవిధముగా సారవంతములే. వీటి అన్నిటినీ జతపరచినచో మనరాష్ట్రములో అధిక ఖనిజసంపదగల్గిన ప్రదేశములు చాల గలవనియు, వాటిని తగురీతి ఉపయోగించుకొనుముందు వృద్ధి యొనర్చుకొనుట మన విధాయుకముగా కన్పడును.

భూగర్భ శాస్త్రజ్ఞులు విపులముగా తెల్పినవిధముగా దక్షిణ భారతమున ముఖ్యముగా ధార్వారు రాళ్ళు (*Dharwar rocks*) ఖాండలైటులు (*Khondalites*) కడప, కర్నూలు కూటములు (*Cvddapahs and kurnools*), గోండ్వానాలు (*Gondwanas*), దక్కను రేగడిరాళ్ళు (*Deccan paps*), ఎర్రలాటెరైట్లు (*hafentes*) వయస్సు గల రాళ్లు గలవు. మన ఖనిజసంపద అంతయు వీనియందేయున్నది. ఈరాళ్ళే యేభాగములలోనున్నవో, వానిలో ఉన్న ఖనిజము లేవియో తెలుసుకొనవలసిన అవసరము గల్గినది.

ధార్వారురాళ్లు చాలా లాభకరమైన ఖనిజములను మనకు గల్గించుచున్నవి. వీనిలో ముఖ్యముగా అభ్రకము ఎన్నుకొనదగినది. ఈ అభ్రకము భారతదేశమందలి ఒక ముఖ్యమైన ఖనిజసంపద. దీనిని భారతదేశము అధికముగా ఎగుమతులుచేసి ధనార్జన సేయుచున్నది. ఆంధ్రదేశమున అభ్రకము దొరకుచోటు ముఖ్యముగా నెల్లూరుజిల్లా. ఇది భారతదేశము అభ్రకగనులలోగూడ పేర్గన్నది. ఇచ్చటనుంచి చాలకాలమునుండి ఎక్కువగా అభ్రకము, ఇంగ్లాండు, అమెరికాలకు ఎగుమతి చేయుట పరిపాటి. ఇచ్చట ముఖ్యముగా మస్కోవైటు (*Muscovite*) అను అభ్రకము దొరకును. ఎక్కువగా ఇదియే పరిశ్రమలలో ఉపయోగపడునట్టి అభ్రకము.

ఈ ధార్వారురాళ్లలోనే ఇనుము, ఖనిజరూపములో దొరుకుచున్నది. కాని దీనిపేరు పెద్దగా భారతదేశసంపదలో పేర్కొనబడలేదు. విలయవ భారతదేశమందు పెక్కుగనులలో దీనికన్న ఎక్కువ విలువగల ఖనిజము దొరుకుచుండుటయే. ఇనుము ఆంధ్రదేశమున, క్రిష్ణ, కర్నూలు, కడప, విశాఖపట్నము, బళ్లారి, మొదలగు ప్రదేశములలో దొరుకుతున్నది. రాగి ఖనిజములుగూడ ఈవిధముగానే 'ధార్వార్ల'లో గుంటూరు, నెల్లూరు, కడప, బళ్ళారి ప్రదేశములలోనున్నట్లు తెలియుచున్నది. బంగారము అనంతపురములో ముఖ్యముగా దొరుకుచున్నది. తూర్పుగోదావరి, బళ్ళారి ప్రదేశములలోగూడ గలదు.

ఈ ధార్వారురాళ్లలో, గ్రానైటు (*Granite*) అనుబడు రాళ్లు ఎక్కువగా కలవు. వీటినన్నిటిని బంగళాలు కట్టుటకు, రోడ్లువేయుటకు ఉపయోగించుచున్నారు.

తరువాత పేర్కొనబడిన ఖాండలైటులలో పెక్కు ఖనిజములు దొరకును. ఈ తూర్పుకనుమలలోనున్నవి రాళ్ళే. హిందూదేశమునకు ప్రపంచ ఖనిజసంపదలో ఒకస్థానమును తెచ్చిన మాంగనీసుఖనిజము ఈ రాళ్లలో దొరుకును. ఈ ఖనిజపుగనులకు నిల్వలకు ప్రసిద్ధిగన్నది విశాఖపట్నంజిల్లా. దీనిని విపరీతముగా మన దేశము పైదేశములకు సంపుము ఖనిజసంపదను తగ్గించుకొనుచున్నట్లు పెక్కురు శాస్త్రవేత్తలు తెల్పుచున్నారు. మాంగనీసు బళ్లారిలోనూ సమృద్ధిగా దొరుకుచున్నది. కర్నూలులోగూడ ఉన్నట్లు తెలుపబడినది. ఫ్లోగొపైటు (*Phlogopite*) అను అభ్రకము విశాఖ, గోదావరి, కృష్ణ జిల్లాలలో దొరుకుచున్నది.

ఈ ఖాండలైటులలోనే గ్రాఫైటు (*Graphite*) అను ముఖ్యమైన ఖనిజముగూడ దొరకుచున్నది. ఇది గోదావరిజిల్లాలో విశేషముగాను కృష్ణ, విశాఖ జిల్లాలలో కొద్దిగానూ ఉన్నది. పెక్కు ఖనిజములు గోదావరి, విశాఖజిల్లాలలో ఉన్నవి కాని వాటిని ప్రత్యేకము పరిశ్రమలలో ఉపయోగింపవలసినవే. ఉదాహరణగా: (1) కోరండం (*Corundum*) (2) సిల్లిమనైటు (*Sillimanite*) (3) కయనైటు (*Kyanite*) (4) గార్నెట్టు (*Garnet*).

కడప, కర్నూలుకూటములలో చక్కనైన ఉపయోగకరమైన పెక్కు ఖనిజములున్నవి. మనదేశమునకు చాలగా పేర్గన్న

వజ్రరాజములు ఈ కొండలలోని రాళ్లలోనివిగా తెలియుచున్నది, "గోల్కొండ వజ్రములు", "గ్రేట్ మొగల్" మొదలైనవి బంగనపల్లి, కొల్లూరు, (కృష్ణ), వజ్రకరూరు, మొదలగు కడప, కర్నూలు, కృష్ణ, గుంటూరుజిల్లాలలోని ప్రదేశములనుండి వచ్చినవే. ప్రస్తుతము బ్రిటిషు ప్రభుత్వమును పాలించురాణి కిరీటమునందున్న "కోహినూరు" వజ్రము కొల్లూరునుండివచ్చినట్లుగా తెలియుచున్నది. ఇప్పటికిని చాలగా కృష్ణరేవులో వజ్రములు దొరకుచున్నవనియు, వాటిని తగురీతి సొమ్ము చేసికొనుచున్నట్లును వాడుక.

సీసము, యశదము కర్నూలుజిల్లాలో దొరకుచున్నవి. ఇంతే గాక కడప, గుంటూరుజిల్లాలలోగూడ దొరకుచున్నది. ఈ ప్రదేశములలోనే వెండి ఖనిజములుకూడా కలవు. ఈ ఖనిజములన్నియు ఎక్కువ లాభకరముగా ఉపయోగపడినవి అని మాత్రము ఇంత వరకు దానిపై చేసిన పరిశోధనలవలన తేటతెల్లమైనది.

ఆస్బెస్టాసు (Asbestos) ఖనిజము చాలా ఎక్కువగా దక్షిణమండలములో గనులద్వారా బయలుపరచుచున్నారు. దీనికి ఎక్కువ ఉపయోగములుండుటచే ఇది ముఖ్యఖనిజములలోనొకటి. టాల్కు (Talc) రాయి అను స్టియటైటు (Steatite) అను సున్నపు మెత్తని రాయి దక్షిణమండలములలో చాలగా దొరకుచున్నది. నెల్లూరు, విశాఖపట్నములలోగూడ ఈ రాయియున్నట్లు తెలియును. ఇతర ఖనిజములు వెదుకుటకు, ఓఖర్-దక్షిణమండలమందు ఎక్కువగా త్రవ్వ వలసినంత నిల్వలున్నవి. బరువురాళ్లు, లేక నాపరాళ్లు (Slabs), సున్నపురాళ్లు (Limestones) గూడ గుంటూరు, దక్షిణమండలములయందు దొరకుచున్నవి.

గోండ్వానారాళ్ళలో ముఖ్యముగా బొగ్గు లభించును. తూర్పు, పశ్చిమగోదావరిజిల్లాలలో రాకుసి బొగ్గు లాభదాయకముగా పనిచేయగలిగినంత నిలువలుకున్నవి. వీటిని సక్రమమైనవిధముగా ఉపయోగపరచుకొనవలసిన బాధ్యత చాలగా రాబోవు ఆంధ్ర రాష్ట్రప్రభుత్వముపై గలదు. లింగాల, తోటపల్లి, బెడదనూరు ప్రదేశములలోనున్నదిగాక సెకుదనూరు, చింతలపూడి మధ్యభాగములపైగూడ తగురీతి పరిశోధనలు జరిపి దానియందలి నిల్వలు కనుగొనవలెను. వీటినన్నిటినిబట్టిచూడ ఆంధ్రములో కావలసినంత రాకుసిబొగ్గు కలదని, దానినే గనుక బయటకుతీసినచో ఇతర రాష్ట్రములనుండి దిగుమతి చేసుకొనవలసిన అవసరము కనుపించదు. ఈ గోండ్వానారాళ్లలో కట్టడములయందుపయోగపడు ఇసుక రాళ్ళు (Sandstones) దొరకుచున్నవి.

తరువాత తెలుపబడిన దక్కను లేగడిరాళ్ళు విరివిగా తూర్పు గోదావరిలో రాజమండ్రివద్ద దొరకును. ఈ రాళ్లయందు సర్వసాధారణముగా చక్కని స్ఫటికములు, వివిధ ఆకృతులలో దొరకుచుండును. వానిని చెక్కి, సానబెట్టినచో చిన్ని వజ్రముల రూపము వచ్చుటచే విరివిగా ఉపయోగపడును. కొన్ని ఊదారంగు గల స్ఫటికములు (amethysts) చాల విలువకలవిగా వర్గీకరింపబడినవి. ఈ లేగడిరాళ్లను విరివిగా కట్టడములయందు, రోడ్లు వేయుటకుగాను ఉపయోగింతురు.

తెల్లనై నటువంటి బంకమన్ను (clay) ఈ గోండ్వానా రాళ్ళయందు దొరకును. విశాఖపట్నము, గోదావరి జిల్లాలలో ఇది దొరుకుచున్నట్లు, దానిని పోర్సలీను, సిరామిక్స తయారుచేయుటకు ఉపయోగించ వచ్చుననియు, తెలియుచున్నది. బంకమట్టి దొరుకు అవకాశములు, చాలచోట్ల గలవు.

ఎఱ్ఱ లాటరైటు రాళ్ళు ముఖ్యముగా విశాఖజిల్లాయందు గలవు. దీనికి ప్రకృతి స్వభావముగా ఉన్న ఆ ఎఱ్ఱరంగువలన దీనిని పెయింట్లలో ఉపయోగింతురు. ఓఖర్ (ochre) గా వాడుదురు. ఈ ఓఖర్ దక్షిణమండలముందే గాక ఎక్కువ ఇతరమండలములలో గూడ దొరకును.

ఇంతవరకును పైన చెప్పబడినట్లు ఆంధ్రదేశపు ఖనిజసంపద కొంతవరకు తెలియగలదు. కాని ఇంతవరకు పైవానిలో రానివి కొన్ని ఖనిజములు చేర్చవలెను.

మోనజైటు (Monazite) అను ఖనిజము ఈమధ్య జరిగిన పరిశోధనలవలన, ముఖ్యముగా విశాఖపట్నపు సముద్రపు టొడ్డువద్దనున్న ఇసుకలో చాలగా ఉన్నట్లు తెలియుచున్నది. మొత్తము ప్రపంచ ప్రఖ్యాతిగాంచిన నిల్వలలో సెన్నన్ను తిరువాన్కూరు నము ద్రపు టిసుకనుండి తీయబడు మోనజైటు, హిందూదేశములో చాల ఎక్కువ ప్రదేశములందు గలదు. ఈ ఖనిజముతో కూడుకుని ఇల్మెనైటు (Ilmenite), గార్నెటు (Garnet) దొరుకుచున్నవి. ఈ గార్నెటు కృష్ణా, నెల్లూరు, గోదావరి జిల్లాలలోగూడ గలదు. చాలా అరుదుగా దొరుకు ఖనిజములైన సమార్స్కయిటు (Samarskite) కొలంబైటు (Columbite), బెరిల్ (Beryl) నెల్లూరులో దొరుకుచున్నవి. ఫాస్ఫేటులు ఎక్కువగా నెల్లూరు, విశాఖజిల్లాలలో గలవు. క్రోమైటు (Chromite) కృష్ణాజిల్లాలోనూ, జిప్సము (Gypsm) నెల్లూరు జిల్లాలోనూ దొరకుచున్నవి.

చాల ముఖ్యమైన ఈ ఖనిజములుగాక మరికొన్ని ఖనిజములు ఆంధ్రములో ఉన్నట్లు తెలియుచున్నది. కాని అవేవియును ఖనిజో త్పత్తికి సహాయపడినట్లు లేదు. కావున వానివిషయ మంతగా ప్రస్తావించ నవసరము లేదు.

ఇంతవరకు జరిగిన పరిశోధనలబట్టి ఉన్నట్లుగా తేలిన ఈ ఖనిజములు అన్ని ఉన్న నాలో కొంతమాత్రమే అను మాట చెప్పక తప్పదు. ఇంకను శోధింపవలసిన ప్రదేశములు ఎక్కువలు గలవు. భూగర్భమున నిక్షిప్తమైన వానిని వెలికితీయుటలోని కష్టనిష్ఠురములెన్ని అయినను, బాధ్యత, అవసరము మన కెక్కువగాపున అతిత్వరలో, అనుమానాస్పదమైనవని, శోధనలు జరుపకుండా ఉండిపోయినవాటి విషయమై తగురీతి విచారణ జరుపవలసిన పని ఆంధ్ర రాష్ట్ర నిర్మాణమున కెంతయో అవసరముగ నున్నది. అశ్రద్ధవల్ల ఇంతవరకు మొదలుపెట్టి విడిచిపోబడిన గనులను తిరిగి ఉత్తేజపరచినచో చాలా లాభకరము. ఈ విషయమై తమ దృష్టి రాబోవు ఆంధ్రరాష్ట్ర నాయకుల ముందుపనిగా ఉన్నచో ఆంధ్ర చాలగా తక్కిన రాష్ట్రములమీద ఆధారపడవలసి యుండదు.

ఖనిజములు వివిధప్రదేశములందున్నట్లు తెలుసుకొనిన వెనుక, వాని ఉపయోగములనుగూడ తెలుసుకొనుట విధాయకము. ఈ క్రింద వాని ఉపయోగము లొకదాని వెనుక నొకటి ఇవ్వబడినవి.

అభ్రకమునకు గల లక్షణములలో కెల్ల ముఖ్యమైనది, విద్యుచ్ఛక్తిని ప్రవహింప చేయకపోవుటయే. దీనివలన అభ్రకమునకు చాలా ఉపయోగము దొరకినది. విద్యుత్ పరికరములందు పెక్కువానిలో అభ్రకము నుపయోగింతురు. పెట్రోమాక్సు దీపములకు గాజు బదులుగా దీనిని వాడుదురు. ఇవియే గాక వేడిని నిరోధించ వలసిన సమయములలోగూడ దీనికి ఎక్కువ పనిగలదు. పెయింట్లలో అభ్రకపు పొడుము వాడబడును.

మాంగనీసు ఖనిజము రసాయన పదార్థములలో ఎక్కువగా వాడుదురు. దీనితో బాటరీలు తయారుచేయవచ్చుననియు అవి బాగుగా మనగలవనియు శాస్త్రజ్ఞులు తెలియజేసిరి. మాంగనీసు మిశ్రలోహములు తయారు చేయుటకుగూడ ఉపయోగింతురు.

గ్రాఫైటు ఖనిజము పెయింట్లలోను, పెన్సిళ్లలోను, ఎలక్ట్రోడులయందు వాడుటయే గాక మూసలుగా తయారుచేయుదురు. ఈ మూసలు ఎంత వేడినైనను నిరోధించగలవు. చాలా ప్రదేశములలో ఈ మూసలు తయారుచేయబడుచున్నవి. ఇది నున్నటి ఖనిజము గాబట్టి దీనిని ల్యూబ్రికేటర్‌గా ఉపయోగింతురు.

కోరండం చాల కఠినమైన ఖనిజములలో నొకటి. దీనిని గరుకు కాగితములు తయారుచేయుటకు గాను ఉపయోగింతురు. గార్నెట్ అను మరియొక ఖనిజమును ఈరీతిగానే వాడుదురు.

సిల్లిమనైటు, కయనైటు ఎక్కువగా వేడివల్ల పుట్టిన ఖనిజములు గావున వేడి నిరోధకశక్తి వీటికి ఎక్కువ. దానివలన వీనిని పెద్ద ఫర్నేసుల లోపల ఇటుకలరూపములో తయారుచేసి పెట్టుదురు (*Refraectory*). అది ఎంత వేడికైనను కరుగక ఇతరపదార్థములను కరుగజేసి లోహములను విడివరచును.

ఆస్బెస్టాసు నిప్పు కెదురాడు ఖనిజము. దీనిని పెంకులు గాను, రేకులుగాను, సిమెంటుతో కలిపి తయారుచేయుదురు. ప్రత్యేకముగా ఇంజన్లవద్ద పనిచేయువారి దుస్తులలోగూడ దీనిని వాడుదురు.

టాల్కు, స్టియటైటు, ముఖ్యముగా ఫేసుపౌడరు తయారుచేయుటకు, వాడుదురు. సోపులలో పెయింట్లలో గూడా దీనిని వేయుదురు. ఈ రాయి, అతి నున్నగానుండి, కఠినముగా నుండక పోవుటచే దీనినుండి చక్కని బొమ్మలు చెక్కుదురు.

బెరైటీసుయొక్క ఉపయోగములలో కెల్ల ముఖ్యమైనది పెయింట్లలో దాని అవసరమే. ఇది అతి బరువగు ఖనిజమగుటచేత, పెయింట్లకు కొద్ది సరుకుతో ఎక్కువ బరువుజూపుటకుగాను దీనిని వాడుదురు. దీని నందువల్లనే ఫిల్లర్ (*Filler*) అని అనుట వాడుక.

జిప్సము అను ఖనిజమునుండి ప్లాస్టర్ ఆఫ్ పేరిస్ తయారుచేయుదురు. ఎరువుగా దీనిని ఇతరమైన ఫాస్ఫేటులతో కలిపి వాడుదురు. సిమ్మెంటులో దీనితోపాటు సున్నపురాళ్లను గూడ ఉపయోగింతురు.

రాక్షసి బొగ్గుయొక్క ఉపయోగములు వేరే తెల్పనవసరము లేకపోయినప్పటికీ, రసాయన పదార్థములు గూడ దీనినుండి తీయుదురని చెప్పక తప్పదు.

స్ఫటికములు చాలవరకు సానబెట్టి వజ్రములుగా అమ్ముదురు. వీనిని ఆభరణములలో సర్వసాధారణముగా ఉపయోగింతురు.

మహా అరుదైన మూలపదార్థములు (*Rare earths*) దొరకు మానజైటు, సామర్స్కయిటు, కొలంబయిటు బెరిల్ యొక్క ఉపయోగము పెక్కుశాస్త్రరీత్యాయే ఉన్నవి. అవిగాక మానజైటులోని థోరియమ్ (*Thorium*) ను పెట్రొమాక్సు మాంటెల్సులో కాంతినిచ్చుటకు గాను వాడుదురు. బెరిల్‌లోని బెరిలియము, అటంబాంబునందలి గొలుసు ప్రయోగమును (*Chain reaction*) వేగిరపరచునట.

ఇల్మనైటు ఖనిజమందలి టైటానియం రంగు, (*Pigment*) కై వాడుదురు. క్రోమైటును క్రోమ్‌స్టీల్ (*Chromc Steel*) మిశ్రలోహమునకు, బట్టల ఖాకీరంగునకు, రసాయనిక పదార్థములకు ఉపయోగింతురు.

